

Központi Statisztikai Hivatal
DEBRECENI és SZEGEDI IGAZGATÓSÁGA

**AZ ÉLELMISZERGAZDASÁG JELLEMZŐI
AZ ALFÖLDÖN**

2007. december

**© KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
DEBRECENI IGAZGATÓSÁGA
SZEGEDI IGAZGATÓSÁGA, 2007**

ISBN 978-963-235-152-0 (online)
ISBN 978-963-235-153-7 (nyomtatott)

Igazgatók:

Sándor István
Végh Zoltán

Tájékoztatási osztályvezetők:

Malakucziné Póka Mária
Szűcs Anna

Készítették:

Csizmazia Tamásné
Kovács Andrea
Marosi Anikó
Novák Géza
Pálfalvi Zsoltné
Szilágyiné Bíró Edit

*Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével, adatok átadása
csak a KSH Debreceni vagy Szegedi Igazgatósága engedélyével történhet!*

A KSH Debreceni Igazgatósága kiadványai megrendelhetők, megvásárolhatók:

4029 Debrecen, Faraktár u. 29/b.

Telefon: 52/529–800, telefax: 52/414–974

A KSH Szegedi Igazgatósága kiadványai megrendelhetők, megvásárolhatók:

6726 Szeged, Jobb faszor 6–10.

Telefon: 62/623–800, telefax: 62/432–439, 432–438

KSH az interneten: www.ksh.hu

Borítódizájn: Vargas Print Stúdió Kft.

Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2007.522

TARTALOM

	Oldal
Bevezető	5
Összefoglaló (<i>Marosi Anikó</i>).....	6
1. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar jelentősége (<i>Pálfalvi Zsoltné</i>)	8
2. A mezőgazdasági termelés jellemzői (<i>Pálfalvi Zsoltné</i>).....	10
2.1. Természeti adottságok	10
2.2. A termelés keretei.....	10
2.3. Mezőgazdasági termelés.....	15
2.4. A termelés méretei, koncentrációja az egyéni gazdaságokban.....	22
3. Beruházások, K+F (<i>Kovács Andrea, Pálfalvi Zsoltné</i>).....	25
4. A mezőgazdasági szervezetek nem mezőgazdasági tevékenysége	26
(<i>Pálfalvi Zsoltné</i>)	
5. A mezőgazdaság , mint az élelmiszeripar alapanyag-termelője (<i>Marosi Anikó</i>)	28
6. Az élelmiszeripar sajátosságai	32
(<i>Csizmazia Tamásné, Novák Géza, Szilágyiné Bíró Edit</i>)	
6.1. Szerepe, súlya	33
6.2. Strukturális jellemzők.....	34
6.3. Fontosabb élelmiszeripari területek	40
Táblázatok	51

MEGJEGYZÉSEK

A százalék és viszonyszámok számítása kerekítés nélküli adatokból történt.

Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történt, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adattól.

A használt fogalmak módszertani leírása megtalálható a „Mikrocenzus 2005, 3. A foglalkoztatottak helyzete”, a „Magyarország mezőgazdasága, 2005 Gazdaság szerkezeti összeírás” című KSH kiadványaiban, valamint a KSH 2006. évi megyei évkönyveiben.

JELMAGYARÁZAT

- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- .. = Az adat nem ismeretes.
- 0 = A mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.

Bevezető

Az 1990-es évek mélyreható gazdasági és társadalmi változásai érzékenyen érintették az Alföldön tradicionálisan jelenlévő mezőgazdaságot és az erre épülő élelmiszeripart is. Korábban stabilnak látszó élelmiszeripari vállalatok mentek csődbe, ami érintette termelői, bedolgozói háttérüket is, így az élelmiszer-gazdaság súlya folyamatosan mérséklődött.

A mezőgazdaság az átalakulás után igen nehezen talált magára. Ma már el lehet mondani, hogy a termelés keretei stabilizálódtak. A kilencvenes évek második felétől az élelmiszeripari termelés mérsékelten növekvő trendet mutatott, teljesítménye azonban az utóbbi években ismét csökken és elmarad az 1990-es évek elejétől.

Az Alföld ugyan nem tartozik az ország legfejlettebb térségeihez, mégis az itt található nemzeti vagyoni számottevő érték, ezért megőrzése és gyarapítása országos érdek. A kiváló termőhelyi adottságok, a rendelkezésre álló munkaerő, a termelési hagyományok egyaránt az élelmiszer-gazdaság mindkét ága termelésének bővítése irányába hatnak.

A rendszerváltozás óta csaknem két évtized telt el, és kiadványunkban arra kerestük a választ, hol tart most az élelmiszer-gazdaság. Részletesen megvizsgáltuk a termelőerők – föld, emberi és gépi munkaerő – kapacitás-viszonyait, a termelés körülményeit és eredményeit. A táblázatokkal és grafikonokkal szemléletesebbé tett elemzést táblázatos melléklet egészíti ki. Forrásként felhasználtuk az érintett szervezetek interneten megjelent információit is.

Kiadványunkban az Alföldön két régió, Észak-, illetve Dél-Alföld hat megyéjének – Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg – együttesét értjük. Nem fedi le tehát teljes egészében a földrajzi értelemben vett Nagyalföldet, hiszen az Pest, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékbe is átnyúlik.

Összefoglaló

Az Alföld mezőgazdasági jellege az ország többi tájegységéhez képest erőteljesebb. 2005-ben a mezőgazdaság termelte meg a térség bruttó hozzáadott értékének 10%-át, így az ország mezőgazdaságból származó hozzáadott értékből 44%-kal részesedett. Nemzetgazdasági jelentősége jövedelemtermelő képességén túl stratégiai fontosságú a lakosság élelmiszerellátásában, valamint a terület népességmegtartásában. Az Alföld mezőgazdasági tevékenységének szervezeti hátterét – a 2005. évi gazdaságszerkezeti összeírás adatai szerint – több mint 2700 gazdasági szervezet és 318 ezer egyéni gazdaság jelentette. 2000-hez képest a gazdasági szervezetek száma tizedével növekedett, az egyéniéké viszont negyedével visszaesett. A gazdasági szervezetek közül a kizárólag növénytermesztőké gyarapodott, az egyéni gazdaságok esetében pedig az állattartás esett vissza nagymértékben – a korábban vegyes gazdálkodást folytatók körében is –, így jelentős profiltisztulás történt.

A mezőgazdaságban a foglalkoztatottság az elmúlt másfél évtizedben drasztikusan csökkent. A 2005. évi mikrocenzus alapján az Alföld mezőgazdaságában 92 ezer főt foglalkoztattak, 200 ezer fővel kevesebbet, mint 1990-ben. A lakosság foglalkoztatásához azonban így is 9%-ban járult hozzá, ami kétszerese az országosnak. A háztartásokban végzett mezőgazdasági tevékenységgel is számolva, a térség 14 éves és idősebb népességének mintegy negyede kötődik az ágazathoz.

Az Alföld gazdálkodói az ország területének négytizedét (közel 4 millió hektárt) használják, aminek 84%-a termőterület. Jellemzően a szántó magas, az intenzív kultúrák területe pedig alacsony részarányt képvisel. A gyümölcsös azonban figyelemre méltó, hiszen az országból képviselt hányada 56%.

A növénytermesztést extenzív jellegű szántóföldi művelés jellemzi, csupán 10–12 növényfajjal, amiben a gabonafélék kimagasló részarányt képviselnek. A 2 millió hektár szántó közel felét búza és kukorica foglalja el, nagyjából azonos arányban. Az ipari növények vetésszerkezeti részesedése 16–18%, a takarmánynövényeké 6–11%. A gabonafélék összes termésmennyisége jobb években megközelíti a 6 millió tonnát. Az Alföldnek kiemelkedő szerepe van az ország zöldségtermesztésében, az itt betakarított termésmennyiség az országos 60–70% körüli hányada. A hazai összes gyümölcstermésnek közel kétharmada terem az Alföldön, ezen belül az alma háromnegyede. A szőlőterület ugyanakkor egyharmada az országosnak, legelterjedtebb a fehér borszőlő, melyből jellemzően asztali borok készülnek.

A kiváló takarmánytermő területeknek köszönhetően az Alföldnek jelentős súlya van az ország állattenyésztésében is. Annak ellenére így van ez, hogy bizonyos fajoknál az állatállomány nagysága folyamatosan csökken. A szarvasmarhák és a sertések száma 2000–2006 között 14%-kal, illetve 11%-kal lett kevesebb. 2006. december 1-jén 301 ezer szarvasmarhát és 2 millió 200 ezer sertést tartottak az Alföldön.

A termelés méreteit a használt földterület, valamint a tartott állatok száma határozza meg. A rendszerváltozást követő privatizációval a földterület rendkívüli módon szétaprózódott. Az egyéni gazdaságok által használt termőterület átlagos nagysága az 1990-es évek elején még az 1 hektárt sem érte el. Többségük csak néhány darab állatot tartott. Azóta a földkoncentráció terén igazi áttörés nem történt, 2005-re az átlagos nagyság azonban 4,2 hektárra emelkedett. A szervezeti keretek szétaprózottsága mellett a termelés nagyfokú koncentrációját tükrözi, hogy 2005-ben a bruttó termelési érték mintegy nyolctizedét a gazdaságok kevesebb mint 1%-a állította elő.

A mezőgazdaság mindenkor súlyához mérten kisebb arányban részesedett a beruházásokból. 2006-ban az Alföldön az ágazat fejlesztésére irányuló investíció a nemzetgazdasági beruházások 6%-át tette ki. A mezőgazdaság hozzáadott értékhez való

hozzájárulásához (10%) viszonyítva 2005-ben az elmaradt beruházások értéke csaknem elérte a 20 milliárd forintot.

Az élelmiszergazdaság másik alkotója a mezőgazdaság mellett az élelmiszeripar, közöttük a kapcsolatot a felvásárlás/értékesítés teremti meg. A gazdasági környezet alakulása, s ezzel összefüggésben az értékesítési lehetőségek és feltételek gyakori változása miatt az alapanyagot előállító mezőgazdaság nincs könnyű helyzetben. Ezzel együtt az Alföld mezőgazdasága biztos alapot jelent a korábban már rátelepült élelmiszeriparnak, ezen felül a tájegységen kívül levő feldolgozókhöz is kerül az itt megtermelt növényekből, vágóállatokból és állati termékekből.

A termesztett növények hozama és a felvásárolt mennyisége között jelentős az eltérés, többségük termése általában bőven meghaladja a feldolgozó ágazat teljes nyersanyagigényét. A volumenében legjelentősebb gabonafélékből az országban a felvásárlóknak értékesített összes mennyiség 35%-a, ezen belül a búza 42%-a került ki innen. Az olajos növények keresletének kielégítése több mint 50%-ban, a hüvelyeseké 60%-ot meghaladóan, a burgonya és a gyümölcsfélék 80% körüli, míg a zöldségfélék 90% feletti mennyisége történik az Alföldről. A hazai vállalkozások által felvásárolt vágóállatok élőtesttömegének 54%-át az Alföldről vásárolták fel, másfelől nézve az innen felvásárolt áru 87%-át alföldi székhelyű vállalkozók vették át, míg a növények közül a legnagyobb mennyiséget képviselő gabonafélék 78%-át értékesítették a termelők a régióban regisztrált cégeknek.

A mezőgazdasági termékek felvásárlásában kiemelkedő szerepe van az élelmiszeriparnak, melynek stratégiai fontosságát a mezőgazdasági termékek iránt támasztott kereslete, a hazai élelmiszerellátásban és az exportban, valamint a foglalkoztatásban betöltött szerepe indokolja. Az Alföld az ország élelmiszeripari termelési értékének kiemelkedő részét, 32%-át adja. Jelentős helyet foglal el a tájegység gazdaságában, annak ellenére, hogy iparon belüli súlya enyhe csökkenést mutat. 2006-ban a feldolgozóipari termelési érték 29%-át állította elő, így a térség második legnagyobb feldolgozóipari területe, amely a lakosság foglalkoztatásához 6%-ban járult hozzá. Az ágazat fontosságát mutatja, hogy az Alföldön 2006-ban az összes beruházás 17%-a irányult az élelmiszeriparba, szemben az országos 9%-kal. Az ágazat korszerűsítésére jelentős hatással van a külföldi tőke jelenléte, amely döntő szerepet játszott a technikai és technológiai modernizációban, a termék innováció élénkülésében. Ugyanakkor az ország élelmiszeriparában jelenlevő külföldi befektetésekből az alföldi székhelyű vállalkozások jóval kisebb arányban részesednek, mint a termelésből.

Az Alföldön az élelmiszeripar alágazatai közül egyértelműen kiemelkedik a húsfeldolgozás. Jelentőségét reprezentálja, hogy 2006-ban az Alföld élelmiszeripari termelési értékének 45%-át állította elő, értékesítése is hasonló arányú volt, melyből számottevő az export. Szerepe a foglalkoztatásban, a beruházások terén, valamint a külföldi tőke jelenlétét tekintve is domináns. Az előbbi főbb mutatók alapján a tájegységben jelentős még a tejfeldolgozás, a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, valamint az ún. egyéb élelmiszer gyártása.

Az Alföld élelmiszeriparán belül az előállított termelési érték, az export aránya, a működő vállalkozások száma alapján összességében Dél-Alföld szerepe jelentősebb, továbbá a foglalkoztatottak arányát, valamint a beruházások célrégióját tekintve is.

Az élelmiszeripar teljesítménye az utóbbi években mérséklődött, ami részben betudható az EU csatlakozás kiváltotta hatásoknak, de szerepet játszik benne az import növekedése és a kiskereskedelmi láncok árleszorító magatartása is. Az import megugrásával a hazai mezőgazdaság és élelmiszeripar kapcsolata lazulni kezdett. A verseny fokozódik, ezzel párhuzamosan terjedőben vannak a „farmtól az asztalig” elven szerveződő termelő-feldolgozó-értékesítő láncok.

1. A mezőgazdaság* és az élelmiszeripar jelentősége

Az Alföld mezőgazdasági jellege az ország többi térségéhez képest mindig is erőteljesebb és meghatározóbb volt. Az átlag feletti mezőgazdasági potenciál évszázados termelési tapasztalattal párosult. A kilencvenes évek változásai azonban törvényszerűen visszavetették a termelés produktumát. A mezőgazdasági termelés visszaesésében nemcsak az átalakulással járó bizonytalanságok, a technikai-technológiai megújuláshoz szükséges tőke hiánya, a jövedelmezőség nagymértékű csökkenése, az időnként jelentkező belvíz és aszály játszottak szerepet, hanem az élelmiszeripari recesszió is, amely a mezőgazdasági termékek iránt támasztott kereslet számottevő csökkenése formájában gyűrűzött be a mezőgazdaságba.

Az agrárágazat gazdasági jelentőségének mérséklődése jól nyomon követhető a GDP alakulásán. A rendelkezésre álló legutolsó adatok szerint 2005-ben a mezőgazdaság termelte meg a térség bruttó hozzáadott értékének 10%-át, szemben az 1995. évi 14%-kal. Ez az arány azonban az országos átlagnak (4%) még így is több mint háromszorosa. A gazdasági változások és nehézségek egyformán sújtották az ország és az Alföld mezőgazdaságát, ami az országosból való részesedés változatlanágában nyilvánul meg. 2005-ben az Alföld állította elő az ország mezőgazdaságból származó hozzáadott értékének 44%-át, ami nagyjából ugyanannyi, mint amennyi 1995-ben volt.

A mezőgazdaság országoshoz képest mutatott jóval nagyobb súlya nemcsak az ágazat jelentőségét jelzi, hanem – a fajlagos mutatók alapján – a teljes gazdaság relatíve szerényebb teljesítőképességére is utal. Igaz ugyan, hogy az agráriumban termelt hozzáadott érték egy főre jutó értéke másfélszerese az országos átlagnak, azonban a termelés intenzitására – belterjességére – vonatkozó mutató alapján az Alföld már csak szerény többletet tud felmutatni az ország és a vidék átlagához képest: az egy hektár termőterületre jutó 116 ezer forint csupán 10 ezer forinttal több, mint az országos vagy vidéki átlag. A termelékenységét – az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra jutó mezőgazdasági hozzáadott érték alapján – vizsgálva pedig az Alföld elmaradásával lehet szembesülni.

A mezőgazdaságban megtermelt bruttó hozzáadott érték fajlagos mutatói, 2005

(ezer Ft)

Megnevezés	Alföld	Vidék	Ország összesen
A mezőgazdasági hozzáadott érték:			
egy lakosra	123	96	81
egy hektár termőterületre	116	105	106
egy mezőgazdasági foglalkoztatottra	3 880	4 373	4 379

Az Alföld élelmiszeriparának az 1990-es évek elejére jellemző depressziója után a stabilizáció, illetve a növekedés jelei mutatkoztak, melyek azonban elmaradtak a gazdaság egészére jellemzőtől. Az ágazat súlya így mérséklődött, kibocsátásának volumene pedig az utóbbi években csökkenő trendet mutat. Az élelmiszeripar a térség bruttó hozzáadott értékéhez közel 3,8%-kal járult hozzá, amely 1,2 százalékponttal nagyobb arány az országosnál.

*A kiadványban a „Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás” és a „Halászat” nemzetgazdasági ágak együttese.

Az Alföld élelmiszeriparának szerepvesztése tehát meghaladta az országost, amelyet más irányból az is jelez, hogy egyre kisebb arányban veszi ki részesedését az országosból: 1995–2005 között részaránya 36,5%-ról 31,1%-ra csökkent. Az ágazat bruttó hozzáadott értéke az Alföldön egy lakosra vetítve 46 ezer forint volt 2005-ben, 2 ezerrel kevesebb, mint országosan.

A mezőgazdaság és az élelmiszeripar részesedése a bruttó hozzáadott értékben

(százalék)

Megye, régió	A mezőgazdaság részaránya			Az élelmiszeripar részaránya		
	1995	2000	2005	1995	2000	2005
Bács-Kiskun	15,8	12,0	11,3	7,5	6,0	5,6
Békés	17,4	11,2	14,6	7,9	6,2	3,7
Csongrád	12,3	7,9	10,1	5,9	5,9	3,5
<i>Dél-Alföld</i>	15,0	10,3	11,7	7,1	6,0	4,4
Hajdú-Bihar	13,2	9,4	9,0	6,4	5,3	2,9
Jász-Nagykun-Szolnok	12,2	8,3	6,2	6,3	5,0	3,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	12,3	9,5	9,6	6,0	4,6	3,0
<i>Észak-Alföld</i>	12,6	9,1	8,5	6,2	5,0	3,2
Alföld	13,8	9,7	10,1	6,7	5,5	3,8
ORSZÁG ÖSSZESEN	7,1	4,3	4,3	4,0	3,4	2,6

Az agrárjelleg az Alföld két régiója közül erősebb a déli, mint az északi térségben. A bruttó hazai termékben képviselt részarányok alapján a mezőgazdaság esetében 3 százalékpontos, az élelmiszeripar esetében bő egy százalékpontos többlet mutatkozik a Dél-Alföld javára. A megyék saját gazdaságához képest legnagyobb a mezőgazdaság súlya Békésben, a legkisebb Jász-Nagykun-Szolnokban, míg az élelmiszeripar esetében az arányok Bács-Kiskun (5,6%) és Hajdú-Bihar (2,9%) között szóródnak.

A mezőgazdaság bruttó hozzáadott értékben képviselt viszonylagosan nagy, de mindezzel együtt is egytizedes részaránya nem tükrözi hűen az ágazat jelentőségét. A mezőgazdaságnak a jövedelemtermelő képessége mellett a népességmegtartó szerepét is fontos hangsúlyozni. Ez nem is annyira a mezőgazdasági foglalkoztatottak, inkább a mezőgazdasági termeléssel – kisebb-nagyobb méretekben – foglalkozó népesség magas arányából derül ki. A legutóbbi, 2000. évi általános mezőgazdasági összeírás tanúsága szerint az alföldi háztartások fele (ezen belül a falusi háztartások értelemszerűen jóval nagyobb hányada) művelt valamekkora földet és/vagy tartott valamennyi haszonállatot. A gazdaság méretet elérő termőfölddel vagy állatállománnyal rendelkező háztartások aránya csaknem elérte a négytizedet. Ez az arány 2005-re háromtizedre mérséklődött.

2. A mezőgazdasági termelés jellemzői

Az Alföld az ország legnagyobb kiterjedésű térsége, és síkvidéki jellege nagyban meghatározza mezőgazdaságának arculatát. Átlag feletti mezőgazdasági potenciállal rendelkezik, az ökológiai adottságok pedig szinte minden növény termesztésének megfelelnek.

2.1. Természeti adottságok

A legfontosabb termelési feltétel a talaj, amely területének egy jelentős részén – elsősorban a Tiszántúl déli tájain – kiváló minőségű. Itt található az ország legjobb szántói, még település szinten sem ritka a 30-on felüli átlagos szántó-aranykorona érték. Ilyen jó minőségű csernozjomok fedik területének egyharmadát. A korábban rendszeresen vízjárta területeken korlátozottabb termőképességű réti talajok alakultak ki – legnagyobb arányban Jász-Nagykun-Szolnok és Békés megyében –, illetve szántóföldi művelésre egyáltalán nem alkalmas szikesek is – főként Hajdú-Biharban – szép számmal találhatók. Az előbbiek aránya több mint 26, az utóbbiaké 13%. Ugyancsak megkérdőjelezhető a Duna-Tisza közti homokhátság gyenge minőségű, 6–8 aranykorona értékű homoktalajainak szántóföldi hasznosítása. Az Alföld felületének 16%-át – Bács-Kiskunénak csaknem négytizedét – homoktalaj borítja, nagyobb részét deflációval veszélyeztetett futóhomok. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az átlagosnál gyakrabban fordul elő barna erdőtalaj, síkláp és fiatal nyers öntéstalaj, Jász-Nagykun-Szolnok megyében pedig a réti talajok.

Az éghajlati feltételek általában jók, de ezzel együtt főként a tenyészidőszak éghajlatát különböző szélsőségek – fagyveszély, aszályosság – is jellemzi. Előnyös a tenyészidőszak hőtöbblete, a napsütéses órák magas száma. A napsütés évi összege meghaladja a 2000 órát, az évi középhőmérséklet átlaga pedig 10,5–11,0°C között mozog. A júliusi átlaghőmérséklet a legmagasabb, általában 20,5–22,0°C között változik. A tél legtöbbször kemény fagyokat hoz, a lehidegebb a január. A hideg tél miatt későn tavaszodik, az utolsó fagy rendszerint április 20–25-e között következik be, de minden harmadik-negyedik évben májusi fagy is előfordul. A legbizonytalanabb, legszeszélyesebb éghajlati tényező a csapadék. Évi mennyisége a legtöbb helyen akár megfelelőnek is mondható, de éven belüli egyenlőtlen eloszlása bizonytalaná teszi a gazdálkodást. A nedves és száraz periódusok váltakozása a vízkészletek fokozatos kiürüléséhez, illetve azok túlzott fölhalmozódásához vezetnek, s szélsőséges vízállapotokat idéznek elő. Aszályossággal, illetve ár- és belvízveszéllyel akár ugyanazon évben is lehet számolni. A Duna-Tisza közén már az elsivatagosodás jelei mutatkoznak. Említésre érdemes a térség számottevő felszín alatti vízkészlete, ez azonban elsősorban ivóvízbázis, öntözésre csak igen korlátozottan vehető igénybe. A kedvező termálvíz-adottságokra alapozva egyes területeken jelentős üvegházi és fóliakertészet jött létre. Az Alföld természeti-földrajzi szempontból tehát nem egységes.

2.2. A termelés keretei

Vállalkozások

A mezőgazdaság szervezeti decentralizációja az 1990-es évek első felében lezajlott. A vállalkozások számának gyarapodása az évtized második felében már jelentősen csillapult, majd meg is torpant, sőt napjainkra inkább csökkenés tapasztalható. 2006 végén az ország közel 53 ezer mezőgazdasági vállalkozásának háromtizedét az Alföldön regisztrálták. Ez a

16 ezer vállalkozás egyötödével kevesebb a 2000. évinél, és az összes vállalkozás nem egészen 8%-át tette ki.

A mezőgazdaság területén a vállalkozások sűrűsége csak kissé haladja meg az országot, a két alföldi régió közül pedig a Dél-Alföldön lényegesen magasabb: ezer lakosra az észak-alföldi 3-mal szemben itt 8 mezőgazdasági vállalkozás jut. A vállalkozásoknak csak kevesebb mint egynegyede választott társas gazdálkodási formát, közülük a legtöbbet korlátolt felelősségű társaságként jegyezték be, de sokan döntöttek betéti társasági forma mellett is. A szövetkezetek száma 459, a részvénytársaságoké 98 volt. 2000. és 2006. év vége között a mezőgazdasági szövetkezetek állománya megfeleződött. Sajnálatos módon a szükségesnél lényegesen kevesebb azon termelési-értékesítési szövetkezetek száma, amelyek a csatlakozó termelők érdekeit szem előtt tartva lépnek ki a piacra úgy, hogy a termelés-csomagolás-értékesítés vertikumát összefogva azonos minőséget nagy tételben tudnak a felvásárló, feldolgozó szervezeteknek felkínálni.

A tőkeszegénység ellensúlyozására megoldás lehetne a külföldi vállalkozók bekapcsolódása a mezőgazdasági termelésbe. Az alföldi székhelyű mezőgazdasági vállalkozásokban 2006 végén 16,4 milliárd forint külföldi tőke működött, a térségben jelen lévőknél csupán 2%-a. Az egy-egy mezőgazdasági vállalkozásra jutó külföldi tőke nagysága mérsékelt, átlagosan 127 millió forint, szemben a térségben működő valamennyi külföldi érdekeltségű vállalkozás 432 millió forintos átlagával. Az Alföldön belül a Dél-Alföld az inkább preferált térsége a külföldi befektetőknek.

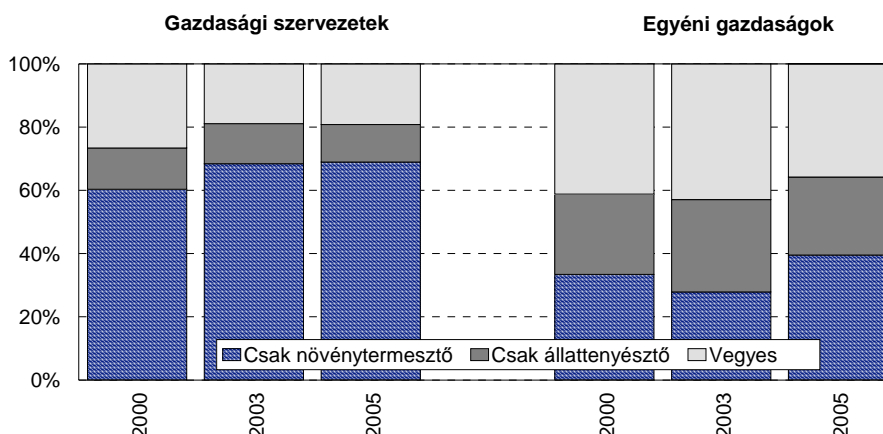
A mezőgazdasági szervezetek társas formái mellett fontos tényezőként jelentkeznek az egyéni vállalkozók. 2006 végén 12 300 egyéni vállalkozás szerepelt a nyilvántartásokban, 2000. év végéhez képest ugyancsak közel egyötödével kevesebb.

Elterjedtségük csaknem megegyezik az országgal, ezer lakosra 4 egyéni vállalkozás jutott. A vállalkozási aktivitás zsugorodása feltételezhetően éppen úgy összefügg a termelés koncentrálódásával, mint a gazdálkodás fokozódó nehézségeivel.

A regisztrált vállalkozások közül azokról, amelyek ténylegesen folytatnak mezőgazdasági tevékenységet, bővebben a gazdaságszerkezeti összeírások alapján lehet megtudni. Ezek az összeírások adnak képet továbbá az egyéni gazdálkodás teljességéről, hiszen a bejegyzett egyéni vállalkozók mellett számottevő azon háztartások száma, amelyek – ha többségében nem is jelentős – mezőgazdasági termelést folytatnak. A legutóbbi, 2005. évi gazdaságszerkezeti összeírás alkalmával az Alföldön 2740 gazdasági szervezet és közel 318 ezer egyéni gazdaságot regisztráltak, csaknem egytizedével többet, illetve az utóbbiaknál egynegyedével kevesebbet, mint 2000-ben. A változás iránya és mértéke nemcsak gazdálkodási forma, hanem termelési típus szerint is különböző. A gazdasági szervezetek közül a vegyes gazdálkodást folytatók állománya erőteljesen apadt, miközben a kizárólag növénytermesztőké gyarapodott, a csak állattartással foglalkozóké pedig stagnált. Vélhetően a földalapú támogatások megjelenése is szerepet játszott abban, hogy a csak növénytermesztést folytató gazdaságok száma az utóbbi öt év alatt egynegyedével emelkedett, részarányuk ma már eléri a héttizedet. Bár az évtized első felében az állattartás jövedelmezősége csökkent, az ezzel foglalkozó gazdasági szervezetek köre – méretük miatti rugalmatlanságuk okán is – 2000 óta lényegében nem változott, előfordulásuk az Alföldön gyakoribb (minden 8–9.), mint országosan (minden 10. gazdasági szervezet).

Az egyéni gazdaságok esetében viszont az állattartás méretei igen jelentősen szűkültek; a rosszabbodó piaci környezetre az állattartók közül sokan állományuk felszámolásával reagáltak. Az állattartásról nemcsak a kizárólag állattenyésztő gazdálkodók közül mondtak le sokan, hanem feltételezhetően olyanok is, akik amelletts növénytermesztéssel is foglalkoztak. A vegyes gazdaságok számának számottevő fogyatkozása erre is visszavezethető.

Mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdaságok termelési típus szerinti részaránya



Mind a gazdasági szervezetek, mind az egyéni gazdaságok körében tapasztalt jelentős tevékenységi profiltisztulás eredményeként 2000 óta a vegyes profilú, növénytermesztéssel és állattenyésztéssel egyaránt foglalkozó hagyományos gazdaságok aránya több mint 5 százalékponttal csökkent. A gazdasági szervezetek esetében a hangsúly még inkább a földalapú gazdálkodásra helyeződött, de mostanra az egyéni szférában is – a vegyes típusúakat egy kevéssel megelőzve – a növénytermesztést folytató gazdaságok hányada lett a legnagyobb.

Földhasználat

Az Alföld mezőgazdasági termelői az országos földterület négytizedét használják, amely – évek óta szinte alig változóan – valamivel több mint 3 millió 663 ezer hektárt tesz ki. Ennek 84%-a a termő-, a maradék 16%-a pedig a művelés alól kivett terület. Míg ezek az arányok az országgal lényegében megegyezők, addig a termőterület művelési ág szerinti összetételében már nagyobb eltérések mutatkoznak: az országos 76 helyett 84%-át teszi ki a szűkebb értelemben vett mezőgazdasági terület, viszont 23 helyett csak 14%-át borítja erdő. Rendszeres mezőgazdasági művelés alatt közel 2,6 millió hektár áll. Agrárökológiai szempontból a térség földhasznosítása kedvezőtlen szerkezetűnek minősíthető. Jellemző a szántó túlzottan magas és az úgynevezett intenzív kultúrák alacsony részaránya. A művelt terület jelentős része szántóból (77%) és gyeptől (18%) tevődik össze, ezekhez képest a konyhakert, gyümölcsös és szőlő együttes részaránya mindössze 5%-ot képvisel. A gyümölcsösök területe azonban mégis figyelemre méltó, hiszen míg az összes földterület országosból képviselt hányada 39%, addig a gyümölcsösöké 56%. Érdekességként megemlíthető, hogy a térségben egyébként szinte jelentéktelen súlyt képviselő nádas és a halastavak országosból való részesedése is nagyobb az átlagosnál (46–47%).

Az agrártevékenység döntően a szántó hasznosítására épül. A már hagyományosnak mondható extenzív jellegű szántóföldi növénytermesztés és az állattenyésztés az élelmiszeripar alapja. Ezt támasztja alá, hogy a szántó 65%-os részaránya az ország más térségeihez képest igencsak magasnak számít. Az elsősorban környezeti adottságokból fakadó okok mellett ebben mindenképpen szerepet játszik az is, hogy olyan kedvezőtlen termőhelyi adottságú területeket is szántóföldi művelés alatt tartanak, amelyek arra igazából alkalmatlanok. Így az Alföldön például gyakori, hogy a különböző vízrendezési munkák

eredményeként az egykori holtágakat, mocsaras élőhelyeket szántóterületként hasznosítják. Az itt folyó növénytermesztés biztonságát, gazdaságosságát rontja a vissza-visszatérően jelentkező belvíz. Az átázott talajon kényszerűségből végzett gépi munka tömörödöttséget okoz, és elindítja a talaj szikesedését, láposodását. Ezeket a területeket – ökológiai és ökonómiai szempontból egyaránt – célszerűbb lenne például legelőként, erdőként vagy halastóként hasznosítani, esetleg a mocsaras élőhelyi állapotot visszaállítani.

A használt földterület alapján 2006-ban az Alföldön száz lakosra 128 hektár jutott, 35 hektárral több, mint országosan. E különbségből 32 hektár a mezőgazdasági terület többletéből adódik. Ugyanakkor a 100 lakosonkénti 15 hektár erdő 3 hektárral kevesebb az országosnál.

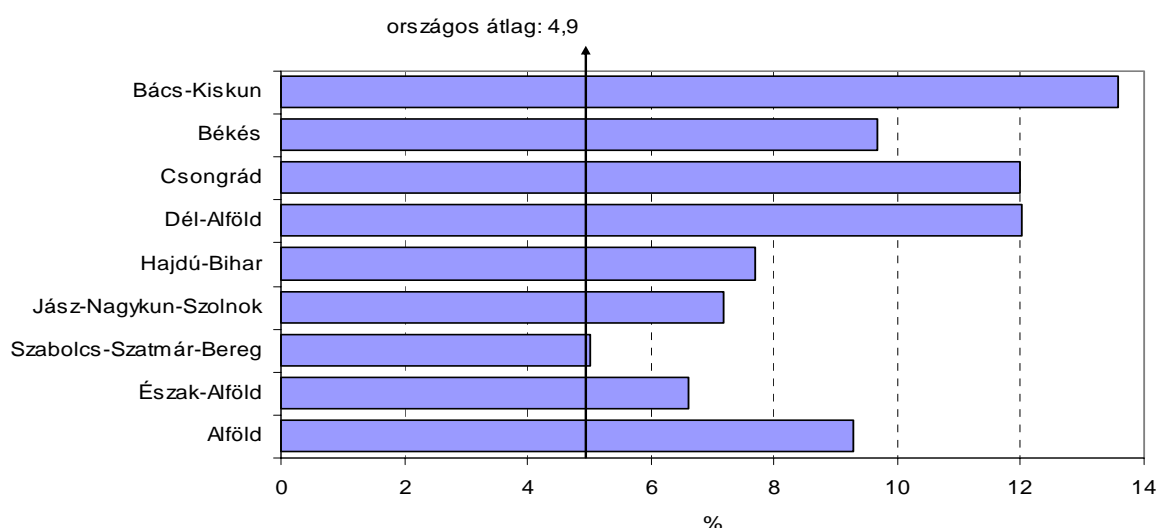
A földellátottság – az egy mezőgazdasági foglalkoztatottakra jutó termőterület nagysága – mintegy ötödével kisebb az országosnál.

Emberi munkaerő

Az elmúlt évtizedek gazdasági átalakulásának egyik negatív következménye volt a foglalkoztatottság nagyarányú visszaesése, főként Észak-Alföldön, de a Dél-Alföldön is, ahol nagyjából országos átlag körüli ütemet ért el. Az évtized végére már a stabilizálódás jelei mutatkoztak, az új évezredben pedig lassú gyarapodás történt, ennek ellenére a 2005-ös szint még elmaradt az 1990. évitől.

A foglalkoztatottság csökkenése a különböző gazdasági ágakat igen eltérően érintette. A munkaerő-kereslet visszaesése ugyanis a termelőágakat, köztük a mezőgazdaságot sújtotta leginkább, a szolgáltatási jellegű területek szerepe ugyanakkor megerősödött. A népszámlálási adatok szerint az Alföldön 1990-ben még megközelítőleg 300 ezer fő dolgozott az agrárszférában, 2005-ben pedig már csak 92 ezer.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya, 2005*



* A mikrocenzus adatai alapján.

A mezőgazdaság hagyományosan erős jelenléte miatt a foglalkoztatottság ágazati szerkezete már korábban is jelentősen eltért az országostól: 1990-ben az országos 15%-kal szemben 24%-ot ért el az e gazdasági ágban foglalkoztatottak hányada. Ezek az arányok 15 év alatt nagyjából harmadára estek vissza. 2005-ben az agrárszférában foglalkoztatottak aránya az Alföldön (9,3%) még mindig közel kétszerese volt az országos átlagnak (4,9%).

Az Alföldön belül a déli megyékben jóval nagyobb az agrárszféra súlya a foglalkoztatottságban, mint az északiakban. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében például mindössze 5%-ot tett ki, míg a legmagasabb értékkel rendelkező Bács-Kiskunban megközelítette a 14%-ot.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak nem feltétlenül effektív mezőgazdasági termeléssel keresik kenyerüket, ugyanakkor az is előfordul, hogy más gazdasági ágban dolgozók tevékenysége áll mezőgazdasági munkavégzésből, így a foglalkozás jellege szerinti vizsgálat árnyaltabb képet ad a foglalkoztatottságról. A mezőgazdasági fizikai foglalkozásúak összes foglalkoztatotton belüli hányada már a rendszerváltás idején is viszonylag alacsony volt – nagyjából 7%-ot tett ki az Alföldön –, ami a rákövetkező 15 évben kissé tovább mérséklődött. A 2005. évi mikrocenzus szerint e foglalkozási főcsoport részesedése 6%, létszáma pedig közel 59 ezer főt ért el. A mezőgazdasági foglalkozásúak számának csökkenése az ország régiói közül a Dél-Alföldön volt a legkisebb: az 1990-hez viszonyított itteni közel egynegyedcsökkenéssel szemben az Észak-Alföldön számuk a 15 évvel korábbinak kevesebb mint felére esett vissza. A fentiekkel is összefüggésben az összes foglalkoztatotton belüli arányuk ugyancsak a Dél-Alföldön magasabb, 8%, vagyis az országos átlag közel háromszorosa, az észak-alföldinek pedig több mint kétszerese.

A lakosság kötődése az ágazathoz azonban lényegesen nagyobb mértékű, mint amit a foglalkoztatottsági adatok mutatnak. A 2005. évi gazdaságszerkezeti összeíráskor a gazdálkodók és a mezőgazdasági tevékenységbe bekapcsolódó családtagjaik együttes száma megközelítette a 600 ezer főt. Mindezek alapján az Alföldön élő 14 éves és idősebb népességnek mintegy egynegyede kötődik valamilyen formában a mezőgazdasághoz.

Gépi munkaerő

A mezőgazdaságban használt erőgépek összes vonóerő-kapacitása az átalakulás éveiben nem módosult számottevően. A változást, a szervezeti átalakuláshoz igazodóan – egy enyhe kapacitáscsökkenés mellett – a gazdasági szervezetek és az egyéni gazdálkodói kör közötti erőteljes átrendeződés jelentette. Az új évtizedben az Alföld traktorállománya közel egytizedével nőtt, ugyanakkor a kombájnok száma csekély mértékben csökkent, míg a mezőgazdaságban használt tehergépkocsiké igen jelentősen visszaesett. A traktorok túlnyomó többségét, 83%-át ma már az egyéni gazdaságok használják. A gazdaságosan nagy, összefüggő területeket igénylő arató-cséplőgépek és a tehergépkocsik többségét is már az egyéni gazdaságok működtetik, de ez esetekben a gazdasági szervezetek állományának hányada kétszerese (31–33%), mint amennyi a traktorok esetében tapasztalható.

Az Alföldön az egyéni gazdaságok körében a traktorellátottság 2000 óta 10-ről 15%-ra emelkedett, így 2005-ben minden hetedik magángazdálkodó rendelkezett traktorral. Az ellátottság valamivel kedvezőbb az országosnál. Kombájn csak minden századik egyéni gazdaságban található, ennél kissé gyakoribb a tehergépkocsik előfordulása. Lényeges különbség van a gazdálkodó szervezetek és az egyéni gazdaságok különböző erőgépeinek átlagos motorteljesítménye között, természetesen a gazdasági szervezetek javára.

Erőgép-állomány alakulása az Alföldön

Év	Géppel rendelkező		Gépállomány	
	gazdasági szervezet	egyéni gazdaság	gazdasági szervezetben	egyéni gazdaságban
Traktorok				
2000	3 001	38 671	10 394	41 716
2005	3 376	43 138	9 561	47 364
Kombájnok				
2000	700	2 438	2 242	2 706
2005	713	3 067	1 598	3 275
Tehergépkocsik				
2000	1 485	7 707	3 906	8 366
2005	1 068	4 619	2 254	4 928

Egy traktorra a gazdálkodó szervezetekben átlagosan 3 és félszer annyi megművelendő terület jut, mint az egyéni gazdaságokban. Országosan a különbség ennél nagyobb.

2.3. Mezőgazdasági termelés

Szántóföldi növénytermesztés

A termőterület hasznosítását a szántó közel kétharmados súlya határozza meg. A növénytermesztés szerkezete nagyon leegyszerűsödött, a szántóföldi művelés jellege pedig extenzív. A szántóföld hasznosítása 10–12 növény termesztésére szűkölt, amiben a gabonafélék kimagasló és folyamatosan növekvő részarányt képviselnek. A 2 millió hektáros szántóterület mintegy felét általában búza és kukorica foglalja el. Az 1996–2000 közötti öt év 57%-os átlagával szemben a 2001–2005. években a szántóterületnek már kétharmadán termesztettek gabonaféléket. Ezen belül a klasszikusnak mondható vetésváltásban a búza és a kukorica nagyjából azonos nagyságú, 500 ezer hektár körüli területet foglalt el, 20–30 ezres ingadozással. A gabonatermesztés súlyának növekedését az intervenció felvásárlás is erősítette. Az ipari növények részesedése 16–18, a takarmánynövényeké 6–11% között mozgott úgy, hogy az előbbieké lényegében növekedett, az utóbbiaké pedig – az állatállomány szűkülésével összefüggésben – csökkent. Az ipari növények közül a napraforgó súlya kissé emelkedett, ezzel szemben a cukorrépaé – a térség egyik feldolgozó üzemének bezárásával – tovább mérséklődött.

A gabonafélék összes termésmennyisége jobb években közelíti a 6 millió tonnát. 2006-ban 1 millió 770 ezer tonna búza és majdnem még egyszer ennyi kukorica termett, az előbbi valamennyivel kevesebb, az utóbbi több, mint az utóbbi években volt. Napraforgóból egyre nagyobb mennyiséget takarítanak be az Alföld szántóiról, cukorrépából viszont egyre kevesebbet. A borsó és a szója között hasonlóképp alakult a helyzet, így 2006-ban mindkettőből ugyanannyi – 25 és fél ezer tonna – termett.

A szántóföldről betakarított termésmennyiség az Alföldön

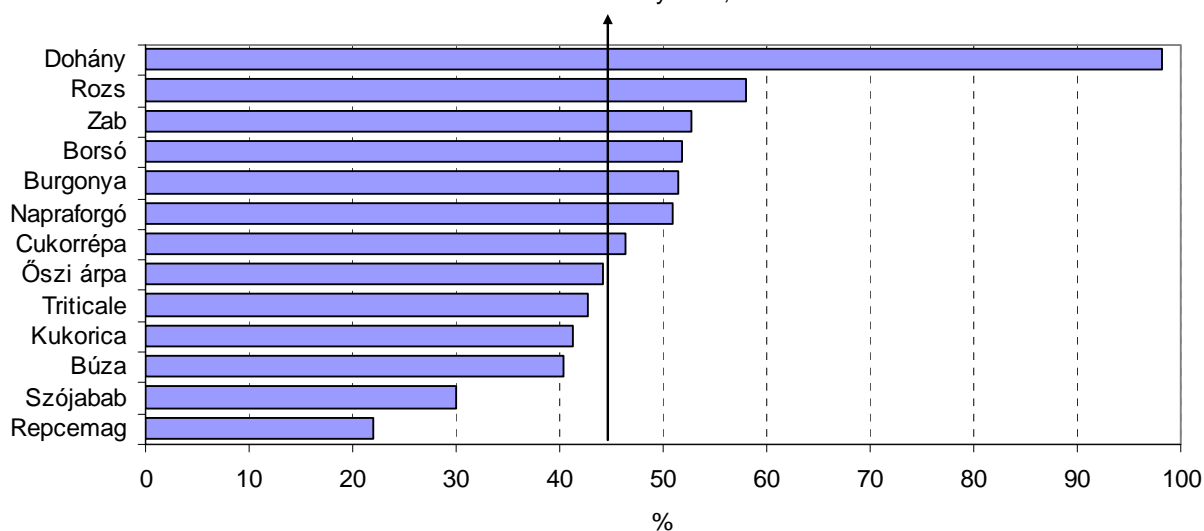
(tonna)

Növény	1996–2000.	2001–2005.	2006. évben
	évek átlaga		
Gabonafélék összesen	5 079 440	5 859 087	5 915 249
Ebből:			
búza	1 777 587	2 044 265	1 770 107
kukorica	2 676 764	3 059 185	3 418 972
őszi árpa	243 707	300 779	292 593
tavaszi árpa	125 999	117 172	84 953
rozs	65 221	58 966	57 298
zab	54 398	72 960	79 532
triticale	115 101	178 470	188 101
Burgonya	459 585	344 291	290 203
Borsó	52 199	27 408	25 527
Szójabab	9 992	14 317	25 477
Napraforgómag	359 816	471 861	601 305
Repcemag	42 540	48 709	74 280
Dohány	11 474	10 389	8 978
Cukorrépa	1 764 187	1 501 071	1 136 644

Az Alföld a szántóterület részesedése alapján számított átlagnál – 44,4%-nál – kissé nagyobb arányban veszi ki részét például az ország cukorrépa-termelésének produktumából, sokkal nagyobb arányban a napraforgóéból, a burgonyaéból és a borsóéból, sokkal kisebb arányban a repcééből. Külön ki kell emelni a növények közül a dohányt, amelyet az országban csaknem kizárólag az Alföldön, azon belül is elsősorban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében termesztenek.

Az Alföld részesedése az országból a fontosabb szántóföldi növények termésmennyisége alapján, 2006

szántó részaránya: 44,4



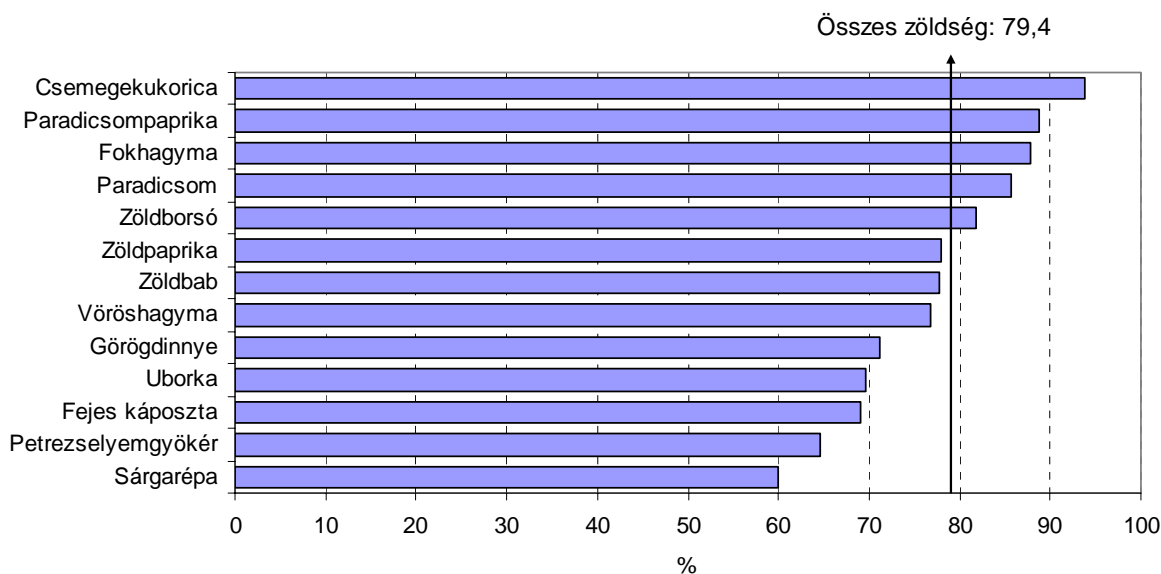
A növénytermesztés eredményei nagyban időjárás függőek, a termésátlagok csak kiegyenlített csapadékeloszlású években haladják meg az országos átlagot. 2006 nem volt kimondottan aszályos év, mégis a legtöbb növény hektáronkénti hozama kissé elmarad az országostól. Az országosnál nagyobb volt az átlagtermés a takarmánynövények többségéből, cukorrépából, burgonyából és még inkább dohányból. Az Alföld két régiója közül Észak-Alföld növénytermesztésének szerkezete speciálisabb, hiszen szántójánál jóval nagyobb arányban részesedik több növény produktumából is. Így például a kukoricából és a zabából, a napraforgóból és a cukorrépából, továbbá a már említett dohányból. A Dél-Alföldön csak az őszi árpa és a nem túl jelentős szójabab termesztése magasodik ki.

Az Alföld vetésszerkezetének egyik legnagyobb problémája a gabonatúlsúly. Az EU-ban állandósult a többlettermelés, egyre nehezebb a gabonának piacot találni. Egy-egy nagyobb termés elhelyezését segíti az intervenciós felvásárlás. Tartósabb megoldást jelentene például a gabonafölöslegből bioetanol előállítás, vagy az úgynevezett energiatermelő növények vetésszerkezetbe illesztése, illetve súlyának növelése (repce, napraforgó, energiafű), melyek a szűkös és egyre dráguló fosszilis energiák kiegészítésére hivatottak. A növénytermesztés másik kitörési lehetősége az intenzifikálás, a nagy kézimunka-igényű kultúrák termesztésének és elsődleges feldolgozásának fokozása, ami jótékonyan hatna a foglalkoztatásra is. A szakemberek szorgalmazzák a vetőmagtermesztés felfuttatását, hiszen ehhez a térségben erős kutatási háttér is adott, továbbá régi fajták (pl. tönkölybúza) újbóli termesztésbe állítását.

Zöldségtermelés

Az Alföldnek – és azon belül is elsősorban a déli megyéknek – kiemelkedő szerepe van az ország zöldségtermesztésében. A 2005-ös gazdaság szerkezeti összeírásakor itt regisztrálták az ország zöldségtermesztő gazdaságainak 76%-át. Bár számuk nem éri el a 2000. évi kétharmadát, a visszaesés mértéke azonban kisebb az 52%-os országos mértéknél.

Az Alföld részesedése az ország zöldségterméséből, 2006



A betakarított termésmennyiség országosból való részesedése – a kedvező termőhelyi adottságokon túlmenően a generációk által felhalmozott tapasztalatnak is köszönhetően –

rosszabb években is nagyjából hattized körül alakult. 2006-ban itt termelt a hazai zöldségtermés majd nyolctizede, ezen belül csemegekukorica több mint kilenctizede, a paradicsompaprika és a fokhagyma közel kilenctizede, a paradicsom és a zöldborsó bő nyolctizede. A többi fontosabb zöldségféléből a részesedés átlag alatti. Az Alföld déli részének tájjellegű növénye a korábban szintén a zöldségfélék közé sorolt fűszerpaprika, amit szinte kizárólag csak itt termesztnek.

Az Alföldön 2006-ban termelt több mint 1,4 millió tonna zöldségből nagyjából azonos arányban részesültek a megyék. Kivételként leginkább Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok említhető, mivel a 14–18% közötti átlagos részesedéssel szemben e megyék súlya 24, illetve 10%-ot tett ki. Hajdú-Bihar magas hányada az itt preferált és hektáronként nagy tömeget adó csemegekukorica termesztésének köszönhető. A zöldségtermesztésben vezető helyen mégis Csongrád megye áll, hiszen a legtöbb zöldségféléből itt termelt a legnagyobb mennyiség: a fontosabbak közül vöröshagymából és fokhagymából, sárgarépbából és petrezselyemgyökérből, valamint zöldpaprikából. Bács-Kiskun neve a paradicsompaprika, Békésé a görögdinnye, a paradicsom, a főként konzervipari feldolgozásra kerülő zöldborsó és a zöldbab, Szabolcs-Szatmár-Beregé a szintén elsősorban ipari alapanyagként szóba jöhető uborka és fejes káposzta termesztésével kapcsolatosan említhető meg. Külön kell szólni a fűszerpaprikáról, amely a dél-alföldi régió, azon belül is Kalocsa és Szeged tájjellegű növénye. Bács-Kiskunban és Csongrádban termesztik az ország fűszerpaprika termésének túlnyomó részét, 2006-ban 81%-át. Feldolgozott formája igazi hungarikum.

Zöldségtermés az Alföldön, 2006

Megnevezés	Termésmennyiség	
	tonna	a 2000. évi %-ában
ÖSSZESEN	1 412 901	144,3
Ebből:		
vöröshagyma	72 744	84,8
fokhagyma	6 398	60,6
sárgarépa	50 279	124,7
petrezselyemgyökér	30 199	162,3
paradicsom	175 365	121,5
uborka	49 301	98,7
görögdinnye	117 687	175,6
zöldborsó	74 904	179,6
zöldbab	17 442	114,2
fejes káposzta	53 680	97,0
zöldpaprika	135 933	210,3
paradicsompaprika	27 372	86,0
csemegekukorica	482 021	187,8

Az Alföldön, de különösen a Dél-Alföldön évtizedes hagyományai vannak a hajtatásos zöldségtermesztésnek. A kedvező éghajlati tényezők mellett a termálvíz adta lehetőségek kiaknázása tette a térséget az ország legjelentősebb hajtatott zöldségtermő területévé. Az évtized elején közel 16 400 gazdaság több mint 1900 hektár üveggel és fóliával borított felületen termelt zöldségeket, virágokat. Ez az ország fedett termesztő-berendezéssel ellátott területének közel háromnegyede, amelynek csaknem kilenctizede a Dél-Alföldön található. Egy-egy gazdaságra az országosnál jóval több, 1185 négyzetméter jutott, ezen belül a gazdasági szervezetek hajtatott felülete átlagosan csaknem tízszer nagyobb, mint az egyéni gazdaságoké. Hagyományosan kiemelt jelentősége van az üvegházás, fóliás termesztésnek

a Csongrád megyei Szentesen és környékén, ahol a termálvízzel fűtött hajtató-berendezések alatt folyik a termesztés.

Gyümölcsstermelés

Az Alföld mezőgazdasági területének 2,2%-át gyümölcsösként tartják nyilván. A közel 57 300 hektár az ország gyümölcsös területének több mint a fele. Szabolcs-Szatmár-Bereget alma és szilvaültetvényeinek nagysága alapján az ország gyümölcsöskertjeként emlegetik, de nem kevésbé híresek a szántóföldi növénytermesztésre csak kevéssé alkalmas Duna-Tisza közti homokterületek ültetvényei, konkrétan az itt termelt őszi és kajsziparack.

A 2005. évi gazdaság szerkezeti összeírásakor az Alföldön közel 58 ezer gazdaság foglalkozott gyümölcsstermesztéssel. Számuk – hasonlóan a kilencvenes évekhez – az új évezredben is tovább fogyatkozott, a 2000. évihez képest 6%-kal lett kevesebb. (Országosan csak ebben az 5 évben 22%-os volt a visszaesés.) Az Alföldön termelt 2006-ban az ország összes gyümölcsstermesztésének közel kétharmada, ezen belül az alma háromnegyede. A tömeget adó alma dominanciája miatt az Alföld gyümölcsstermelésében az északi régió súlya a nagyobb, míg a délieké a csonthéjasok termesztésében kiemelkedő.

Gyümölcsstermesztés az Alföldön, 2006

Gyümölcs	(tonna)			
	Dél-Alföld	Észak-Alföld	Alföld	Alföld az országos %-ában
ÖSSZESEN	149 523	409 739	559 262	64,8
Ebből: alma	49 165	355 895	405 060	75,4
körte	3 134	9 413	12 547	38,2
cseresznye	1 874	1 238	3 112	36,5
meggy	20 783	15 037	35 820	59,5
szilva és ringlőszilva	25 682	15 475	41 157	63,7
kajszi	10 843	1 178	12 021	29,8
őszibarack	33 122	5 576	38 698	57,3
ribiszke	33	531	564	5,2

Az alma és a szilva neve Szabolccsal, az őszibaracké Szatymazzal, a kajszié Kecskeméttel forrt össze. A szilvából és kajsziából készült pálinka ugyancsak hungarikum jelentőségű.

Szőlőstermelés

A szőlő a barack mellett a dél-alföldi homok legértékesebb növénye, termesztése a Duna-Tisza közének egyes részein több mint ezeréves múltra tekint vissza. Az ország szőlőterületének egyharmada található az Alföldön (zömében a Dél-Alföldön), és ezen belül Bács-Kiskunban 27%-a. Ezzel Dél-Alföld részesedése lényegesen nagyobb, mint bármely más, történelmi borvidékeket is magában foglaló régióé. Magyarország 22 borvidékéből kettő – a Kunsági és a Hajós-Bajai – Bács-Kiskunban található. Ehhez képest a rangsorban utána következő Csongrád megye szőlőterülete lényegesen kisebb, alig több mint egytizede az

előzőének. A borvidékként is számon tartott Csongrádi térség mellett a Pusztamérges környéki homok is jó minőségű borokat ad.

Szőlőtermelés az Alföldön, 2006

Megnevezés	Dél-Alföld	Észak-Alföld	Alföld	Alföld az országos %-ában
Összes szőlő				
Szőlőterület, ha	24 639	3 761	28 400	33,9
Termésmennyiség, tonna	163 986	14 110	178 096	34,1
Termésátlag, kg/ha	7 340	4 690	7 023	101,6
Ebből: borszőlő				
Szőlőterület, ha	23 887	3 317	27 204	34,0
Termésmennyiség, tonna	160 682	12 969	173 651	34,2
Termésátlag, kg/ha	7 380	4 720	7 084	101,8

2005-ben az Alföldön 29 ezer 300 gazdaság – túlnyomóan egyéni gazdaság – foglalkozott kisebb-nagyobb területen szőlőtermesztéssel. A rendszerváltozás óta ez az ágazat is jelentősen visszaszorult, csak 2000 óta a szőlőtermesztő gazdaságok száma majdnem hattizedére csökkent. Legújabbban az EU is támogatja a kivágásokat, aminek hatására további mérséklődés várható. 2006-ban az Alföldön 178 ezer tonna szőlő, ezen belül közel 174 ezer tonna borszőlő termett. Az országosnál kissé jobb hektáronkénti átlag mellett a betakarított termés az országos mennyiség több mint 34%-át tette ki.

Az Alföldön jellemzően asztali borok teremnek, bár sokak szerint a rangosabb termőhelyeken, pl. Hajós környékén megfelelő kezelés esetén a bor minősége a hegyi borokéval vetekszik. A legelterjedtebb a fehér borszőlő, azon belül is elsősorban a kövidinka, a különböző rizlingek, a zalagyöngye, az ezerjő, a ritkább vörös borszőlők közül pedig a kadarka, a kékfrankos, az oportó és a piros szlanka fajták fordulnak elő nagyobb arányban.

Állattartás és állattermék-termelés

A kiváló takarmánytermő területeknek köszönhetően az Alföldnek jelentős súlya van az ország állattenyésztésében is. Annak ellenére így van ez, hogy a már említett gazdaságossági és értékesítési problémák miatt az állattartó gazdaságok száma és az állatállomány nagysága lényegében folyamatosan csökken. A 2005. évi összeírásakor összesen 193 ezer gazdaság tartott állatot, egyharmadával kevesebb, mint 5 évvel korábban. A legtöbbjüknél – a gazdaságok több mint nyolctizedében – sertést, illetve tojtyúkot írtak össze, ezekhez képest lényegesen kevesebben, minden 13–14. gazdaságban volt szarvasmarha vagy juh.

A 2006. év végi 301 ezres szarvasmarha létszám 14%-kal maradt el a 2000. évitől. Ennél kissé mérsékeltebb változás tapasztalható a sertéságazatban, ahol az állatok száma 2 millió 150 ezret ért el, és ez jó egytizedével kevesebb az 5 évvel korábbinál. Mivel azonban a visszaesés országosan erőteljesebbnek bizonyult, a térség megőrizte vezető pozícióját a sertéságazatban: minden második sertés gazdája alföldi gazdálkodók közül került ki. A tyúkfélék és különösen a juhok állományában az előzőekkel ellentétes irányú változás figyelhető meg; az előbbieket száma 12, az utóbbiaké 19%-kal gyarapodott 2000 óta.

Állatállomány az Alföldön, 2006

Megnevezés	Állatállomány		
	ezer	a 2000. évi %-ában	az országos %-ában
Szarvasmarha	301	86,0	42,9
Ebből: tehén	139	84,2	43,2
Sertés	2 150	88,8	53,9
Ebből: anyakoca	161	91,0	55,5
Juh	852	119,0	65,6
Tyúkféle	12 678	112,4	41,8

A juhászat számára az Alföld ideális terület, mivel bőségesen van olyan gyepterület, melynek hasznosítása extenzív juhászattal a leggazdaságosabb. A fontosabb állatfélék közül a juhok részesezése a legnagyobb az országosból: minden három állatból kettőt itt tartottak 2006 végén.

Száz hektár mezőgazdasági területre az Alföldön 83 sertés és 12 szarvasmarha jutott, az előbbi 14-gyel több, az utóbbi éppen annyi, mint az országos átlag. A juhok sűrűségi mutatója is nagyobb az országosnál, a tyúkféléké viszont kisebb. A térségen belül Észak-Alföld az inkább állattartó régió, a sertések kivételével az állatsűrűség itt a magasabb. Az alföldi megyék közül Hajdú-Bihar emelkedik ki mint a legtöbb állatot tartó. Az állatállomány művelt területhez viszonyított nagysága alapján is e megyében volt a legmagasabb, kivéve a sertéseknél, ahol Csongrád megye adata a nagyobb.

Állatsűrűség, 2006

Megnevezés	Dél-Alföld	Észak-Alföld	Alföld	Országos átlag
100 hektár mezőgazdasági területre jutó:				
szarvasmarha	10	13	12	12
sertés	88	78	83	69
juh	23	43	33	22
tyúkféle	416	567	490	521

Az állattartás és termelés körülményei az egyéni gazdaságok többségében nem kielégítőek. A szigorú európai uniós előírások a néhány állatot tartó gazdaságok számára betarthatatlanok. Túlélésüket jelentheti az integráció megerősítése, a termékszerkezetben a hangsúly húsirányba történő eltolása, de a biotermékek, a házi jellegű tejtermékek, sajtok előállítására is, melyekre egyre nagyobb kereslet mutatkozik.

Az állattenyésztés másik kitörési lehetősége a régi, hagyományos állatfajták újbóli tenyésztésbe állítása, mely külön támogatást élvez. A folyamat már korábban elindult, a régióban számosan foglalkoznak például szürkemarka vagy rackajuh tartással; a kistermelők szarvasmarha-állományában a kiváló húsmínőséget produkáló magyartarka fajta a domináns; a korábban teljesen kiszorított mangalica zsírja és húsa a korszerű táplálkozás részévé vált. Az ezen állatokból készült termékek – még alacsony feldolgozottság mellett is – szinte korlátlanul exportképesek.

Vágóállat és állati termék termelése, 2006

Megnevezés	Dél-Alföld	Észak-Alföld	Alföld	Alföld az országos %-ában
Vágómarha, t	20 247	17 603	37 850	45,3
Vágósertés, t	188 133	151 765	339 898	55,5
Vágóló, t	542	593	1 135	41,8
Vágójuh, t	5 058	7 008	12 066	61,3
Vágónyúl, t	3 468	3 247	6 715	54,6
Vágótyúk (gyöngyössel), t	71 832	99 358	171 190	50,1
Vágóliba, t	36 466	9 942	46 408	92,6
Vágókacsa, t	54 851	3 586	58 437	93,4
Vágópulyka, t	59 342	16 513	75 855	42,8
Kifejt tehéntej, ezer l	355 518	447 916	803 434	44,7
Tyúktojás, ezer db	670 943	572 153	1 243 096	42,1

Az állatállomány változásához igazodott értelemszerűen az állati termék előállításának alakulása. 2006-ban az évtized elejéhez képest héttizedére csökkent a vágómarha, kilenczetedére a kifejt tehéntej, a vágótyúk és a vágósertés mennyisége. A fontosabb termékek közül ki kell még emelni a vágópulyka és a tyúktojás termelését, amely ha nem is jelentősen, de növekedett a 6 évvel korábbihoz képest. A vágóállatokon belül a nem túl jelentős súlyt képviselő vágóliba és vágókacsa termelése országos viszonylatban kiemelkedő, az Alföldön állítják elő a teljes mennyiség 93%-át.

2.4. A termelés méretei, koncentrációja az egyéni gazdaságokban

Köztudott, hogy a rendszerváltást követő privatizációval a földterület rendkívüli módon szétaprózódott. A földkoncentráció terén az azóta eltelt években igazi áttörés nem, csak kismértékű elmozdulás történt. Az Alföldön 2005-ben 289 ezer egyéni gazdaság használt termőterületet, amelynek átlagos nagysága 4,1 hektár volt, szemben az évtized eleji 3,2 hektárral. (Igaz, az 1990-es évek elején ez az érték még nem érte el az egy hektárt sem.) A földkoncentráció üteme ugyanakkor kissé erőteljesebb – a Dél-Alföldön különösen –, s így előrébb is tart, mint országosan: az alföldi átlagos birtoknagyság 0,7 hektárral nagyobb, mint az országos átlag.

Jól szemlélteti a szétaprózottságot az egyéni gazdaságoknak a termőterület nagysága szerinti megoszlása. E szerint 2005-ben az Alföldön a gazdaságok hattizede még mindig legfeljebb egy hektár termőterületet használ. Az egy család megélhetéséhez szükségesnek tartott minimálisan 50 hektárja a gazdaságok 1–2%-ának van, de 10 hektárnál többje is csak alig több mint 8%-nak. Mindebből következően, amíg a gazdaságok több mint felét kitevő fél hektárnál kisebb birtoknagysággal rendelkezők a termőterület 2%-án osztoznak, addig a 10 hektárosnál nagyobbak 8%-os hányadot képviselő csoportja a 72%-án. Az Alföldön 2005-ben 1600-nál valamivel több – az országosnak 45%-a – használt 100 vagy annál több hektáros termőterületet.

Már a használt termőterület átlagos nagyságából is látszott, hogy az Alföldön a birtokkoncentráció szempontjából kicsivel jobb a helyzet, mint országosan. Az egy hektárnál kisebb területen „gazdálkodók” aránya itt csaknem 11 százalékponttal kevesebb, mint az országban.

Az egyéni gazdaságok és termőterületük megoszlása az Alföldön, 2005

Termőterület nagysága, hektár	Termőterülettel rendelkező gazdaságok		Használt termőterület	
	aránya, %	kumulált aránya, %	aránya, %	kumulált aránya, %
– 0,14	23,73	23,73	0,40	0,40
0,15 – 0,49	27,2	51,65	1,73	2,13
0,50 – 0,99	9,03	60,68	1,46	3,59
1,00 – 1,99	11,32	72,00	3,65	7,24
2,00 – 4,99	13,02	85,02	9,61	16,85
5,00 – 9,99	6,57	91,59	10,80	27,65
10,00 – 49,99	6,91	98,50	33,30	60,95
50,00 – 99,99	0,94	99,44	15,70	76,65
100,00 – 299,99	0,54	99,98	21,25	97,90
300,00 –	0,02	100,00	2,10	100,00
ÖSSZESEN	100,00	–	100,00	–

Az Alföldön 2005 végén 193 ezer egyéni gazdaság tartott valamilyen állatot, többségük csak néhány darabot. Az egy-két állatot tartók aránya a sertés esetében a legmagasabb, csaknem eléri a hattizedet. A szarvasmarha esetében a 3–9 állat tartásával foglalkozók vannak a legtöbben, részesezésük közelíti az 50%-ot. Állományuk nagysága alapján a juhtartók megoszlása a legegyszerűsebb, bár esetükben is a 3–9 állattal rendelkezők részaránya a legnagyobb.

A föld és az állatállomány méreteihez igazodóan a gazdaságok termelési érték nagyságkategóriái szerinti megoszlása is a kisgazdaságok túlsúlyáról tanúskodik. 2005-ben az egyéni gazdaságok által megtermelt 205 milliárd forint bruttó termelési értékből egy-egy gazdaságra 645 ezer forint jutott úgy, hogy minden 2. gazdaságban ez legfeljebb 200 ezer forintot ért el. Minden 8. gazdaság (12%) termelési értéke 50 ezer forint alatt maradt.

Állatot tartó egyéni gazdaságok, 2005

Megnevezés	Dél-Alföld	Észak-Alföld	Alföld	Ország összesen
Szarvasmarhatartó összesen	6 642	7 006	13 648	24 256
Ezen belül, %:				
1–2 állatot	33,1	35,9	34,5	35,1
3–9 állatot	48,3	44,9	46,6	46,1
10–49 állatot	17,0	17,1	17,0	16,6
Sertéstartó összesen	86 086	78 512	164 598	315 891
Ezen belül, %:				
1–2 állatot	54,7	64,3	59,3	63,7
3–9 állatot	31,0	27,5	29,3	26,8
10–49 állatot	13,2	7,8	10,6	8,8
Juhtartó összesen	8 107	6 843	14 990	21 574
Ezen belül, %:				
1–2 állatot	22,4	18,6	20,7	23,8
3–9 állatot	41,5	30,5	36,5	36,8
10–49 állatot	22,4	29,8	25,8	23,0
Tojtyúktartó összesen	74 119	87 344	161 463	345 348
Ezen belül, %:				
1–99 állatot	99,7	99,8	99,8	99,7

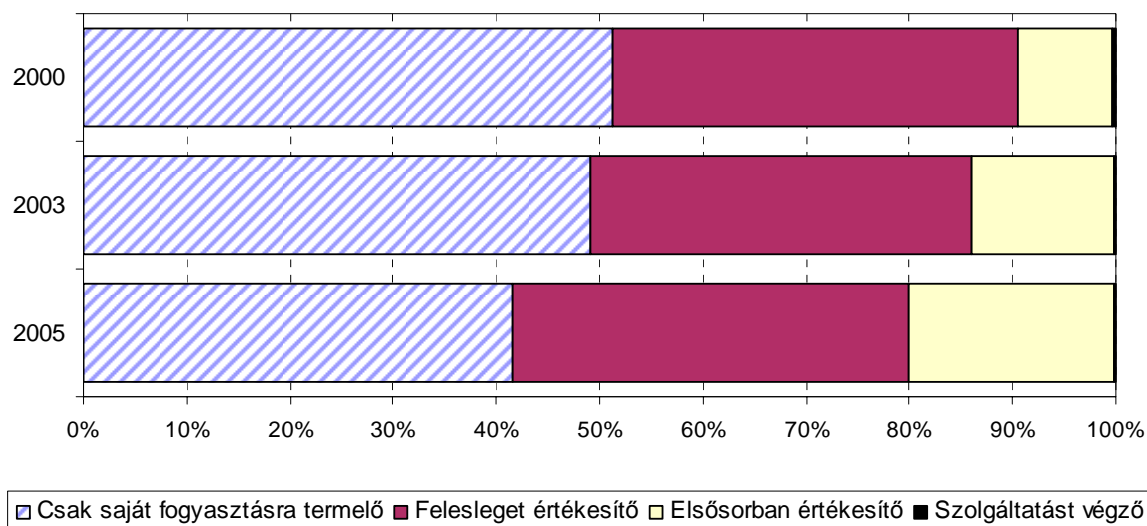
A termelés nagyfokú koncentrációját tükrözi, hogy a bruttó termelési érték nagyjából nyolctizedét a gazdaságok kevesebb mint 1%-a állította elő, vagyis az a mintegy 2600 egyéni gazdaság, amelyeknél az éves termelési érték a 9 és fél millió forintot meghaladta.

Az egyéni gazdaságok és bruttó termelési értékük megoszlása az Alföldön, 2005

Bruttó termelési érték, ezer Ft	Egyéni gazdaságok		Bruttó termelési érték	
	megoszlása, %	kumulált aránya, %	megoszlása, %	kumulált aránya, %
– 50	11,9	11,9	0,5	0,5
51 – 100	18,8	30,7	2,2	2,7
101 – 150	15,7	46,4	3,0	5,8
151 – 200	10,0	56,4	2,7	8,5
201 – 400	16,9	73,3	7,3	15,8
401 – 600	6,9	80,2	5,3	21,1
601 – 1 500	11,1	91,3	16,3	37,3
1 501 – 3 000	4,8	96,1	15,5	52,9
3 001 – 9 500	3,1	99,2	24,1	77,0
9 501 –	0,8	100,0	23,1	100,0
ÖSSZESEN	100,00	–	100,00	–

A birtokolt föld vagy állatállomány nagysága értelemszerűen szoros összefüggésben áll a mezőgazdasági termelés céljával. Az Alföldön tevékenykedő közel 318 ezer egyéni gazdaság tekintélyes hányadában a mezőgazdasági termelés kizárólag saját fogyasztási célokat szolgál. Bár ezen a téren folyamatos a változás, e minimális szintű gazdálkodást folytatók aránya 2005-ben még mindig 42%-ot tett ki. Az országosnál viszont kisebb ez a hányad, ami egyben azt jelenti, hogy az árutermelés célú mezőgazdasági tevékenység a régióban nagyobb. Az elsősorban piacra termelők aránya 2000 óta a térségben 9-ről 20%-ra, országosan 8-ról 15%-ra emelkedett. Az Alföldön belül az északi régióban valamivel nagyobb a piacorientált egyéni gazdaságok hányada, mint a déliben.

Az alföldi egyéni gazdaságok megoszlása a gazdálkodás célja szerint



A piacra termelés sokkal inkább jellemző a növénytermesztő, mint az állattartó gazdaságokra: míg az előbbieknél háromtizedében, az utóbbiaknak csak 3%-ában elsődleges cél az árutermelés.

3. Beruházások, K+F

Általában elmondható, hogy a mezőgazdaság mindenkori súlyához mérten kisebb arányban részesedett a beruházásokból. 2005-ben folyó áron több mint 52 milliárd forintot, 2006-ban – a még nem végleges adatok szerint – 48 milliárd forintot fordítottak az Alföldön az ágazat fejlesztésére, ami a nemzetgazdasági beruházások 7, illetve 6%-át tette ki. A mezőgazdaság hozzáadott érték termelésben képviselt súlyához viszonyítva 2005-ben az elmaradt beruházások értéke csaknem eléri a 20 milliárd forintot. A kiesés azonban ennél is sokkal nagyobb, hiszen egy gép- és eszközállományában erősen amortizált mezőgazdaságot kellene mielőbb korszerű színvonalra emelni.

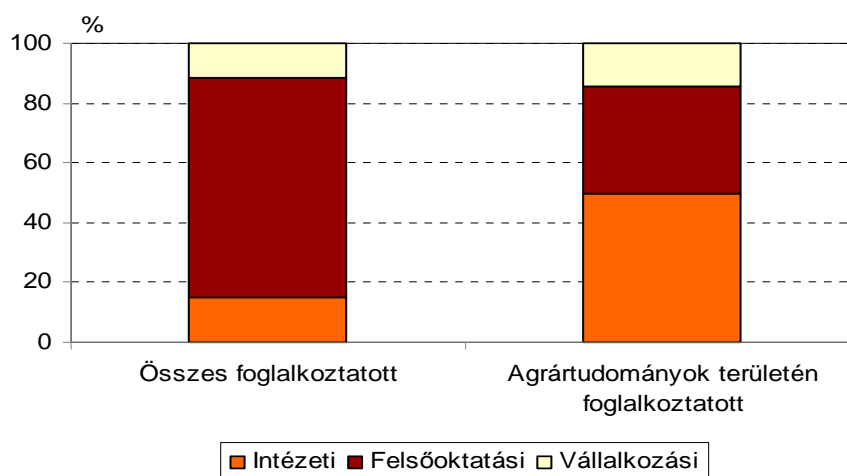
2006-ban a mezőgazdasági investíció bő harmadát épületek, építmények építésére, másik harmadát a termelést közvetlenül segítő gépek, berendezések vásárlására fordították. Ez a nem túl magas géphányad hasonló a nemzetgazdaság egészére jellemző arányhoz.

Mezőgazdasági beruházások

Területi egység	2005		2006	
	millió Ft		ezen belül, %	
			épületek	gépek
Dél-Alföld	25 597	21 934	35,2	40,3
Észak-Alföld	26 698	26 408	36,0	35,1
Alföld	52 295	48 342	35,6	37,4
Ország összesen	133 167	120 156	36,9	36,8
Alföld az országos %-ában	39,3	40,2		

Az Alföldön tradicionálisan több jó hírű mezőgazdasági kutatóintézet működik. Itt található az ország 2 és fél ezer kutatóhelyéből 616, amelyek több mint 10 600 főnek biztosítanak munkát.

A kutató, fejlesztő helyeken foglalkoztatottak létszámának megoszlása az Alföldön szektorok szerint, 2005



Az agrártudományok területén tevékenykedő K+F munkatársak aránya kiemelkedő: a dolgozók 13%-a – az országosnál 4 százalékponttal nagyobb aránya – dolgozik az agárszektor fejlesztésére irányuló területeken. E tevékenység egyik specifikuma, hogy a munka alapvetően az intézetekben folyik, itt dolgozik ugyanis az agrártudományokat kutatók csaknem fele, míg összességében a létszám leginkább a felsőoktatáshoz kötődik. A mezőgazdasági kutatás nagyszámú segédzsemet, fizikai és nem fizikai dolgozót igényel. Ezért a kvalifikált munkaerő, a kutatók és a fejlesztők részaránya 40%-nál kevesebb. Hányaduk a felsőoktatási szektorban a legnagyobb, eléri a teljes létszám hattizedét.

Az Alföldön 2005-ben kutatásra fordított 32–33 milliárd forintból 5 milliárdot meghaladó összeget szántak a mezőgazdasági termelés és technológia fejlesztésére. Ez utóbbi összegnek több mint nyolctizede irányult az agrártudományok területére. Az összes fejlesztés költsége mintegy 0,7%-ot, ebből a mezőgazdasági termelésre és technológiára fordított összegek 0,1%-ot jelentettek az Alföldön megtermelt GDP-ből. A térségben a mezőgazdaság országosnál nagyobb szerepe ebben az esetben is megmutatkozik; míg az összes ráfordítás mutatója némileg alacsonyabb, addig a mezőgazdaság, mint gazdasági cél nagyobb részt képvisel a hozzáadott értékből, mint országosan.

Az agrártudományok területén folytatott kutatási témák adatai az Alföldön, 2005

Megnevezés	Összes kutatási téma, kísérleti, fejlesztési feladat száma	Ezen belül, %	
		eredményesen befejezett	nemzetközi együttműködés keretében kidolgozott
Növénytermesztési és kertészeti tudományok	265	37,7	2,3
Állatorvosi tudományok	5	–	–
Állattenyésztési tudományok	95	48,4	13,7
Élelmiszertudományok	10	30,0	–
Erdészet és vadgazdálkodás	5	40,0	–
Multidiszciplináris agrártudományok	106	44,3	–
ÖSSZESEN	497	40,6	4,0

Az országosan mintegy 2 ezer mezőgazdasági kutatási téma csaknem egynegyedével az Alföld kutatóhelyei büszkélkedhetnek, ami némileg magasabb, mint az alföldi kutatási témák teljes kutatási spektrumon belüli hányada. A mintegy 500 kutatási téma több mint fele a növénytermesztés területére koncentrálódott, de szintén jelentős részük, közel egyötödük az állattenyésztés fejlesztését szolgálta.

4. A mezőgazdasági szervezetek nem mezőgazdasági tevékenysége

A gazdaságok hagyományosan – erőforrásaikhoz kapcsolódóan – gyakran végeznek olyan tevékenységeket, amelyek nem tartoznak a mezőgazdasági termelés körébe. Így például a gazdasági szervezetek vagy a nagyobb egyéni gazdaságok gépeikkel szolgáltatást vállalnak a kisgazdaságokban, besegítenek a földmunkákban vagy akár a szállításban. Ilyen kiegészítő jellegű tevékenység a megtermelt mezőgazdasági termékek feldolgozása is.

Az Alföldön 2005-ben közel 20 ezer gazdaság végzett kisebb-nagyobb volumenű nem mezőgazdasági tevékenységet, ami az országos 55%-a. Számuk 2000 óta 38%-kal

gyarapodott. Ennek ellenére állományuk egyáltalán nem mondható jelentősnek, főként ami az egyéni gazdaságokat illeti: mindössze 6%-uk bővítette tevékenységi körét a mezőgazdasági termelésen kívüli területekre. A gazdasági szervezeteknek viszont 36%-a tartozott ebbe a csoportba. A nem mezőgazdasági tevékenységet végzők között a vegyes gazdálkodást folytatók vannak a legtöbben, míg a legkevesebben az állattartók.

Nem mezőgazdasági tevékenységet is végző gazdaságok, 2005

Megnevezés	Dél-Alföld	Észak-Alföld	Alföld	Alföld az országos %-ában
Gazdasági szervezetek	504	484	988	38,6
Egyéni gazdaságok	11 884	7 024	18 908	56,3
ÖSSZESEN	12 388	7 508	19 896	55,0
Ezen belül, %:				
növénytermesztő	40,6	42,8	41,4	45,3 ^{a/}
állattartó	11,1	12,0	11,4	10,1 ^{a/}
vegyes	48,3	45,2	47,2	44,6 ^{a/}

a/ Országosan.

Az egyes tevékenységtípusok közül – a mezőgazdasági termelés egyik jellegzetességéhez, a kiemelkedő zöldség-gyümölcstermeléshez igazodóan – a gyümölcs- és zöldségfeldolgozás a legelterjedtebb, a következő a húsfeldolgozás, majd a borkészítés, a fuvarozás, szállítás, valamint a tejfeldolgozás. Elég visszafogottan foglalkoznak a térségben vendégfogadással, ami természetesen összefügg a csak lassan kibontakozó falusi turizmussal.

Nem mezőgazdasági tevékenységet is végző gazdaságok fontosabb tevékenységtípusok szerint, 2005

Tevékenységtípus	Dél-Alföld	Észak-Alföld	Alföld	Alföld az országos %-ában
Húsfeldolgozás	1 822	1 133	2 955	50,4
Tejfeldolgozás	824	973	1 797	51,4
Gyümölcs- és zöldségfeldolgozás	2 613	2 842	5 455	61,3
Borkészítés, borpalackozás	1 766	225	1 991	40,7
Egyéb élelmiszeripari tevékenység	275	187	462	34,9
Takarmánykeverés	139	39	178	34,5
Fafeldolgozás	123	183	306	45,5
Vendégfogadás, vendéglátás	181	225	406	33,9
Fuvarozás, szállítás	1 042	846	1 888	55,1
Haltermelés	101	70	171	24,0

Az utóbbi időben terjedőben van a különböző tejtermékek házi előállításának és piaci értékesítésének. A feldolgozó nagyvállalatok szigorú előírásait a néhány állatot tartók képtelenek betartani – a tejbegyűjtők megszűntek –, az át nem vett alapanyagból így kénytelenek tejfölt, túrót, sajtot készíteni. A borkultúra megerősödése, a sajátbor presztízsének emelkedése a termelői szőlőfeldolgozás gyakoriságának növekedése irányába hat.

5. A mezőgazdaság, mint az élelmiszeripar alapanyag-termelője

Az élelmiszergazdaság két alkotója, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar között a kapcsolatot a felvásárlás/értékesítés teremti meg. A mezőgazdasági termelők az általuk megtermelt mezőgazdasági termékeket bárkinek szabadon értékesíthetik, termelést pedig vagy megrendelésre (szerződés alapján), vagy saját belátásuk szerint (önellátásra, szabadpiaci értékesítésre) folytatnak. A mezőgazdasági termékek tehát több csatornán kerül(het)nek értékesítésre, s az egyes csatornák között a termelők szabadon választhatnak. A választás gyakorlatilag minden esetben gazdasági megfontolások alapján történik.

A mezőgazdasági termékek értékesítésének fő formája a termelők és a felvásárlók (akik főként élelmiszergyártók) közötti szerződéses kapcsolaton alapuló árueladás. Emellett a termelő közvetlenül is értékesítheti termékeit termelői piacokon, különféle értékesítőhelyeken (nyílt árusítású üzlet, piaci elárusítóhely) kis- és nagykereskedelemmel-, vendéglátással-, külkereskedelemmel foglalkozó vállalkozásoknak, közületeknek (kórház, üzemi konyha stb.) és külföldi vevőknek is. A szerződésen kívüli termelés nagy részben a hagyományokon alapuló várható kereslethez igazodik, amit a remélt értékesítési árak és a gazdaságok egyedi adottságai befolyásolnak.

Az Alföld természet- és gazdaságföldrajzi jellemzői kedveznek a mezőgazdasági termelésnek, termőhelyi különbségei pedig területenkénti specializációt is lehetővé tesznek (pl. szabolcsi alma, szegedi fűszerpaprika). A terület mezőgazdasága így biztos alapot jelenthet a korábban már rátelepült élelmiszeriparnak, sőt, az Alföldön kívül levő feldolgozókhöz is kerül az itt megtermelt növényekből, vágóállatokból és állati termékekből.

Az utóbbi időszakban a gazdasági környezet alakulása, ezzel összefüggésben az értékesítési lehetőségek és feltételek gyakori változása miatt az alapanyagot előállító mezőgazdasági termelésnek is rugalmassá és gyorsan alkalmazkodóvá kell válnia, ami azonban csak a biológiai folyamatok határain belül valósítható meg: a növénytermesztésben a vegetációs időszak, az állattenyésztésben a rotáció időigénye meghatározó.

Míg korábban a termelési többletek realizálása semmiféle nehézséget nem jelentett, addig piacgazdasági körülmények között termelés-visszafogásra irányuló ösztönzésekre is sor kerül (pl. a termelők támogatást kapnak a szántóterületek ugaroltatására). Ugyanakkor a mezőgazdasági vállalkozások és egyéni gazdaságok nagy száma következtében a termelési színvonal nagyobb mértékben szóródik, ami elsősorban az állattenyésztésben és az állati termék előállításban minőségi és élelmiszer-biztonsági, ezzel együtt pedig értékesítési problémákat indukál.

Felvásárlás az Alföldről

Az Alföld mezőgazdasági jellegét jól mutatja, hogy az itteni termelőktől a feldolgozási vagy továbbértékesítési célra történő hazai felvásárlás igen számottevő. A növénytermesztésben a főbb termékcsoportokat figyelembe véve – a volumenében legjelentősebb gabonafélékből – az országban 2006-ban felvásárlóknak értékesített összes mennyiség 35%-a, ezen belül a búza 42%-a került ki innen. A többi termékcsoport, illetve fontosabb növény összes hazai felvásárlásának fele, vagy azt jócskán meghaladó része származott az Alföldről, de tájspecifikus növény (fűszerpaprika) esetén szinte a teljes mennyisége (99%-a). Az olajos növények keresletének kielégítése több mint 50%-ban, a hüvelyeseké 60%-ot meghaladóan történik az Alföldről, a burgonya és a gyümölcsfélék 80% körüli, míg a zöldségfélék 90% feletti mennyiségét vásárolják fel a térségből.

A tájegység két régiójából megvalósult felvásárlások mennyisége és aránya között bizonyos növényeknél igen jelentős különbségek mutatkoztak. A legszembetűnőbb az eltérés a burgonya, a fűszerpaprika és a gyümölcsfélék esetében. Míg az előbbi két

növénynél az Alföldről történt felvásárlások több mint kilenctizede Dél-Alföldről, addig az utóbbiak háromnegyede Észak-Alföldről valósult meg.

Az Alföldről történő hazai mezőgazdasági termékfelvásárlás, 2006

Megnevezés	Alföldről felvásárolt mennyiség			
	ezer tonna	aránya az országos- ból, %	megoszlása, %	
			Dél-Alföld	Észak-Alföld
Növényi termékek				
Gabonafélék	1 756	34,6	55,8	44,2
Ebből: búza	869	41,6	54,6	45,4
kukorica	812	30,4	56,7	43,3
Burgonya	26	78,2	95,2	4,8
Hüvelyesek	13	63,9	69,3	30,7
Olajos növények	709	51,6	46,0	54,0
Ebből: napraforgómag	626	55,3	46,4	53,6
Zöldségfélék	724	92,3	58,6	41,4
Fűszerpaprika	25	98,5	91,9	8,1
Gyümölcsfélék	233	82,3	24,0	76,0
Állati termékek				
Vágóállatok	447	53,9	62,6	37,4
Ebből: vágómarha	18	42,9	50,4	49,6
vágósertés	228	52,8	52,2	47,8
vágójuh	4	63,0	44,0	56,0
vágóbaromfi	194	56,3	76,4	23,6
Tehéntej	548 ^{a/}	43,8	27,7	72,3

a/ Millió liter.

A mezőgazdaság másik nagy ágazatában, az állattenyésztésben a Magyarországon 2006-ban előállított vágóállatok élőtömegének 60%-át vásárolták fel hazai vállalkozások. Másként nézve az általuk megvett mennyiség 54%-a, 447 ezer tonna származott az Alföldről. Ezen belül állatfajonként a szóródás 43% és 63% között volt. (Az előbbi a vágómarha, az utóbbi a vágójuh értékesítések alföldi részesedése az országosból.) A két régió közül összességében a vágóállat felvásárlás Dél-Alföldön volt nagyobb arányú, a legnagyobb különbség javukra a vágóbaromfiaknál mutatkozott. Észak-Alföldön csak a vágójuh értékesítési mennyisége haladta meg a déli régióból eladottat. A tehéntej – mint az egyik legfontosabb állati termék – felvásárlása szintén az északi területen jelentősebb.

Az alföldi székhelyű vállalkozások felvásárlása

Az Alföldről történő mezőgazdasági termékfelvásárlást legnagyobb arányban természetesen az alföldi székhelyű vállalkozások végzik. A növénytermesztés termékei közül leginkább jellemző ez a fűszerpaprikára, amelynél az összes hazai és az alföldi székhelyű felvásárlás szinte egybeesett (99%-ban), valamint a gyümölcsfélékre (melyeknél 94%-os az azonosság). Tájegységen belül került értékesítésre a burgonya közel kilenctizede, a gabonafélék mintegy nyolctizede, valamint a zöldségfélék több mint héttizede. Az előbbieknél kisebb (50–60% közötti) volt viszont a helyi vállalkozások részesedése az olajos növények és a hüvelyesek felvásárlásából, vagyis számottevő érdeklődés realizálódott az ország más vidékeiről is ezen termékcsoportba tartozó növények iránt.

Az állattenyésztés által előállított és felvásárolt termékekre a növényeknél is jellemzőbb, hogy az átvevők nagyobb arányban kötődnek az Alföldhöz, mint más tájegységekhez. Vágóállatokból összességében az innen felvásárolt élőtesttömeg 87%-át alföldi székhelyű vállalkozók vették át. Ezen belül a legmagasabb arány a vágójuh (97%) és a vágóbaromfi (91%) esetében mutatkozott. Az Alföldről összesen beszerzett tehéntej 70%-át vették meg helyi illetőségű felvásárlók.

Az alföldi székhelyű élelmiszeripar felvásárlása

A mezőgazdaság közvetlenül vagy közvetve az élelmiszeripar legfontosabb gazdasági partnere: az ott megtermelt alapanyagok és termékek eltérő arányú részét dolgozza fel piacképes végtermékké. Az Alföldön megtermelt, illetve előállított, és az élelmiszeripari tevékenységet folytató alföldi székhelyű vállalkozások által felvásárolt termékek mennyisége között számottevő az eltérés. Ez különösen a növényeknél igaz, hiszen többségük termése általában bőven meghaladja az élelmiszeripar nyersanyagigényét, így jelentős tartalékok képződhetnek. A termelési többlet levezetésében segít az intervenciós felvásárlás. A disztribúció során a megtermelt mezőgazdasági termékek további része – azok felhasználási lehetőségei szerint – kerülhet még a lakossághoz fogyasztásra, maradhat, illetve visszakerülhet a mezőgazdaságba, és külföldre is eladható. A mezőgazdasági termelés és a feldolgozóipar alapanyag beszerzése között az Alföldön mutatkozó nagy különbségek országos szinten kiegyenlítettebbek (75% körüli a felhasználás). Ennek oka többek között, hogy a térségben élelmiszeripari tevékenységet végző, de nem régióbeli székhelyű feldolgozók felvásárlása nem az alföldi felvásárlók között jelenik meg, ami a termelési és felhasználási adatok jelentős eltérését okozhatja, országosan viszont ez a hatás nem érvényesül.

Külön kell említést tenni a cukorrépáról, mely különleges helyzetű a termelés-felvásárlás-feldolgozás láncolatában, mivel termesztése szinte kizárólag a cukorgyárak kapacitásának függvénye. Cukorrépát így csak azok a termelők vetnek, akik biztosak az értékesítésben, illetve előre leszerződtek a feldolgozókkal. Az országban levő cukorgyárak egy részének összevonását, más részének megszüntetését követően 2006-ban az Alföldön már csak az Eastern Sugar cégcsoport kabai üzeme működött, s 2007. február végén ez is befejezte a termelést. (Ezután a termelők más régióban levő feldolgozóval kötöttek szerződést.)

Az Alföld mezőgazdaságára, a helyi székhelyű élelmiszeripar közvetlen felvásárlási volumenét tekintve, leginkább a malomipari termék, keményítő gyártása és a húsfeldolgozás támaszkodik. Ez utóbbinál a felvásárolt termékek alapján jól érzékelhető az alapanyagtermelésben és a végtermék előállításában résztvevők közötti együttműködés. Jelesül a húsfeldolgozás szakágazatba tartozók közül vannak gabonaféléket felvásárlók is, ami utal arra, hogy a velük szerződést kötött termelők vágóállat előállításához takarmány biztosításával járulnak hozzá. A mezőgazdasági termelést a felvásárló (mint kereskedő), illetve az alapanyag-termeltető élelmiszergyártó egyéb módon is segítheti: egységes, jó minőségű vetőmag biztosítása, szaktanácsadás, napos állat kihelyezés, éves pénzügyi elszámolás, halasztott fizetés stb. A mezőgazdasági termékek biztonságos realizálása miatt indokolt lenne a mezőgazdasági-, élelmiszeripari- és kereskedelmi vállalkozások szorosabb együttműködése.

Az élelmiszeripari cégek felvásárlása 2006-ban az alföldi termelőktől a vágóállatok és állati termékek esetén nagyobb arányú volt, mint a szántóföldi növényeknél. Összességében ezen vállalkozások közvetlenül a tartótól a feldolgozandó vágóállatok élőtest-tömegének 41%-át kitevő mennyiséget vettek át, tehéntejből pedig 46%-ot.

**Az Alföld mezőgazdaságának szerepe az alföldi székhelyű élelmiszeripar
nyersanyagellátásában , 2006**

(tonna)

Megnevezés	Gabonafélék	Ebből		Hüvelyesek	Napraforgó- mag
		búza	kukorica		
Mezőgazdasági termelés					
Az Alföldön	5 915 249	1 770 107	3 418 972	51 004	601 305
Az alföldi székhelyű élelmiszeripar felvásárlása					
Húsfeldolgozás	26 382	12 971	12 505	1 428	–
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	60	–	60	–	5 858
Növényi, állati olaj gyártása	–	–	–	–	104
Tejfeldolgozás	–	–	–	–	–
Malomipari termék, keményítő gyártása	327 253	242 151	76 536	363	15
Takarmány gyártása	153 362	53 839	86 204	1 805	4 632
Egyéb élelmiszer gyártása	–	–	–	–	806
Italgyártás	–	–	–	–	–
ÖSSZESEN az Alföldről	507 057	308 961	175 305	3 596	11 415
Az Alföldön kívülről	68 669	56 601	9 433	468	1 899

**Az Alföld mezőgazdaságának szerepe az alföldi székhelyű élelmiszeripar
nyersanyagellátásában , 2006 (folytatás)**

(tonna)

Megnevezés	Zöldségfélék	Fűszer- paprika	Gyümölcs- félék	Vágóállatok	Tehéntej ^{a/}
Az Alföldön	1 412 901	31 279	559 262	749 554	803 434
Az alföldi székhelyű élelmiszeripar felvásárlása					
Húsfeldolgozás	33	10	1	305 443	–
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	208 837	1	143 601	–	–
Növényi, állati olaj gyártása	–	–	–	–	–
Tejfeldolgozás	–	–	–	–	371 553
Malomipari termék, keményítő gyártása	–	–	–	–	–
Takarmány gyártása	165	–	–	–	–
Egyéb élelmiszer gyártása	19 123	14 911	288	10	40
Italgyártás	–	–	26 423	–	–
ÖSSZESEN az Alföldről	228 158	14 922	170 313	305 453	371 593
Az Alföldön kívülről	4 322	363	11 340	109 856	246 148

* A saját felvásárlásból származó nyersanyagellátás. – a/ Ezer liter.

A tárgyalt termékcsoportokat és azon belüli fontosabb termékeket nagyobb volumenben felvásárló alföldi székhelyű szervezetek országosan is jelentősek. Statisztikai főtevékenységüket tekintve közel fele-fele arányba tartoznak az élelmiszer, ital gyártása- és a nagykereskedelem ágazatba.

Legnagyobb alföldi székhelyű felvásárlók, 2006

Termék, termékcsoport	Név	Szék- hely
Gabonafélék	TRIGO-FIX Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Bács-Kiskun
Ebből:		
búza	KITE Mezőgazdasági Szolgáltató és Kereskedelmi Zrt.	Hajdú-Bihar
kukorica	TRIGO-FIX Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Bács-Kiskun
Burgonya	MÓRAKERT Zöldség-Gyümölcs TÉSZ	Csongrád
Hüvelyesek	GALLICOOP Pulykafeldolgozó Zrt.	Békés
Olajos növények	KITE Mezőgazdasági Szolgáltató és Kereskedelmi Zrt.	Hajdú-Bihar
Ebből:		
napraforgómag	KITE Mezőgazdasági Szolgáltató és Kereskedelmi Zrt.	Hajdú-Bihar
Cukorrépa	EASTERN SUGAR Cukoripari Zrt.	Hajdú-Bihar
Zöldségfélék	DEKO-FOOD Konzerv és Hűtőipari Zrt.	Hajdú-Bihar
Fűszerpaprika	Kalocsai Fűszerpaprika Zrt.	Bács-Kiskun
Gyümölcsfélék	AGRANA-JUICE-MAGYARORSZÁG Mezőgazdasági Termelő és Kereskedelmi Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg
Vágóállatok	HUNGARY-MEAT Élelmiszeripari Termelő, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	Bács-Kiskun
Ebből:		
vágómarha	PICK SZEGED Szalámigyár és Húsüzem Zrt.	Csongrád
vágósertés	HUNGARY-MEAT Élelmiszeripari Termelő, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	Bács-Kiskun
vágójuh	ORIENT-OVIS Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.	Bács-Kiskun
vágóbaromfi	HUNGERIT Baromfifeldolgozó és Élelmiszeripari Zrt.	Csongrád
ezen belül:		
vágótyúkféle	HUNGERIT Baromfifeldolgozó és Élelmiszeripari Zrt.	Csongrád
Tehéntej	SOLE-MIZO Tejterméket Gyártó, Forgalmazó és Szolgáltató Zrt.	Csongrád

A legnagyobb felvásárlók koncentráltan vannak jelen, székhelyük főként Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar és Csongrád megyék.

6. Az élelmiszeripar sajátosságai

Az élelmiszeripar fontosságát mutatja, hogy valamennyi európai ország feldolgozóiparában az első három helyen van. Stratégiai iparág, azon okból, hogy az élelmiszer elemi szükséglet, tehát megfelelő minőségű élelmiszer iránt mindig lesz kereslet. Jelentőségét fokozza továbbá, hogy számos vidéki térségben a foglalkoztatás és a térségfejlesztés egyik legfontosabb területe a mezőgazdaság mellett.

Magyarországon a gazdaság mélyreható átalakulási folyamatai, a megváltozott piaci viszonyokhoz történő alkalmazkodás nehézségei az 1990-es évek első felében az élelmiszeripari termelés átmeneti, nagymértékű visszaesését okozták. A keleti piacok elvesztése, a hazai felvevőképesség korlátozódása szerkezetváltásra, korszerűsítésre ösztönözte az ágazat szereplőit, ami jelentős létszámvesztéssel is járt. Lezajlott a privatizáció, ezzel párhuzamosan megjelentek a külföldi befektetők, és az ágazat

kibocsátása a kilencvenes évek második felétől már tendenciájában emelkedett, 2003 óta azonban kissé csökken.

A külföldi befektetők szerepe az élelmiszeripar strukturális megújulásában, a technológiai, minőségi fejlesztést szolgáló beruházások megvalósításában kiemelkedő, akárcsak a fejlett marketing tevékenység és vállalatirányítási rendszerek elterjedésében. A piaci viszonyok folyamatos változásával párhuzamosan azonban nemcsak betelepülésre, hanem látványos kivonulásra is volt példa (pl. cukorgyártás).

A hazai élelmiszeripari vállalkozások számára újabb kihívást jelentett Magyarország európai uniós csatlakozása. A feldolgozóknak így egyrészt meg kell felelni a szigorú közösségi követelményeknek, másrészt versenyezniük kell a hazainál gyakran olcsóbb import termékekkel, azzal együtt, hogy a magyar vállalkozások számára is megnyílt az Európai Unió piaca.

A magyarországi élelmiszeripar pozícióját befolyásolja, hogy a rendelkezésre álló mezőgazdasági alapanyagok minősége jó, mennyiségük számottevő, melyekhez jelentős feldolgozóipari kapacitás, szakképzett és viszonylag olcsó munkaerő társul. Így a fokozódó versenyhelyzetben az élelmiszeripar fejlesztésének középpontjában a versenyképesség javítása áll, mindeneleképp magas feldolgozottságú termékekkel, külföldi befektetők további bevonásával. Az erősödő verseny hatására az élelmiszergazdaság vállalkozásai egyre inkább termelő-feldolgozó-értékesítő, ún. „farmtól az asztalig” elven szerveződő láncokban működnek, aminek nemcsak gazdaságossági, hanem élelmiszerbiztonsági előnyei is vannak.

6.1. Szerepe, súlya

Élelmiszeriparunk jelentőségét a mezőgazdasági termékek (termelés) iránt támasztott kereslete, a hazai élelmiszerellátásban és exportban betöltött szerepe magyarázza. Magyarországon az utóbbi években a mezőgazdaság 4, az élelmiszeripar mintegy 3%-kal járul hozzá a bruttó hozzáadott értékhez, együttes arányuk így mintegy 7%. Ugyanakkor a hozzájuk kapcsolódó kereskedelmi és további ipari tevékenységekkel együtt súlyuk – szakértők szerint – akár az előbbi duplájára is becsülhető.

Az élelmiszeripar a feldolgozóipari kibocsátás 12%-át adja, így a gépipar és a vegyipar után az ország harmadik legnagyobb feldolgozóipari ágazata. A nemzetgazdaságban foglalkoztatási szerepe 3–4%, az ország exportjából pedig 5–6%-kal részesedik és egyenlege tartósan pozitív.

Az Alföld kedvező mezőgazdasági adottságaiból adódóan az ország élelmiszeripari bruttó hozzáadott érték kiemelkedő részét, 28%-át adja. Emellett még Közép-Magyarország hozzájárulása jelentős, a többi régió részaránya ennél jóval alacsonyabb. Így bár az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték az Alföldön a gazdaság egészét és az ipart tekintve is jóval alatta marad az országosnak, ezzel szemben a megfelelő élelmiszeripari mutató megközelíti az országos értéket.

A tájegységen belüli szerepét fokozza, hogy a többi ipari ágazat kevésbé fejlett volta miatt a feldolgozóiparon belüli súlya az országos arányt meghaladó, így az élelmiszeripar a gépipar után az Alföld második legnagyobb feldolgozóipari területe, amely a térség lakossága foglalkoztatásához 6%-ban járul hozzá.

Az ország élelmiszeriparában jelenlévő külföldi befektetésekből ugyanakkor az alföldi székhelyű vállalkozások jóval kisebb arányban részesednek, mint a termelésből, foglalkoztatásból. 2006 elején a térség élelmiszeriparában 77 milliárd forint értékű külföldi befektetés volt jelen, ami 2007. év végére 115 milliárd forintra emelkedett. Jellemző viszont,

hogy azokban a vállalkozásokban, melyekben jelen van a külföldi tőke, részesedése a saját tőkéből összességében mintegy 90%-os. A külföldi befektetés egy lakosra jutó értéke 2006. év elején az országos élelmiszeripari átlag mindössze 73%-a volt.

Az alföldi élelmiszeripar szerepe, 2006

Megnevezés	Termelési érték ^{a/}	Export ^{a/}	Alkalmazásban álló ^{b/}	Beruházás ^{b/}	(százalék)
					Külföldi befektetés ^{c/}
Részesedése:					
az Alföld feldolgozóiparából	29,0	13,6	23,2	21,8	15,3
az ország élelmiszeriparából	32,1	33,9	38,2	31,2	16,2

a/ A 49 főnél többet foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai alapján. – b/ Telephely szerint, a szervezetek teljes körére vonatkozóan. – c/ Székhely szerint, az év elején.

Az Alföldön megvalósuló feldolgozóipari fejlesztéseknek 2006-ban kéttizede irányult az élelmiszeriparba, ami elmarad az ágazat létszám és termelési érték arányától. Országosan az ágazat részesedése az investíciókból ugyanakkor jóval szerényebb, mint az Alföldön. Így az egy lakosra jutó investíciók a térség gazdaságára összességében jellemző alacsony érték mellett tizedével meghaladták az országost.

6.2. Strukturális jellemzők

Az élelmiszeripar alágazati, területi allokációjának vizsgálatát a termelési adatok tekintetében a közepes és nagyméretű (49 fő feletti) alföldi székhellyel bejegyzett vállalkozások adatai alapján van módunk vizsgálni. A külföldi befektetések részletesebb bemutatása szintén székhely szerinti adatokon alapul. A foglalkoztatottsági és beruházási adatok pedig a térségben effektíven jelentkező, illetve az Alföldön megvalósuló investíciókat mutatják.

Termelési érték, értékesítés

Az élelmiszeripar alágazatai közül kiemelkedik a húsipar, amely 2006-ban az élelmiszeripar termelési értékének 45%-át állította elő. A térségben szintén meghatározó a tejfeldolgozás, a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás és az ún. egyéb élelmiszerek gyártása alágazatok szerepe, viszont a növényi, állati olaj, a malomipari termék, keményítő-, az ital- és a takarmány gyártása alig néhány százalékban részesült az élelmiszeripar 2006. évi produktumából.

A húsfeldolgozás, a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás és a tejfeldolgozás országos produktumának jelentős részét az Alföldön állítják elő: a 2006. évi információk alapján mindhárom alágazat esetében ez az arány az 50%-ot közelíti.

A termelési érték egy lakosra jutó mutatója is e három élelmiszeripari alágazat esetében múlja felül számottevően az országos értékeket, míg a többi alágazaté elmarad azoktól. Különösen az italgártás fajlagos mutatója alacsony a térségben, az országos érték negyedét sem éri el.

Az értékesítési irányok tekintetében az alágazatok többségét a belföldi eladások meghatározó súlya jellemzi. Egyedül a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás esetében haladja meg a közvetlen export a hazai eladások értékét. Ezen kívül a húsfeldolgozás kivitele tekinthető

számottevőnek. E két alágazat külpiaci tevékenységének súlyát jelzi, hogy az ország közvetlen hús-, gyümölcs- és zöldségexportjának mintegy 60%-át alföldi székhelyű szervezetek teljesítették 2006-ban.

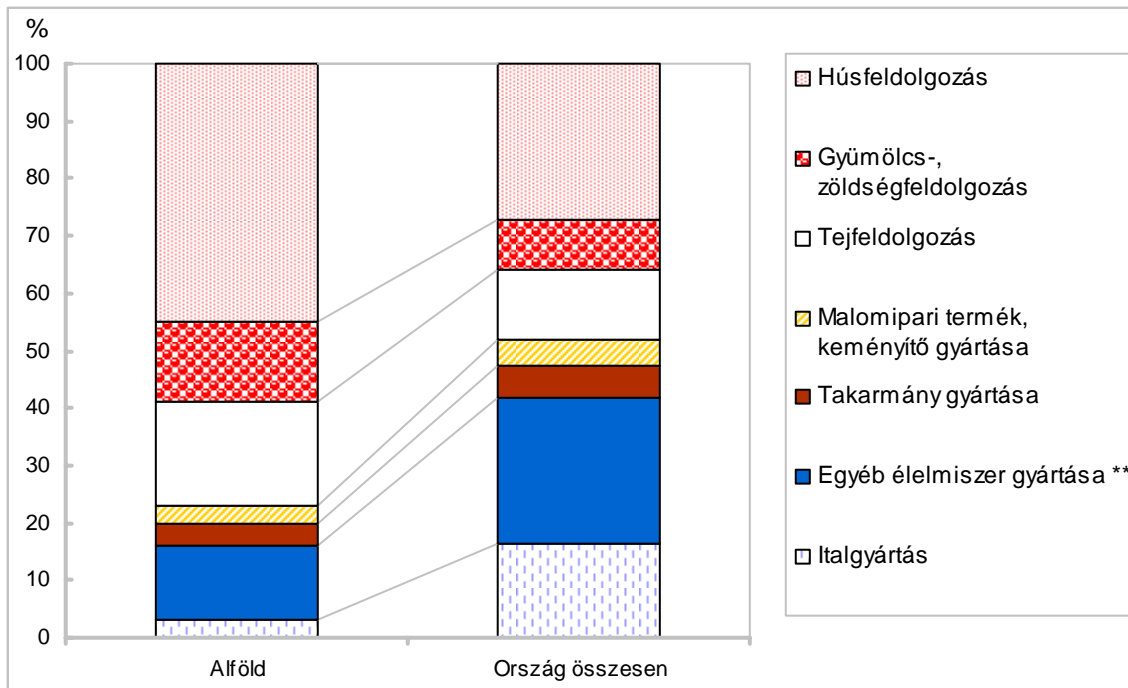
Az alföldi székhelyű élelmiszeripari alágazatok termelési, értékesítési adatai, 2006*

Alágazat	Termelési érték				Értékesítési árbevétel		Az export aránya az országból, %
	milliárd Ft	megoszlása, %	aránya az országból, %	egy lakosra jutó értéke az országból, %	milliárd Ft	ezen belül az export aránya, %	
Húsfeldolgozás	247,8	45,0	53,3	186,9	247,6	34,5	61,2
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	76,1	13,8	49,7	174,3	63,9	60,2	60,2
Tejfeldolgozás	100,2	18,2	49,0	171,6	99,9	7,3	36,0
Malomipari termék, keményítő gyártás	16,8	3,0	21,6	75,8	16,7	9,1	15,6
Takarmány gyártása	22,2	4,0	22,1	77,5	22,2	11,0	6,0
Egyéb élelmiszer gyártása ^{a/}	70,2	12,7	24,7	56,8	68,0	16,6	13,4
Italgyártás	17,7	3,2	6,3	22,0	17,2	15,8	7,5
ÖSSZESEN	551,0	100,0	32,1	112,5	535,6	27,8	33,9

*A 49 fő feletti vállalkozások adatai alapján.– a/ A növényi, állati olaj gyártása alágazattal együtt.

Az élelmiszeripar struktúrája az országostól leginkább a húsipar, a tejfeldolgozás, valamint a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás nagyobb, és ezzel egyidejűleg az italgyártás, valamint az egyéb élelmiszerek gyártása kisebb arányában tér el.

Az élelmiszeripari termelési érték megoszlása alágazatok szerint, 2006*



* A 49 fő feletti vállalkozások székhely szerinti adatai alapján. ** A növényi, állati olaj feldolgozása alágazattal együtt.

Foglalkoztatottság, beruházás

A foglalkoztatásban szintén a húsipar vezető szerepe figyelhető meg: az élelmiszeriparban alkalmazottak egyharmada ebben az alágazatban dolgozott 2006-ban a telephely szerint megfigyelt adatok alapján. Második legnagyobb, a húsipartól alig elmaradó foglalkoztató az egyéb élelmiszerek gyártása.

Az alkalmazottak bérezése tekintetében kiemelkednek a növényi, állati olaj gyártása, valamint a takarmány gyártása alágazatok: az előbbieken átlagosan kétszer, utóbbiakban másfélszer annyi egy alkalmazott keresete, mint egy élelmiszeriparban alkalmazotté, ugyanakkor az egyéb élelmiszerek gyártása alágazatban dolgozóké jóval az átlag alatt van.

A beruházások terén valamivel kiegyenlítettebb az alágazatok megoszlása, azonban a 2006. évi adatok alapján itt is a húsipar dominál. A fajlagos beruházási értékek viszont jelentős szóródást mutatnak. A gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, valamint a növényi és állati olaj gyártása egy lakosra jutó fejlesztései az országos értékek 2–3-szorosát tették ki, miközben a malomipar, az italgyártás, a tejfeldolgozás investíciói jóval alatta maradtak az átlagosnak.

Foglalkoztatottság és beruházások az Alföld élelmiszeriparában, 2006 *

Alágazat	Alkalmazásban állók			Beruházás			
	fő	megoszlása, %	aránya az országosból, %	milliárd Ft	megoszlása, %	aránya az országosból, %	egy lakosra jutó értéke az országosból, %
Húsfeldolgozás	14 552	34,1	47,5	8,9	26,2	42,0	147,1
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	4 857	11,4	54,4	5,9	17,3	64,5	226,2
Növényi, állati olaj gyártása	680	1,6	42,7	2,8	8,2	72,5	253,9
Tejfeldolgozás	3 065	7,2	37,5	2,4	7,0	21,9	76,8
Malomipari termék, keményítő gyártása	1 265	3,0	33,5	1,5	4,5	12,5	43,8
Takarmány gyártása	1 970	4,6	45,9	2,1	6,3	51,3	179,7
Egyéb élelmiszer gyártása	12 676	29,7	31,6	5,6	16,6	27,8	97,3
Italgyártás	3 529	8,3	25,3	4,7	13,8	17,3	60,5
ÖSSZESEN	42 623	100,0	38,2	33,9	100,0	31,2	109,2

* A vállalkozások telephelye szerint, a szervezetek teljes körére vonatkozóan.

Külföldi befektetések, szervezeti háttér

A külföldi tőke jelen van az Alföld élelmiszeriparának minden alágazatában. Legtöbb vállalkozás a húsiparban, az egyéb élelmiszer feldolgozása és a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás alágazatokban rendelkezik külföldi tulajdonrészrel, összességében pedig a tejiparban fektettek be külföldiek legtöbbit. 2006 elején a térségben működő külföldi tőke 13%-a irányult az élelmiszeriparba. Ez ugyan az országos arányt meghaladó, a külföldi befektetések térségünkre jellemző alacsony szintje miatt egy lakosra jutó értéke az

élelmiszeriparunkban héttizede volt az országos ágazati értéknek, ezen belül azonban a tejfeldolgozást tekintve a mutató 2,6-szerese az országosnak.

Külföldi érdekeltségű élelmiszeripari vállalkozások, 2006. év elején*

Alágazat	Saját tőke, milliárd Ft	Ebből: külföldi befektetés			
		milliárd Ft	megoszlása, %	aránya az országosból, %	egy lakosra jutó értéke az országosból, %
Húsfeldolgozás	22,5	9,6	12,5	28,9	101,0
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	11,3	8,9	11,5	32,7	114,4
Tejfeldolgozás	36,4	32,8	42,7	74,2	259,5
Malomipari termék, keményítő gyártása	1,5	1,5	1,9	17,6	61,5
Takarmány gyártása	13,6	12,9	16,8	30,3	106,1
Egyéb élelmiszer gyártása ^{a/}	10,6	10,4	13,5	6,9	24,1
Italgyártás	2,3	0,8	1,0	1,2	4,3
ÖSSZESEN	98,3	76,9	100,0	20,8	72,7

*A vállalkozás székhelye szerinti számbavétel alapján. a/Növényi, állati olaj gyártásával együtt.

2006 végén az Alföldön működő több mint 2700 élelmiszeripari vállalkozás kétharmada az egyéb élelmiszer gyártása és az italgyártás alágazatokban tevékenykedett. Árbevétel kategóriájuk alapján 174 cég éves forgalma haladja meg az 1 milliárd forintot, közel 40 pedig 4 milliárd forint felett értékesített. Jelentősebb élelmiszeripari foglalkoztatónak 155 cég tekinthető a térségben, mindannyian legalább 50 alkalmazottal rendelkeznek.

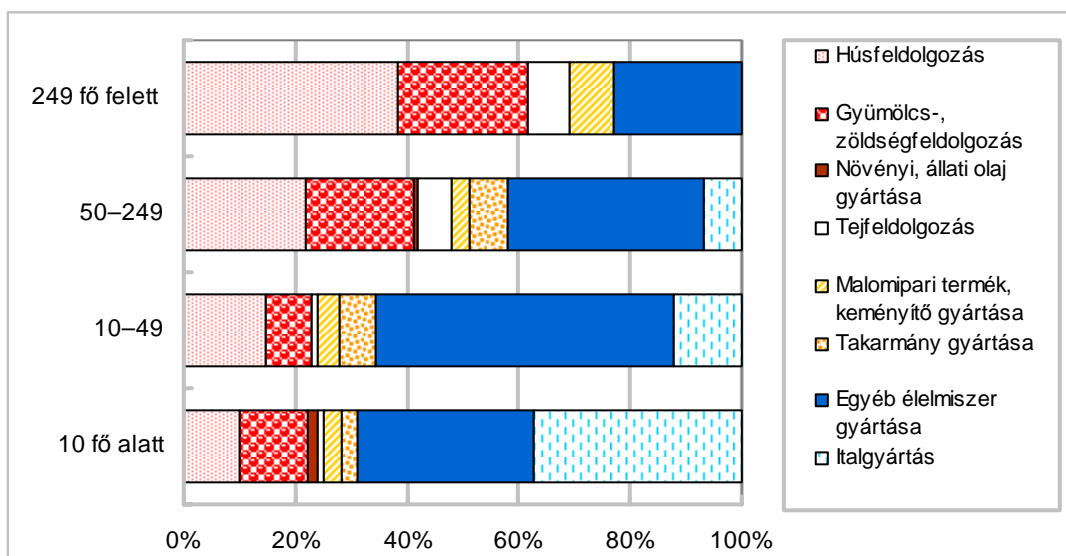
Élelmiszeripari vállalkozások az Alföldön 2006 végén *

Alágazat	Működő vállalkozás	Ebből		
		társas vállalkozás	4 milliárd forint feletti árbevételt realizáló	49 fő felett foglalkoztató
Húsfeldolgozás	315	249	15	38
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	327	207	8	31
Növényi, állati olaj gyártása	35	7	–	1
Tejfeldolgozás	40	40	2	10
Malomipari termék, keményítő gyártása	87	56	3	6
Takarmány gyártása	105	96	4	9
Egyéb élelmiszer gyártása	961	573	4	51
Italgyártás	839	448	2	9
ÖSSZESEN	2 709	1 697	38	155

* A vállalkozás székhelye szerint.

A szervezeti struktúra elaprózódottsága az italgyártásban a legnagyobb. Szervezeteinek kilenctizede mikrovállalkozás, illetve az élelmiszeripari mikrovállalkozások négytizede italgyártással foglalkozik. Jólal kisebb szervezetszám mellett a kisszervezetek túlsúlya érvényesül a növényi olaj gyártásában is.

**Az alföldi székhelyű élelmiszeripari vállalkozások megoszlása
létszám-kategóriánként, 2006. év végén**



A közepes és nagyméretű szervezetek előfordulása a tejiparban kiemelkedően nagy, e profillal azonban viszonylag nem sok szervezetet jegyeznek.

Területi allokáció

Az Alföld élelmiszeriparának területi megoszlását vizsgálva Dél-Alföld élelmiszeriparának súlya erősebb a térségben, a 2006. évi termelési érték alapján 56%. Az export aránya szintén Dél-Alföldön, azon belül különösen Bács-Kiskun megyében magas, míg például Jász-Nagykun-Szolnok megyében az eladások mindössze 5%-a kerül közvetlenül külfiacra.

Az alföldi székhelyű élelmiszeripari vállalkozások nagyobb része (58%-a) a Dél-Alföldön található, és ezen belül ugyancsak Bács-Kiskun megyét érdemes kiemelni, ahol egyharmaduk van bejegyezve. Az Alföld élelmiszeriparában foglalkoztatottak közel hattizede Dél-Alföldön dolgozik, és a beruházási értékből is e térség részesedik nagyobb arányban.

Az élelmiszeripari alágazatok térségen belüli megoszlását vizsgálva, megfigyelhetők területi jellegzetességek. Az áttekintést az alkalmazásban állók száma alapján végeztük. Eszerint a húsipar, mint jelentős foglalkoztató az Alföld minden megyéjében jelen van, de a dél-alföldi megyék részesedése nagyobb, és az ágazat súlya Dél-Alföld élelmiszeriparán belül is kiemelkedő. Jól illusztrálja ezt, hogy Csongrádban minden második élelmiszeripari alkalmazott a húsfeldolgozásban dolgozik. Dél-Alföld súlya az italgyártásban és takarmánygyártásban is felül múlja Észak-Alföldét.

Kiegyenlítettebbek az arányok az egyéb élelmiszer gyártása alágazatban, valamint a tejfeldolgozásban. A gyümölcs-, zöldségfeldolgozásban ugyanakkor már Észak-Alföld súlya a nagyobb, ezen belül főként Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Biharé. Az északi térség vállalkozásai a malomipari termékek, keményítő gyártása, valamint a növényi, állati olaj gyártása alágazatokban szintén jelentősebb létszámot foglalkoztatnak, mint a déliek.

Az élelmiszeripar fontosabb adatai térségenként, 2006

Megye/régió	Termelési érték		Értékesítésből az export aránya, %	Működő vállalkozás	Alkalmazásban állók		Beruházás	
	millió Ft	megoszlása, %			fő	megoszlása, %	millió Ft	megoszlása, %
Bács-Kiskun	125 481	22,8	45,3	889	12 423	29,1	10 482	30,9
Békés	47 086	8,5	25,0	346	5 021	11,8	2 684	7,9
Csongrád	137 316	24,9	24,4	331	7 266	17,0	5 882	17,3
<i>Dél-Alföld</i>	309 882	56,2	32,9	1 566	24 710	58,0	19 048	56,2
Hajdú-Bihar	120 076	21,8	17,6	370	6 872	16,1	4 909	14,5
Jász-Nagykun-Szolnok	39 779	7,2	5,0	289	3 944	9,3	3 348	9,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	81 221	14,7	35,0	484	7 097	16,7	6 615	19,5
<i>Észak-Alföld</i>	241 076	43,8	21,0	1 143	17 913	42,0	14 871	43,8
Alföld	550 958	100,0	27,8	2 709	42 623	100,0	33 919	100,0

Az alföldi székhelyű élelmiszeripar legnagyobb vállalkozásai között 4 olyan cég található, amely ezer főnél többet foglalkoztat, és ezek mindegyikének árbevétele 4 milliárd forint feletti. Az előbbieket mellett még további 4 szervezet alkalmazottainak száma haladja meg az 500 főt, melyek mindegyikének árbevétele ugyancsak 4 milliárd forint felett van.

A térség 8 legnagyobb élelmiszeripari vállalkozása zömmel húsipari tevékenységet végez, mindössze két tejfeldolgozásba sorolt szervezet van köztük. A legnagyobb vállalkozások döntően dél-alföldi, illetve hajdú-bihari székhelyűek.

Legnagyobb alföldi székhelyű élelmiszeripari vállalkozások, 2007. október

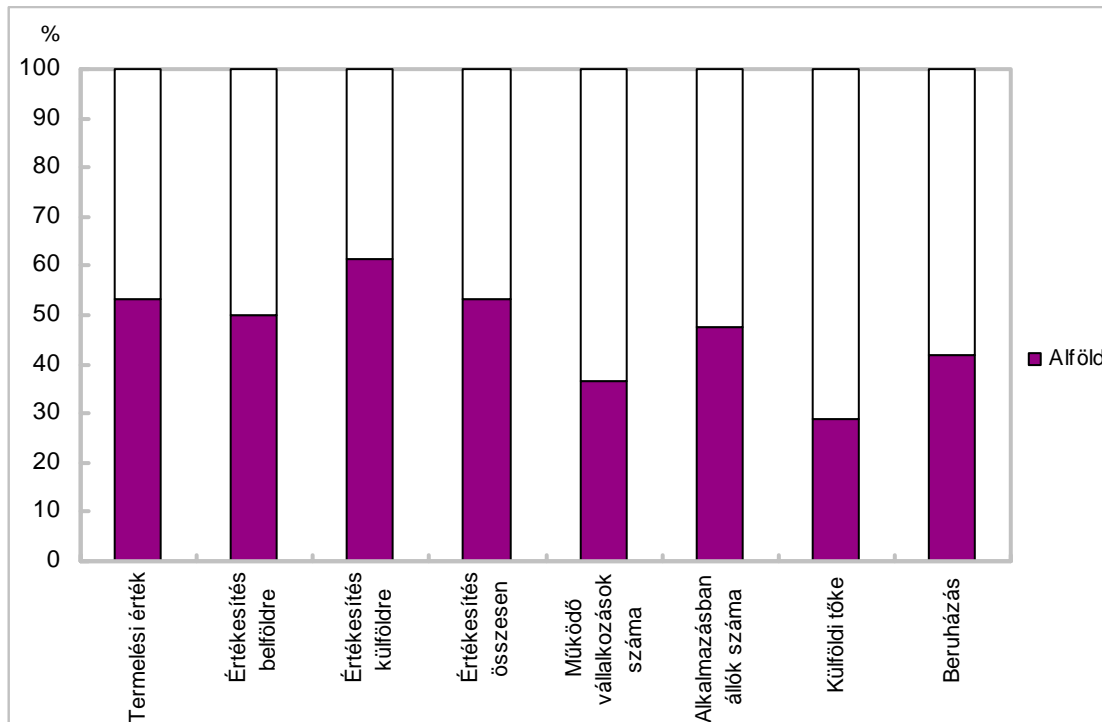
Vállalkozás	Székhely	Szakágazat	Létszám-kategória (fő)
Friesland Hungária Zrt.	Hajdú-Bihar	Tejtermék gyártása	1 000–1 999
PICK SZEGED Zrt.	Csongrád	Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	1 000–1 999
SOLE-MIZo Zrt.	Csongrád	Tejtermék gyártása	1 000–1 999
HUNGERIT Zrt.	Csongrád	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	1 000–1 999
Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó Zrt.	Bács-Kiskun	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	500–999
Gyulai Húskombinát Zrt.	Békés	Húsfeldolgozás, -tartósítás	500–999
Debreceni Hús Zrt.	Hajdú-Bihar	Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	500–999
GALLICOOP Zrt.	Békés	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	500–999

6.3. Fontosabb élelmiszeripari területek

Húsfeldolgozás

A hazai húsfeldolgozó ipar az élelmiszeripar legnagyobb árbevételű adó ágazata. Az alföldi húsiparnak igen nagy szerepe van ebben, mivel az országosan előállított termelési érték több mint fele innen származik és hasonlóan jelentős a térség súlya a foglalkoztatást tekintve is. Az Alföld élelmiszeriparán belül szintén a húsfeldolgozás tekinthető a legnagyobb súlyú ágazatnak. 2006-ban a legalább 49 főt foglalkoztató szervezetek székhely szerinti információi alapján a termelési érték 45, az élelmiszeripari export 57%-át adta.

Az Alföld súlya a húsfeldolgozás ágazatban, 2006*
Ország összesen = 100



*A termelési, értékesítési adatok a 49 fő feletti megyei székhelyű, a működő vállalkozások és a külföldi tőke a megyei székhelyű, a foglalkozási és beruházási adatok a megyei telephelyű vállalkozások adatai alapján.

Bár az Alföld mindkét régiójában található jelentős húsipari cégek, mégis Dél-Alföld szerepe jóval nagyobbnak értékelhető e téren, mivel a térség termelési értékének 71%-át állította elő 2006-ban. Dél-Alföld élelmiszeriparán belül a termelési érték 57%-a, az export 72–73%-a a húsiparból származott. Az ott bejegyzett szervezetek értékesítési szerkezetében számottevő a közvetlen export aránya (42%), az észak-alföldi húsipari vállalkozások ugyanakkor többségében hazai piacra adnak el.

Az Alföldön az élelmiszeriparban működő vállalkozások 11–12%-a tartozik a húsfeldolgozók közé, ami az ágazat termelésben képviselt súlyánál sokkal kisebb. A húsfeldolgozás szerepe a foglalkoztatásban szintén jelentős: az Alföld élelmiszeripari alkalmazottainak egyharmada, 14–15 ezer fő a húsiparban dolgozott 2006-ban. Bérézésük az élelmiszeriparban belül átlagosnak tekinthető, ugyanakkor a dél-alföldi szervezetek dolgozóinak keresete (megyénként is) magasabb, mint az észak-alföldieké.

A beruházások terén is domináns szerepet tölt be a húsfeldolgozás, de súlya e téren relatíve kisebb, mint a termelés, az értékesítés és a foglalkoztatás tekintetében.

Húsfeldolgozással 314 alföldi székhelyű vállalkozás foglalkozott 2006. év végén, melyek 58%-a kft-ként, 20–21%-a egyéni vállalkozásként, 12%-a bt-ként működött.

Vállalkozásai között jelentős számban és arányban (12%) fordulnak elő közepes és nagyméretű vállalkozások.

Legnagyobb húsfeldolgozó vállalkozások, 2007. október

Vállalkozás	Székhely	Szakágazat	Létszám-kategória (fő)	Árbevétel-kategória (millió Ft)
PICK SZEGED Zrt.	Csongrád	Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	1 000–1 999	4 001 felett
HUNGERIT Zrt.	Csongrád	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	1 000–1 999	4 001 felett
Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó Zrt.	Bács-Kiskun	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	500–999	4 001 felett
Gyulai Húskombinát Zrt.	Békés	Húsfeldolgozás, tartósítás	500–999	4 001 felett
Debreceni Hús Zrt.	Hajdú-Bihar	Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	500–999	4 001 felett
GALLICOOP Zrt.	Békés	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	500–999	4 001 felett
GALLFOOD Kft.	Bács-Kiskun	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	300–499	4 001 felett
MASTER-M Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	300–499	1 001–2 500
HUNGARY-MEAT Kft.	Bács-Kiskun	Húsfeldolgozás, tartósítás	300–499	4 001 felett
INTEGRÁL Zrt.	Bács-Kiskun	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	300–499	..

A 2006. év eleji adatok szerint 23 Alföldön bejegyzett húsipari vállalkozásnak volt külföldi tulajdonosa, melyek közül 17 a dél-alföldi régióba tartozott, és 12 szervezet teljes egészében külföldi kézben volt. A külföldi érdekeltségű húsfeldolgozó vállalkozások összes saját tőkéje 22–23 milliárd forint volt, melyből a külföldi tőke közel 10 milliárd forintot tett ki. E szervezetek 2005-ben 91 milliárd forint árbevételt értek el és közel 3800 főt foglalkoztattak.

Az Alföld húsiparában éppúgy jelen vannak a kisebb vágóhidak, mint az állattermék-előállítás teljes vertikumát átfogó nagyvállalatok, és tevékenysége alapvetően két szakágra bontható: a sertés- és a baromfifeldolgozásra. A többi állatfaj feldolgozását jellemzően a sertésre szakosodott üzemek végzik. A sertésfeldolgozás korábbi szervezeti-üzemi struktúrájának kedvezőtlen maradványa a vágóhidak nagy száma, valamint az, hogy a nagy feldolgozóüzemek egyben vágóhidak is. Az alacsony koncentráció, a felesleges kapacitásokból adódó jövedelmezőségi problémák, valamint az EU csatlakozással élesedő verseny szerkezeti-tulajdonosi változásokhoz vezetett a térségben. Az új tulajdonosi struktúrában megfigyelhető a szakosodás, az ésszerű specializáció erősödése, amely Nyugat-Európában célravezető volt. A közeljövőben a koncentráció további erősödése várható.

A baromfifeldolgozás esetében az integrátorok szerepe jelentős. A termék-előállítás egy-egy szakaszára specializálódott feldolgozók nem jövedelmezőek. Egyre inkább kevés szereplős piac alakul ki a baromfitermék-előállítás terén, melyben a külföldi tőke is jelentős részt vállal.

Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás

A térség zöldség- és gyümölcsstermesztési kultúrájára épül az alágazat, melyet döntően a hűtőipari és konzervipari cégekként ismert vállalkozások alkotnak. A nagyobb feldolgozók jellemzően integrátori szerződéses kapcsolatban állnak a jelentősebb gyümölcs- és zöldségtermelőkkel. Az integrátorok biztosítják a termesztéshez szükséges vetőmagot, az agronómiai irányítást, a növényvédő szereket és folyamatosan ellenőrzik, szaktanácsokkal látják el a szerződött feleket.

Az Alföld gyümölcs- és zöldségfeldolgozásának jelentőségét mutatja, hogy az országos termelési érték felét állította elő 2006-ban. A térség élelmiszeriparán belül is nagy az alágazat súlya, hiszen az élelmiszeripari termelési érték 14%-át produkálta. Külön ki kell emelni az export szerepét: a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás az egyetlen élelmiszeripari alágazat az Alföldön, ahol a kivitel meghaladja a belföldi eladások értékét és a térség élelmiszeripari exportjának több mint negyedét teljesítette 2006-ban.

A térségen belül az észak-alföldi székhelyű szervezetek szerepét kell kiemelni, melyek súlya a termelési értéket tekintve mintegy kétharmad. A megyék közül pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun és Hajdú-Bihar a legjelentősebb, hiszen e megyékből származott a termelési érték 90%-a, és különösen ez utóbbi térség szerepe számottevő.

Az élelmiszeriparban alkalmazottak 11%-a foglalkozik gyümölcs- és zöldségfeldolgozással, bruttó átlagkeresetük az Alföld élelmiszeriparát tekintve kissé átlag felettinek, az országos alágazati átlagot nézve pedig átlag alattinak értékelhető. Viszonylag kedvező bruttó keresetek e téren Bács-Kiskun és Hajdú-Bihar megyékre jellemzőek.

2006. évben az Alföldön az alágazat országos beruházási értékének közel kétharmadát eszközölték, ami a térség élelmiszeripari investícióinak 17%-át jelenti. A beruházások teljesítményértéke az északi részen kétszer akkora volt, mint a délin.

Az Alföldön 327 vállalkozás foglalkozik gyümölcs- és zöldségfeldolgozással. A megyénkénti megoszlás a fentebb már említett három megye vezető szerepét mutatja. Az alágazat vállalkozásainak 90%-a az ún. egyéb gyümölcs-, zöldségfeldolgozás szakágazatba tartozik, ahová a hűtőipar és a konzervipar képviselői is be vannak sorolva. 27 vállalkozás főtevékenysége alapján gyümölcs- és zöldséglé gyártását végzi, míg a burgonyafeldolgozás szakágazatba 5 tartozik. A feldolgozók 45%-a kft., 37%-a egyéni vállalkozás, 10%-a bt., a részvénytársaságok száma pedig 15.

Árbevétel kategória besorolása alapján 31 vállalkozás éves bevétele meghaladja az 1 milliárd forintot. Közel ennyi azoknak a cégeknek a száma is, amelyek legalább 49 főt foglalkoztatnak, de 500 fő felett egyikük létszáma sincs.

A gyümölcs-, zöldségfeldolgozásban mindössze 4 vállalkozás tekinthető nagyméretűnek, vagyis ennyi foglalkoztat 249 főnél többet, emellett azonban számos közepes konzervipari vállalkozás is működik.

Az alágazat 17 vállalkozásában voltak érdekeltek külföldi befektetők a 2005. évi adatok alapján, közülük 8 esetében a külföldi tulajdon aránya 100%. A külföldi tőkével rendelkező cégek összes saját tőkéje 11 milliárd forintot tett ki, melyből a külföldi részesedés 9 milliárd forint. E vállalkozások 2005. évben közel 18 milliárd forint árbevételt értek el és 705 főt foglalkoztattak.

Legnagyobb gyümölcs-, zöldségfeldolgozó vállalkozások, 2007. október

Vállalkozás	Székhely	Létszám-kategória (fő)	Árbevétel-kategória (millió Ft)
PENTAFROST Kft.	Hajdú-Bihar	300–499	4 001 felett
DEKO-FOOD Zrt.	Hajdú-Bihar	300–499	4 001 felett
MOGYI KFT.	Bács-Kiskun	250–299	4 001 felett
Békéscsabai Hűtőipari Zrt.	Békés	250–299	2 501–4 000
Csabai Tartósítóipari Zrt.	Bács-Kiskun	200–249	2 501–4 000
EKO Konzervipari Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	150–199	2 501–4 000
Kecskeméti Konzerv Kft.	Bács-Kiskun	150–199	1 001–2 500
Szatmári Konzervgyár Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	100–149	1 001–2 500
KELET-FOOD 2000 Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	100–149	2 501–4 000
Szentmihályi Új Élet Kft	Csongrád	100–149	1 001–2 500
PUSZTA KONZERV Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	100–149	2 501–4 000
MEZŐKER Kft.	Csongrád	100–149	1 001–2 500
AGRANA-JUICE-MAGYARORSZÁG Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	50–999	2 501–4 000

Növényi, állati olaj gyártása

Az életszínvonal emelkedésével, az egészséges életmód terjedésével átrendeződött az élelmiszer-fogyasztás szerkezete. Az egy főre jutó zsiradékfogyasztás összességében csökken, az állati zsiradék fogyasztása pedig visszaszorulóban van: 2006-ban ez utóbbiból egy fő átlagosan már csak 4,4 kg-ot fogyasztott, a 2002. évi 7,3 kg-mal szemben, ugyanakkor étolajból, olívaolajból átlagosan 10 kg került felhasználásra fejenként.

Magyarországon az étolaj-gyártás nagy múltra tekint vissza. Legjelentősebb része 1964-et követően egy nagy cég – a Növényolaj-ipari és Mosószergyártó Vállalat – kezében összpontosult, amely több hazai növényolaj-gyár egyesülésével jött létre. Ennek két vidéki gyára közül az egyik az Alföldön (Nyírbátorban), a másik Dunántúlon (Győrben) volt. A Martfői Növényolajgyár építése 1976-ban kezdődött meg, 1980-as termelésbe állítása erősítette az Alföld élelmiszeriparát, melynek alapanyag-ellátását az itt termesztett napraforgó, repce, szója biztosította. A 1990-es évek privatizációja nem hagyta érintetlenül a növényolaj-ipart sem, igen erős tőkevonzása révén 1992-ben privatizálták a martfői és a nyírbátori gyárat, melyek jelenleg egy budapesti székhelyű cég telepei. (Közülük a nyírbátori szünetelteti a gyártást.) A vállalati koncentráció változatlanul megmaradt azzal a különbséggel, hogy az országban négy nagy (legalább 49 főt foglalkoztató) cég van jelen, és mellette több apró vállalkozás próbál megmaradni kisebb-nagyobb sikerrel a piacon.

A térségben az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején csaknem 80 vállalkozás foglalkozott főtevékenységként növényi, állati olaj gyártásával. Ezek közel fele időközben megszűnt. A megszűnt szervezetek többnyire a privatizáció kezdetén, vagyis az 1990-es évek elején alakultak. Néhány vállalkozás felszámolás vagy végelszámolás alatt áll, így 2006 végén mindössze 35 alföldi székhelyű és egy alföldi telephelyű szervezet tevékenykedett a térségben, vagyis az országban működők közel háromtizede. Az alföldi székhelyű cégek több mint kilencetizede 10 főnél kevesebbet foglalkoztatott, ezt meghaladó létszámú

mindössze két vállalkozás volt. Döntően társas vállalkozásként működtek, az egyéni vállalkozások aránya 20%-ot tett ki. A térségben bejegyzett növényolaj-ipari szervezetek háromnegyed része legfeljebb 20 millió forint árbevételt realizált. További 17%-uk 21–50 millió forintot ért el, és mindössze 3 szervezet árbevétele haladta meg az 50 millió forintot.

A térségben a növényi, állati olaj gyártás területén alkalmazásban állók létszáma csökkenő, 2006-ban 680 fő volt, a 2001. évinek mintegy nyolctizede.

A vállalkozások tulajdoni szerkezetében a külföldi tulajdon aránya a meghatározó. A térség termelési értékének döntő részét a hazai növényolaj-ipar egyik legnagyobbjának számító budapesti székhelyű – többségében külföldi tulajdonú – vállalkozás állította elő alföldi telepén, elsődlegesen a belföldi piac kiszolgálására.

Az Alföld növényolaj-iparban játszott szerepét jelzi, hogy 2005-ben az országos alágazati beruházási érték több mint hattizede, 2006-ban pedig több mint héttizede itt valósult meg, a térség élelmiszeripari beruházásából így 8%-kal részesedett. A fejlesztések hattizede a gépek, berendezések korszerűsítésére, a többi épület, egyéb építmény építésére irányult.

Tejfeldolgozás

A tejipar Magyarország egyik meghatározó élelmiszeripari ágazata. A magyar tejpiac főleg a hazai igények kielégítésére rendezkedett be. Felügyeletét 1990 előtt a Tejipari tröszt látta el, melynek megszűnése után a 15 nagyvállalat 36 cégre bomlott. A privatizáció – az élelmiszeripar más ágaihoz viszonyítva – lassabban haladt, mely a tejfogyasztás folyamatos csökkenésével állt összefüggésben. Az egy főre jutó tejfogyasztás mérséklődése jelenleg is tart. Míg 1995-ben 77 liter tejet fogyasztott átlagosan egy fő, addig 2000-ben 68 litert, 2006-ban pedig már csak 59 litert, ugyanakkor a joghurt, kefir, tejföl, sajt, túró és egyéb tejtermékek fogyasztásában csak szerény növekedés figyelhető meg.

A kisebb vállalatok fokozatosan beolvadtak a nagyobb, főként külföldi tulajdonú vállalatokba, így 2006-ban országosan 141 vállalkozás foglalkozott elsődlegesen tejfeldolgozással, melyek közel háromtizede (40) alföldi székhelyű volt. Ez utóbbiak között leggyakoribbak a 20 millió forintnál kisebb árbevételt elérők, számottevő azonban a nagyobb árbevétel realizálók aránya is, például egy milliárd forint feletti árbevétele e vállalkozások ötödének volt.

Az Alföld tejipari termelése alapvetően Csongrád és Hajdú-Bihar megyékre koncentrálódik, melyek nagyvállalatai (a SOLE-MIZo Tejterméket Gyártó, Forgalmazó és Szolgáltató Zrt., a Friesland Hungária Zrt., az Alföldi Tej Értékesítő és Beszerző Kft. stb.) a térségi alágazati termelési érték 91%-át állították elő.

A működő tejfeldolgozó vállalkozások mindegyike társas, többségükben a belföldi tulajdon a meghatározó. A termelés szempontjából jelentős nagyvállalatoknál azonban erőteljes a külföldi tőke jelenléte. Az Alföld élelmiszeriparában működő külföldi befektetések több mint négytizede, 33 milliárd forint a tejfeldolgozásban van jelen, és az ágazatban országosan meglévő befektetések közel háromnegyede térségünkbe irányult.

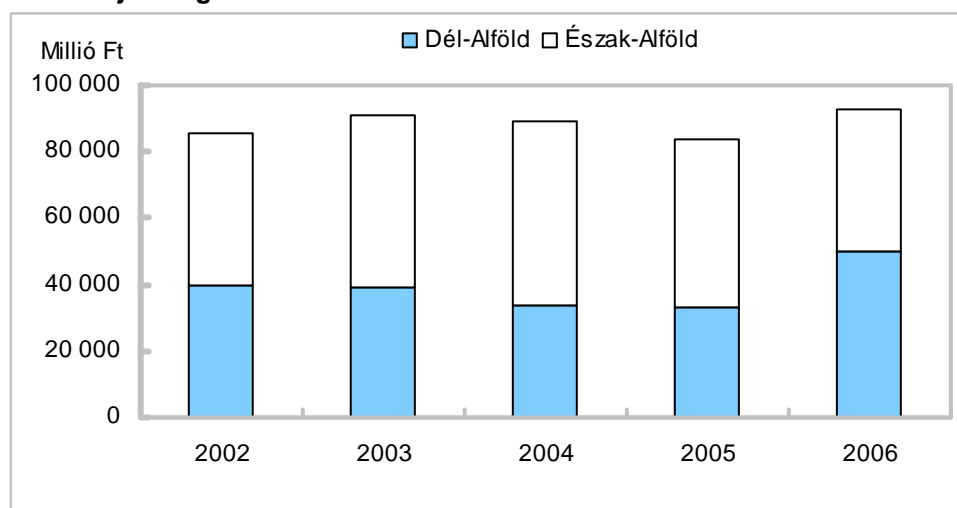
A tejfeldolgozás alföldi székhelyű közepes és nagyméretű vállalkozásainak termelése 2006-ban meghaladta a 100 milliárd forintot, ami az alágazati országos termelési érték 49%-át tette ki.

Legnagyobb tejfeldolgozó vállalkozások, 2007. október

Vállalkozás	Székhely	Létszám-kategória (fő)	Árbevétel-kategória (millió Ft)
Friesland Hungária Kereskedelmi és Termelő Zrt.	Hajdú-Bihar	1 000–1 999	4 001 felett
SOLE-MIZo Tejtermékeket Gyártó, Forgalmazó és Szolgáltató Zrt.	Csongrád	1 000–1 999	4 001 felett
Alföldi Tej Értékesítő és Beszerző Kft.	Hajdú-Bihar	250–299	4 001 felett
KUNTEJ Zrt.	Jász-Nagykun-Szolnok	150–199	2 501–4 000
JÁSZTEJ Tejfeldolgozó, Kereskedelmi és Szolgáltató Zrt.	Jász-Nagykun-Szolnok	150–199	1 001–2 500
Nádudvari Élelmiszer Feldolgozó és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	Hajdú-Bihar	100–149	1 001–2 500
SZARVASI MOZZARELLA Élelmiszeripari Előállító és Kereskedelmi Kft.	Békés	50–99	1 001–2 500
KISTELEKI M+M Sajtgyártó Kft.	Csongrád	50–99	1 001–2 500
Bakonszegi AWASSI Mezőgazdasági, Élelmiszeripari és Kereskedelmi Zrt.	Hajdú-Bihar	50–99	700–1 000
INSTANTPACK Élelmiszergyártó, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Hajdú-Bihar	50–99	501–700

A tejfeldolgozás termelési volumene a térségben az utóbbi években tendenciájában növekvő, 2006-ban 8%-kal haladta meg a 2002. évit. Az alföldi székhelyű vállalkozások termelésének súlypontja 2006-ig Észak-Alföld volt, 2006-ban azonban ez a Dél-Alföldre tevődött át.

A tejfeldolgozás termelési értéke az 2002. évi összehasonlító áron *



*A 49 főnél többet foglalkoztató vállalkozások adatai alapján.

Az előállított termékek több mint kilenctizedét belföldön forgalmazták, a közvetlen export az értékesítési árbevétel 7%-át (országosan 10%-át) adta.

A térségben működő tejipari vállalkozásoknál alkalmazásban állók száma többnyire a termelés volumenének ingadozásait követve változott, és 2006-ban meghaladta a 3000 főt. Az alkalmazottak csaknem hattizede Csongrád és Hajdú-Bihar főként nagy létszámot foglalkoztató vállalkozásainál dolgozott. A tejfeldolgozásban a bruttó kereset évek óta

meghaladja a térségi élelmiszeripari átlagkereseteket, azonban az országostól 15%-kal elmaradt a 2006. évi adatok alapján.

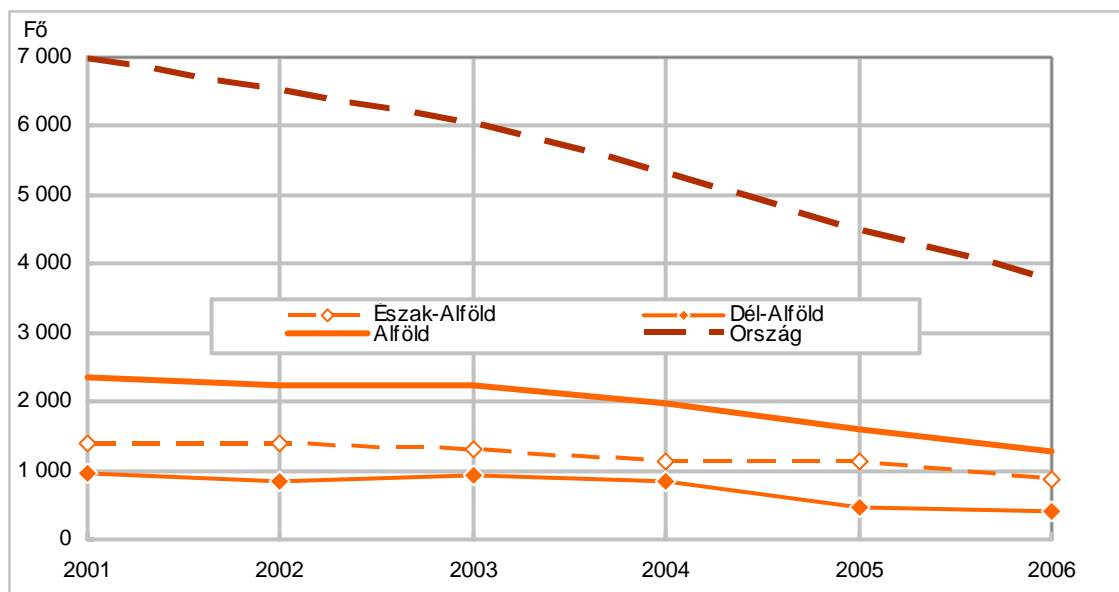
A térség tejiparában 2005-ben és 2006-ban összességében folyó áron 4,6 milliárd forintot fordítottak fejlesztésekre, ami a tejfeldolgozás országos beruházási értékének mintegy ötöde. A két év alatti beruházások több mint fele Csongrád és a Hajdú-Bihar vállalkozásait fejlesztette. Az investíciók összetételében a gépek, berendezések aránya a meghatározó, amely 2005-ben 78%-ot, 2006-ban 67%-ot képviselt.

Malomipari termék, keményítő gyártása

Hazánkban a magyar malomipar 1989 végéig a Gabona Tröszt szervezetében tevékenykedett, e szervezeten kívül malomipari tevékenység nem folyt. 1990-től kezdve önálló gazdálkodó vállalatokká váltak a megyei gabonaforgalmi és malomipari vállalatok a MÉM (majd FM) közvetlen irányítása alatt. 1992-től az állami privatizációs határozatok egyrészt a kisebb termelőüzemek értékesítését, másrészt az állami gabonaforgalmi és malomipari vállalatok gazdasági társaságokká, majd magántársaságokká alakulását indította el, amely 1995–1997-re fejeződött be. Az így létrejött cégek fő üzletága a malomipar lett, a takarmánykeverő üzemek nagyobb része mezőgazdasági gazdálkodó társaságokhoz került.

2000 óta a malomipar erős koncentrációja ment végbe, a működő malmok száma a felére, kapacitásuk pedig a kétharmadára csökkent. Nem csak a malomiparban, hanem a gabonatermelésben, a liszt mintegy háromnegyedét felhasználó sütőiparban és a kereskedelemben is hasonló folyamat zajlik, ami állandó árnyomást okoz a kisebb malomipari cégek számára. A hazai malomipar tehát – sok más európai országhoz hasonlóan – jelentős kapacitás felesleggel és gazdaságossági gondokkal küzd.

Az alkalmazásban állók száma a malomiparban*



*A vállalkozások telephely szerinti adatai alapján, 2005-ig a 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások, 2006-ban a vállalkozások teljes körére vonatkozóan.

2006-ban az ország malomipari alágazatba sorolt vállalkozásainak négytizede (87 vállalkozás) működött az Alföldön. A nagyobb részük (57%-uk) a dél-alföldi régióban végezte tevékenységét, azon belül is szám szerint a legtöbb – 18 – Bács-Kiskun megyében. Foglalkoztatásban betöltött szerepük számottevő, hiszen a malomiparban országos szinten

alkalmazásban állók több mint harmadát (1200–1300 főt) az Alföldön foglalkoztatják. A szervezetek kisebb száma ellenére az északi térségben kétszer annyian dolgoztak, mint a déliben.

Az ezredforduló óta a malomiparban dolgozók száma, országosan és az Alföldön egyaránt, mintegy a felére csökkent, és a mérséklődés a térségen belül a Dél-Alföldön volt nagyobb mértékű.

Az alföldi székhelyű, legalább 49 főt foglalkoztató vállalkozások 2006-ban mintegy 17 milliárd forint értékű termelésükkel az országos malomipari termeléshez 22%-ban járultak hozzá, számszerinti arányuknál (43%) jóval kisebb részben. Ebben az is tükröződik, hogy termelési volumenük az utóbbi években mérséklődött.

Az alföldi vállalatok döntően hazai piacra termeltek, 2006. évi értékesítésük 91%-a belföldre irányult. Közvetlen exportra produktumuk országosnál kisebb része jutott, és ez a vállalkozások kedvezőtlenebb versenypozíciójára utal.

A térség malomipari alágazatának fejlesztésére 2006. évben az ipari beruházások alig 1%-át, 1–2 milliárd forintot fordítottak. Az országos malomipari investíciókból az Alföld súlyánál jóval mérsékeltebb arányban – mindössze 13%-ban – részesedett.

A közepes és nagyobb méretű, vagyis legalább 49 főt foglalkoztató vállalkozások közül 2006-ban 6-nak volt az Alföldön a székhelye. E körből az észak-alföldi vállalkozások malomipari tevékenysége emelkedik ki, ezen belül főként a szabolcs-szatmár-beregieké, ahonnan 2006-ban termelési értékének 64%-a származott. Ez 14%-os országos részesedésnek felelt meg.

Az Alföld, s egyben az ország legnagyobb malomipari vállalkozása 2006 végén az Abomill Malomipari Zrt., amely a Szabolcs Gabona Holding Zrt. – 2007. január 1-jétől új néven ABO Holding Zrt. – malomipari divíziójához tartozik, illetve a kizárólag magyar magánszemélyek tulajdonában álló ABO Csoport tagja. A vállalatcsoport négy országban – Magyarországon kívül Szlovákiában, Ukrajnában és Romániában – folytat tevékenységet, ahol malmokkal, feldolgozókkal rendelkezik.

A térség második legnagyobb malomipari szervezete a debreceni székhelyű Hajdúsági Gabonaipari Zrt., melynek jogelődje a Hajdú-Bihar megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat. Az Alföld további, létszám-kategóriája alapján közepes méretű malomipari cégei közé tartozik a Szatmári Malom Termelő és Kereskedelmi Kft, a Proforg Kereskedelmi és Gabonaipari Rt. és a Nyírségi Gabonafeldolgozó és Forgalmazó Kft.

Az előbbieket mellett nagy számban találunk az ágazatban kis-, ezen belül pedig főként mikrovállalkozásokat, melyek részaránya 93, illetve 71%. Árbevétele alapján 2006-ban az alágazat szereplőinek 57%-a legfeljebb 20 millió forintot realizált, és további 29%-é is 21–500 millió forint között maradt. E feletti árbevétel-kategóriákba pedig 14%-uk tartozott, melyek között háromnak volt 4 milliárd forintot meghaladó árbevétele.

Az Alföld malomiparában a belföldi tulajdon a meghatározó. Külföldi érdekeltséggel 2006-ban 5 különböző nagyságú vállalkozás működött, összesen 1–2 milliárd forint külföldi tőke bevonásával.

Takarmány gyártása

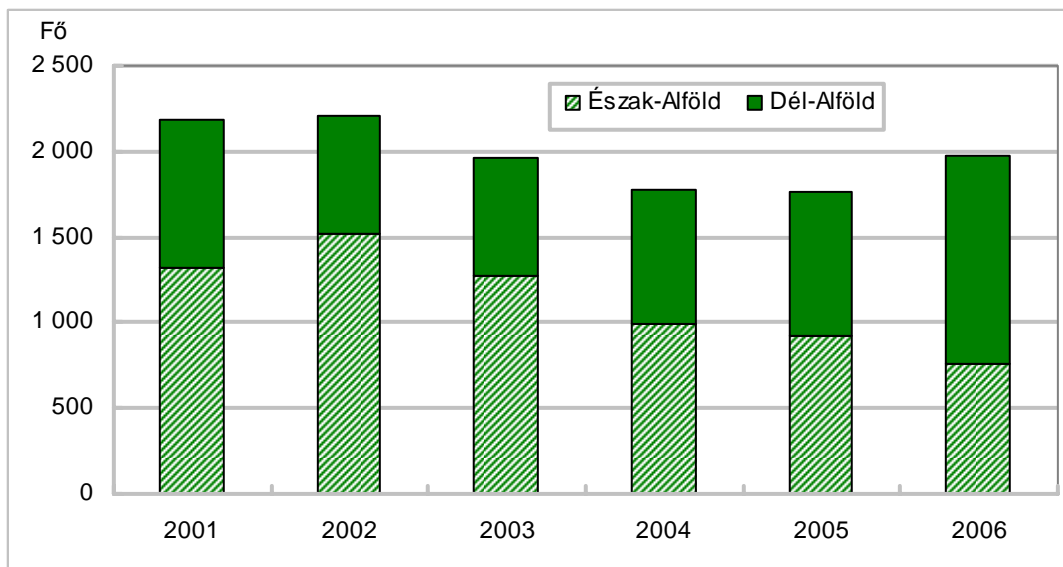
A 49 fő feletti szervezetek termelési adatai alapján 2006-ban az Alföldön 22 milliárd forint értékben állítottak elő takarmányokat, ami az országos 22%-át tette ki. Az alágazat termelésének volumene országosan és a régióban is csökkent. Értékesítésében az export szerepe mérsékelte, 2002–2006 között 11–19% közötti volt, szemben az országos 23–41%-os aránnyal. 2006-ban a térség részesedése a takarmányexportból 6%-ra csökkent.

A takarmányipar koncentrálódik, a keverőüzemek száma folyamatosan csökken, a termelés pedig, összefüggésben az állatállomány csökkenésével, mérséklődik.

A takarmánygyártás alágazatra 2006-ban az Alföldön a beruházók 2 milliárd forintot fordítottak, és az országos beruházásból való részesedése meghaladta a működő vállalkozások és a foglalkoztatottak részarányát is.

A takarmánygyártásban 2006-ban az ezredfordulóhoz képest az alföldi régiókban és országosan is mintegy egytizeddel foglalkoztattak kevesebb munkavállalót. Az Alföld részesedése összességében tehát lényegesen nem változott (46%), a térségen belül azonban az eltelt évek során az arányok Dél-Alföld javára változtak.

Az alkalmazásban állók száma a takarmánygyártásban az Alföldön *



*A vállalkozások telephely szerinti adatai alapján, 2005-ig a 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások, 2006-ban a vállalkozások teljes körére vonatkozóan.

2006-ban a magyarországi takarmánygyártók 42%-a – 105 vállalkozás – működött az Alföldön, legtöbbet Bács-Kiskun megyében jegyezték be. A vállalkozások zöme (kilenctizede) kisvállalkozás, ezen belül hattizedük mikrovállalkozás (10 fő alatti foglalkoztató).

2005. évi adatok alapján külföldi érdekeltségű vállalkozás ebben az alágazatban 8 működött, összesen mintegy 13 milliárd forint külföldi tőke bevonásával, és 4 kizárólag külföldiek tulajdonában volt.

Az Alföld legnagyobb takarmánytermelő szervezetei 2006-ban az AGRINBRANDS Europe Hungary Takarmányipari és Kereskedelmi Zrt., az ABO MIX Takarmányipari Zrt., és a Kabai Táp és Takarmányforgalmazó Zrt. voltak. Ez utóbbi 2007 februárjától a holland CEHAVE-csoport tagja, és elsősorban intenzív baromfi takarmányokkal van jelen a piacon.

Egyéb élelmiszer gyártása

Az ún. egyéb élelmiszer gyártása alágazatba sorolt vállalkozások 2006-ban mintegy 67 milliárd forint termelési értéket állítottak elő. Ezen belül 39% kenyér, friss tésztaféle, 30% cukor, 23% fűszer, ételízesítő gyártásából származott. A tésztafélek és az édesség előállítására mindössze 8%-ot tett ki.

Kenyeret, friss tésztafélét valamennyi alföldi megyében gyártottak. Termelési értékük 2006-ban meghaladta a 17 milliárd forintot, melyet szinte kizárólag belföldi piacon értékesítettek. Az alkalmazotti létszám folyamatosan emelkedett, 2006-ban 8300 főt tett ki. Beruházásra 2006-ban közel 2 milliárd forintot fordítottak, melynek háromnegyede gépbeszerzésre irányult. A kenyér, friss tésztafélék mellett Dél-Alföldön mintegy 9 milliárd forint értékben tartósított lisztes árut termeltek, ennek meghatározó részét (92%-át) Bács-Kiskun megyében állították elő. A termék (elsősorban fagyasztott termékek, fornetti félék) piacképességét jelzi, hogy a termelés volumene 2002-höz képest megkétszereződött, és újabb nagy létszámot foglalkoztató vállalkozások kapcsolódtak a termelésbe.

Az Alföld szerepe különösen a fűszer, ételízesítő gyártásban kiemelkedő, hiszen a dél-alföldi vállalkozások üzemei produkálták az országos fűszergyártás termelési értékének 86%-át, összefüggésben azzal, hogy a térség a paprika- és a hagymatermelés központja. A termelésben 2006-ban két korlátolt felelősségű társaság és három zártkörűen működő részvénytársaság volt a meghatározó. A termékek háromnegyed része belföldi igényeket szolgált, negyedrészüket külföldön értékesítették. Az Alföldön ezen a területen 2006-ban 340 millió forintot fordítottak fejlesztésekre, ami az országos szakágazati érték 81%-át tette ki.

A kenyér, friss tésztaféle és a tartósított lisztes áru, valamint a fűszer, ételízesítő gyártása legjelentősebb vállalkozásai, 2007. október

Vállalkozás	Székhely	Létszám-kategória (fő)	Árbevétel-Kategória (millió Ft)
Kenyér, friss tésztaféle és tartósított lisztes áru gyártása			
FORNETTI Fagyasztott Pékáru- Termelő és Kereskedelmi Kft.	Bács-Kiskun	300–499	4 001 felett
Hajdúsági Sütődék Sütőipari és Kereskedelmi Kft.	Hajdú-Bihar	150–199	1 001–2 500
KISKUNFÉLEGYHÁZI MALOM Malomipari és Kereskedelmi Kft.	Bács-Kiskun	250–299	1 001–2 000
Szolnoki Sütőipari Zrt.	Jász-Nagykun-Szolnok	200–249	1 001–2 500
P&P Pékáru Készítő és Értékesítő Kft.	Bács-Kiskun	150–199	1 001–2 500
KARAMELL-SNACK Élelmiszergyártó Kft.	Bács-Kiskun	150–199	1 001–2 500
NYÍRSÉG-HASSO Sütőipari és Gabonaiipari Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	100–149	4 001 felett
BOBÁJKA Kereskedelmi és Szolgáltatási Kft.	Hajdú-Bihar	100–149	1 001–2 500
BÁCSKA Sütő- és Édesipari Kft.	Bács-Kiskun	100–149	701–1 000
"MULTIPEK" Sütő és Kereskedelmi Kft.	Bács-Kiskun	100–149	701–1 000
NYÍREGYHÁZI-KENYÉRGYÁR Termelő és Kereskedelmi Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	100–149	701–1 000
Mátészalkai Sütőipari Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	100–149	701–1 000
Fűszer, ételízesítő gyártása			
Univer-Product Termelő és Kereskedelmi Zrt.	Bács-Kiskun	300–499	4 001 felett
Szegedi Paprika Fűszer- és Konzervgyártó Zrt.	Csongrád	250–299	4 001 felett
Kalocsai Fűszerpaprika Zrt.	Bács-Kiskun	150–199	1 001–2 500
KOCHS TORMA HUNGARIA Kft.	Bács-Kiskun	100–149	1 001–2 500
Házi Piros Paprika Felvásárló és Feldolgozó Kft.	Bács-Kiskun	100–149	1 001–2 500

A térségben 2006-ban jelentős volt még a cukorgyártás is, amely az országos termelési érték 27%-át állította elő. A szakágazat szerepe 2007-re alapvetően megváltozott. Az egy főre jutó cukorfogyasztás ugyanis évek óta mérséklődik – 2006-ban 14 kg volt – és a csökkenő kereslethez a cukoripari társaságok a kapacitás leépítésével alkalmazkodtak. Így a kabai és a szolnoki üzem bezárásával 2007-ben gyakorlatilag megszűnt a térségi cukorgyártás.

Italgyártás

Az italgyártás súlya 2006-ban az Alföld élelmiszeriparában a termelési érték alapján mérsékelt (3%), foglalkoztatási szerepe az előbbinél valamivel nagyobb (8%) volt, azonban a szervezetek számából való részesedéshez képest (30%) mindkettő igen alacsony. Mindez a szervezeti keretek elaprózódottságát jelzi. Nagy alföldi székhelyű foglalkoztatót ezen alágazatban nem regisztráltak. Így a mintegy 840 vállalkozás zöme kisvállalkozás, ezen belül döntően mikrovállalkozás.

Jelentősebb vállalkozások az italgyártásban, 2007. október

Vállalkozás	Székhely	Shakágazat	Létszám-kategória (fő)	Árbevétel-kategória (millió Ft)
MASPEX OLYMPOS Kft.	Bács-Kiskun	Üdítőital gyártása	150–199	4 001 felett
VÁRDA-DRINK Zrt.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Desztillált szeszes ital gyártása	150–199	4 001 felett
ELMA Zrt.	Bács-Kiskun	Üdítőital gyártása	100–149	4 001 felett
SZIKRAI BORÁSZATI Kft.	Bács-Kiskun	Bortermelés	50–99	1 001–2 500
ARANY KAPU Borászati Zrt.	Bács-Kiskun	Desztillált szeszes ital gyártása	50–99	1 001–2 500
Kaiser 2000 Kft.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Desztillált szeszes ital gyártása	50–99	1 001–2 500
JÓREMÉNYSÉG BORÁSZATI SZAKSZÖVETKEZET	Bács-Kiskun	Bortermelés	50–99	401–1 000
RÁTHONYI Kft.	Hajdú-Bihar	Üdítőital gyártása	50–99	401–1 000
BORANAL Kft.	Bács-Kiskun	Bortermelés	50–99	401–1 000
HELIBOR Kft.	Bács-Kiskun	Bortermelés	50–99	..

Az ipari tevékenység ezen területe iránt igen mérsékelt érdeklődést mutattak a külföldi befektetők is, hiszen a működő külföldi tőke nagysága 2006 elején nem érte el az 1 milliárd forintot. A térség részesedése az ország italgyártásából a termelési érték alapján csupán 6%, foglalkoztatási részaránya azonban 25%.

TÁBLÁZATOK

Gazdaságok számának alakulása

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Gazdasági szervezetek 2000	1 219	1 286	2 505	6 954
2003	1 318	1 413	2 731	7 813
2005	1 357	1 383	2 740	7 927
Egyéni gazdaságok 2000	209 143	220 191	429 334	958 534
2003	170 232	177 652	347 884	765 542
2005	149 231	168 332	317 563	706 877
Összes gazdaság 2000	210 362	221 477	431 839	965 488
2003	171 550	179 065	350 615	773 355
2005	150 588	169 715	320 303	714 804

Gazdaságok száma termelési típusok szerint, 2005

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Növénytermesztő gazdaságok	51 989	75 391	127 380	335 897
Állattartó gazdaságok	41 130	37 439	78 569	153 678
Vegyes gazdaság	57 469	56 885	114 354	225 229
ÖSSZESEN	150 588	169 715	320 303	714 804

Gazdaságok száma a bruttó termelési érték nagyságkategóriái szerint, 2005

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
≤ 600	115 827	139 262	255 089	606 379
601–1 500	18 584	16 910	35 494	57 264
1 501–3 000	8 332	7 000	15 332	24 538
3 001–9 500	5 689	4 675	10 364	18 311
9 501–13 000	661	536	1 197	2 296
13 001–30 000	960	799	1 759	3 478
30 001–70 000	241	269	510	1 171
70 001–150 000	139	111	250	619
150 001–500 000	120	115	235	591
500 001 <	35	38	73	157
ÖSSZESEN	150 588	169 715	320 303	714 804

Munkaerő az egyéni gazdaságokban, 2005

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Gazdálkodók korcsoportok szerint				
14–19 éves	290	284	574	1 338
20–29 éves	4 931	5 677	10 608	20 463
30–34 éves	7 886	9 544	17 430	32 882
35–39 éves	9 874	12 620	22 494	46 465
40–49 éves	29 771	34 149	63 920	138 123
50–59 éves	38 299	42 272	80 571	184 780
60–64 éves	18 368	19 092	37 460	88 094
65 < éves	39 812	44 697	84 509	194 752
ÖSSZESEN	149 230	168 335	317 565	706 895
Családi munkaerő korcsoportok szerint				
14–19 éves	8 773	8 932	17 705	36 267
20–29 éves	18 254	21 846	40 100	90 618
30–34 éves	9 678	12 783	22 461	49 196
35–39 éves	10 039	13 614	23 653	53 529
40–49 éves	24 648	32 286	56 934	128 796
50–59 éves	26 449	29 277	55 726	132 761
60–64 éves	11 275	11 382	22 657	54 138
65 < éves	17 771	17 911	35 682	86 664
ÖSSZESEN	126 888	148 031	274 919	631 971
Családi munkaerő gazdasági aktivitás szerint				
Foglalkoztatott	48 867	62 013	110 880	275 201
Munkanélküli	6 703	10 117	16 820	35 247
Nyugdíjas	41 531	46 117	87 648	201 450
Anyasági ellátásban részesülő	5 326	7 110	12 436	25 648
Tanuló	11 265	12 089	23 354	49 007
Egyéb	13 195	10 584	23 779	45 416
ÖSSZESEN	126 888	148 031	274 919	631 971
Családi munkaerő a ledolgozott munkanapok száma szerint				
–55	77 893	113 838	191 731	436 168
56–112	26 763	22 578	49 341	127 863
113–168	9 559	5 937	15 496	36 152
169–224	5 888	3 264	9 152	17 020
225–	6 786	2 414	9 200	14 768
ÖSSZESEN	126 888	148 031	274 919	631 971
Állandó alkalmazottak száma				
Gazdasági szervezetek	18 059	17 543	35 602	85 311
Egyéni gazdaságok	1 322	1 056	2 378	4 395
ÖSSZESEN	19 381	18 599	37 980	89 706
Időszaki alkalmazottak száma				
Gazdasági szervezetek	2 913	3 257	6 170	15 460
Egyéni gazdaságok	9 775	12 903	22 678	34 356
ÖSSZESEN	12 688	16 160	28 848	49 816

Földhasználat

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen	
Termőterületet használó gazdaságok száma					
Gazdasági szervezetek	2000	861	928	1 789	5 391
	2003	1 105	1 271	2 376	6 902
	2005	1 145	1 266	2 411	7 086
Egyéni gazdaságok	2000	197 518	210 174	407 692	924 791
	2003	148 534	160 588	309 122	708 383
	2005	134 700	154 231	288 931	659 251
Összes gazdaság	2000	198 379	211 102	409 481	930 182
	2003	149 639	161 859	311 498	715 285
	2005	135 845	155 497	291 342	666 337
Termőterület nagysága, hektár					
Gazdasági szervezetek	2000	589 930	548 592	1 138 522	3 574 692
	2003	544 607	550 115	1 094 722	3 472 092
	2005	558 439	530 466	1 088 905	3 441 386
Egyéni gazdaságok	2000	675 309	619 445	1 294 754	2 543 847
	2003	650 934	586 783	1 237 717	2 357 691
	2005	631 323	567 280	1 198 603	2 268 486
Összes gazdaság	2000	1 265 239	1 168 037	2 433 276	6 118 539
	2003	1 195 541	1 136 898	2 332 439	5 829 783
	2005	1 189 762	1 097 746	2 287 508	5 709 872
Egy gazdaságra jutó termőterület nagysága, hektár					
Gazdasági szervezetek	2000	685,2	591,2	636,4	663,1
	2003	492,9	432,8	460,7	503,1
	2005	487,7	419,0	451,6	485,7
Egyéni gazdaságok	2000	3,4	2,9	3,2	2,8
	2003	4,4	3,7	4,0	3,3
	2005	4,7	3,7	4,1	3,4
Összes gazdaság	2000	6,4	5,5	5,9	6,6
	2003	8,0	7,0	7,5	8,2
	2005	8,8	7,1	7,9	8,6

A gazdaságok megoszlása a használt földterület nagyság-kategóriái szerint, 2005

Használt földterület nagysága, hektár	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Gazdasági szervezetek				
≤0,09	0,70	0,32	0,50	0,64
0,10–0,14	-	0,16	0,00	0,30
0,15–0,19	0,26	0,16	0,21	0,27
0,20–0,49	2,18	1,11	1,62	1,34
0,50–0,99	1,57	0,47	0,99	0,99
1,00–1,99	2,97	2,29	2,61	2,29
2,00–2,99	2,53	1,90	2,20	1,95
3,00–3,99	1,83	1,97	1,90	1,44
4,00–4,99	1,66	1,18	1,41	1,38
5,00–9,99	6,64	6,71	6,68	6,25
10,00–19,99	8,73	9,56	9,17	9,48
20,00–49,99	13,80	15,80	14,85	15,69
50,00–99,99	11,44	12,40	11,94	12,96
100,00–199,99	8,91	12,48	10,78	11,97
200,00–299,99	9,17	8,85	9,00	9,00
300,00–499,99	7,60	7,82	7,72	7,07
500,00–999,99	9,08	7,50	8,25	7,17
1000,00–2499,99	7,86	6,64	7,22	7,30
2500,00 ≤	3,06	2,69	2,87	2,53
ÖSSZESEN	100,00	100,00	100,00	100,00
Egyéni gazdaságok				
≤0,09	18,48	16,86	17,62	17,56
0,10–0,14	5,42	6,73	6,12	7,55
0,15–0,19	8,01	12,34	10,32	13,85
0,20–0,49	14,69	20,14	17,60	23,58
0,50–0,99	9,65	8,48	9,03	8,85
1,00–1,99	11,98	10,74	11,32	8,42
2,00–2,99	6,74	5,73	6,20	4,42
3,00–3,99	4,60	3,64	4,09	2,79
4,00–4,99	3,15	2,36	2,73	1,83
5,00–9,99	7,63	5,64	6,57	4,59
10,00–19,99	4,98	3,50	4,19	3,03
20,00–49,99	2,97	2,51	2,72	2,15
50,00–99,99	1,07	0,83	0,94	0,81
100,00–199,99	0,47	0,38	0,42	0,42
200,00–299,99	0,14	0,11	0,12	0,11
300,00–499,99	0,04	0,01	0,02	0,03
500,00–999,99	-	0,00	0,00	0,00
1000,00–2499,99	-	-	0,00	0,00
2500,00 ≤	-	-	0,00	-
ÖSSZESEN	100,00	100,00	100,00	100,00

A termőterület megoszlása a használt földterület nagyság-kategóriái szerint, 2005

Használt földterület nagysága, hektár	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Gazdasági szervezetek				
≤0,09	0,00	0,00	0,00	0,00
0,10–0,14	–	0,00	0,00	0,00
0,15–0,19	0,00	0,00	0,00	0,00
0,20–0,49	0,00	0,00	0,00	0,00
0,50–0,99	0,00	0,00	0,00	0,00
1,00–1,99	0,01	0,01	0,01	0,01
2,00–2,99	0,01	0,01	0,01	0,01
3,00–3,99	0,01	0,02	0,02	0,01
4,00–4,99	0,01	0,01	0,01	0,01
5,00–9,99	0,10	0,12	0,11	0,09
10,00–19,99	0,27	0,33	0,30	0,28
20,00–49,99	0,93	1,26	1,10	1,08
50,00–99,99	1,61	2,08	1,85	1,89
100,00–199,99	2,65	4,25	3,46	3,55
200,00–299,99	4,79	5,24	5,02	4,65
300,00–499,99	6,08	7,15	6,62	5,65
500,00–999,99	13,69	12,74	13,21	10,72
1000,00–2499,99	26,28	25,34	25,81	23,63
2500,00 ≤	43,56	41,44	42,49	48,43
ÖSSZESEN	100,00	100,00	100,00	100,00
Egyéni gazdaságok				
≤0,09	0,21	0,23	0,22	0,27
0,10–0,14	0,14	0,22	0,18	0,26
0,15–0,19	0,28	0,57	0,43	0,68
0,20–0,49	0,94	1,61	1,30	2,03
0,50–0,99	1,39	1,53	1,46	1,72
1,00–1,99	3,41	3,86	3,65	3,25
2,00–2,99	3,35	3,59	3,48	2,98
3,00–3,99	3,27	3,28	3,28	2,70
4,00–4,99	2,92	2,78	2,85	2,31
5,00–9,99	11,23	10,41	10,80	9,11
10,00–19,99	14,44	12,94	13,64	12,03
20,00–49,99	18,75	20,46	19,66	18,78
50,00–99,99	15,47	15,91	15,70	16,31
100,00–199,99	13,79	13,65	13,72	16,30
200,00–299,99	7,48	7,57	7,53	8,25
300,00–499,99	2,93	1,24	2,03	2,89
500,00–999,99	–	0,14	0,07	0,06
1000,00–2499,99	–	–	0,00	0,06
2500,00 ≤	–	–	0,00	–
ÖSSZESEN	100,00	100,00	100,00	100,00

Zöldség-, gyümölcs- és szőlőtermesztő gazdaságok száma

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen	
Zöldségtermesztő gazdaságok száma					
Gazdasági szervezetek	2000	124	160	284	411
	2003	162	187	349	510
	2005	190	173	363	460
Egyéni gazdaságok	2000	19 172	16 858	36 030	63 196
	2003	14 691	10 503	25 194	33 945
	2005	14 838	7 839	22 677	29 977
Összes gazdaság	2000	19 296	17 018	36 314	63 607
	2003	14 853	10 690	25 543	34 455
	2005	15 028	8 012	23 040	30 437
Gyümölcstermesztő gazdaságok száma					
Gazdasági szervezetek	2000	96	158	254	585
	2003	136	256	392	851
	2005	151	262	413	893
Egyéni gazdaságok	2000	16 836	44 669	61 505	140 543
	2003	15 239	42 543	57 782	119 275
	2005	13 692	43 753	57 445	109 635
Összes gazdaság	2000	16 932	44 827	61 759	141 128
	2003	15 375	42 799	58 174	120 126
	2005	13 843	44 015	57 858	110 528
Szőlőtermesztő gazdaságok száma					
Gazdasági szervezetek	2000	45	14	59	316
	2003	66	19	85	543
	2005	88	15	103	614
Egyéni gazdaságok	2000	28 021	19 909	47 930	197 489
	2003	24 540	18 223	42 763	194 982
	2005	17 526	11 683	29 209	149 571
Összes gazdaság	2000	28 066	19 923	47 989	197 805
	2003	24 606	18 242	42 848	195 525
	2005	17 614	11 698	29 312	150 185

Állattartó gazdaságok száma

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Gazdasági szervezetek 2000	488	507	995	2 438
2003	440	423	863	2 220
2005	433	417	850	2 123
Egyéni gazdaságok 2000	143 846	142 046	285 892	572 627
2003	128 371	122 504	250 875	480 424
2005	98 162	93 903	192 065	376 785
Összes gazdaság 2000	144 334	142 553	286 887	575 065
2003	128 811	122 927	251 738	482 644
2005	98 595	94 320	192 915	378 908
Ebből:				
szarvasmarhát	6 790	7 185	13 975	25 108
tehenet	4 818	5 516	10 334	18 334
tejhasznú tehenet	4 295	5 067	9 362	16 249
sertést	86 217	78 637	164 854	316 486
anyakocát	18 470	12 946	31 416	50 487
juhot	8 172	6 932	15 104	21 857
anyajuhot	6 004	5 318	11 322	15 932
kecskét	4 978	5 367	10 345	20 648
brojlert	331	83	414	860
tojót	74 155	87 363	161 518	345 477

Élelmiszer-feldolgozási tevékenységet is végző gazdaságok száma, 2005

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Gazdasági szervezetek				
Húsfeldolgozás	21	24	45	113
Tejfeldolgozás	6	10	16	31
Gyümölcs- és zöldségfeldolgozás	20	17	37	76
Borkészítés, borpalackozás	30	3	33	268
Egyéb élelmiszer-ipari tevékenység	12	6	18	61
Takarmánykeverés	30	21	51	124
Egyéni gazdaságok				
Húsfeldolgozás	1 801	1 109	2 910	5 750
Tejfeldolgozás	818	963	1 781	3 462
Gyümölcs- és zöldségfeldolgozás	2 593	2 825	5 418	8 825
Borkészítés, borpalackozás	1 736	222	1 958	4 620
Egyéb élelmiszer-ipari tevékenység	263	181	444	1 264
Takarmánykeverés	109	18	127	392
Összes gazdaság				
Húsfeldolgozás	1 822	1 133	2 955	5 863
Tejfeldolgozás	824	973	1 797	3 493
Gyümölcs- és zöldségfeldolgozás	2 613	2 842	5 455	8 901
Borkészítés, borpalackozás	1 766	225	1 991	4 888
Egyéb élelmiszer-ipari tevékenység	275	187	462	1 325
Takarmánykeverés	139	39	178	516

Gépállomány gazdaságcsoportok szerint, 2005

Megnevezés	Dél- Alföld	Észak- Alföld	Alföld	Ország összesen
Traktorral rendelkező gazdaságok száma				
Gazdasági szervezetek	1 656	1 720	3 376	8 406
Egyéni gazdaságok	25 514	17 624	43 138	87 807
Összes gazdaság	27 170	19 344	46 514	96 213
Traktor-állomány				
Gazdasági szervezetek	4 817	4 744	9 561	23 557
Egyéni gazdaságok	27 968	19 396	47 364	96 920
Összes gazdaság	32 785	24 140	56 925	120 477
Kombájnnal rendelkező gazdaságok száma				
Gazdasági szervezetek	345	368	713	1 825
Egyéni gazdaságok	1 509	1 558	3 067	7 758
Összes gazdaság	1 854	1 926	3 780	9 583
Kombájn-állomány				
Gazdasági szervezetek	825	773	1 598	3 980
Egyéni gazdaságok	1 636	1 639	3 275	8 158
Összes gazdaság	2 461	2 412	4 873	12 138
Tehergépkocsival rendelkező gazdaságok száma				
Gazdasági szervezetek	502	566	1 068	2 920
Egyéni gazdaságok	2 902	1 717	4 619	8 787
Összes gazdaság	3 404	2 283	5 687	11 707
Tehergépkocsi-állomány				
Gazdasági szervezetek	1 094	1 160	2 254	6 411
Egyéni gazdaságok	3 068	1 860	4 928	9 462
Összes gazdaság	4 162	3 020	7 182	15 873
Gépi vonóerő, kW				
Gazdasági szervezetek	655 377	637 506	1 292 883	3 248 821
Egyéni gazdaságok	1 805 929	1 357 892	3 163 821	6 589 990
Összes gazdaság	2 461 306	1 995 398	4 456 704	9 838 811
Gépi vonóerő 1000 hektár mezőgazdasági területre, kW				
Gazdasági szervezetek	1 598	1 602	1 600	1 507
Egyéni gazdaságok	3 014	2 569	2 805	3 122
Összes gazdaság	2 439	2 154	2 302	2 306
Gépi vonóerő 1000 hektár szántóra, kW				
Gazdasági szervezetek	1 757	1 987	1 863	1 728
Egyéni gazdaságok	3 746	3 118	3 448	3 794
Összes gazdaság	2 878	2 638	2 765	2 720

A földterület művelési ág szerint, 2006. május 31.

Megye, régió	(hektár)					
	Szántó	Konyha- kert	Gyümöl- csős	Szőlő	Gyep	Mezőgaz- dasági terület
Bács-Kiskun	378 532	8 280	10 726	26 673	131 909	556 120
Békés	392 697	6 067	991	119	44 711	444 585
Csongrád	258 192	4 275	4 447	2 837	50 913	320 664
<i>Dél-Alföld</i>	1 029 421	18 622	16 164	29 629	227 533	1 321 369
Hajdú-Bihar	330 694	5 974	3 765	1 589	115 328	457 350
Jász-Nagykun-Szolnok	358 071	2 319	1 873	1 297	52 158	415 718
Szabolcs-Szatmár-Bereg	282 342	6 319	35 425	894	66 971	391 951
<i>Észak-Alföld</i>	971 107	14 612	41 063	3 780	234 457	1 265 019
Alföld	2 000 528	33 234	57 227	33 409	461 990	2 586 388
ORSZÁG ÖSSZESEN	4 509 600	96 000	102 800	94 300	1 014 500	5 817 200

A földterület művelési ág szerint, 2006. május 31. (folytatás)

Megye, régió	(hektár)					
	Erdő	Nádas	Halastó	Termő- terület	Művelés alól kivett terület	Össze- sen
Bács-Kiskun	169 096	9 250	1 558	736 024	126 362	862 386
Békés	12 598	1 295	2 784	461 262	80 388	541 650
Csongrád	44 211	2 450	3 976	371 301	71 595	442 896
<i>Dél-Alföld</i>	225 905	12 995	8 318	1 568 587	278 345	1 846 932
Hajdú-Bihar	32 939	9 963	5 541	505 793	89 714	595 507
Jász-Nagykun-Szolnok	52 574	1 583	1 388	471 263	124 565	595 828
Szabolcs-Szatmár-Bereg	117 105	3 556	876	513 488	111 677	625 165
<i>Észak-Alföld</i>	202 618	15 102	7 805	1 490 544	325 956	1 816 500
Alföld	428 523	28 097	16 123	3 059 131	604 301	3 663 432
ORSZÁG ÖSSZESEN	1 776 700	61 100	34 200	7 689 200	1 614 200	9 303 400

A szántóföldi növények betakarított területe, 2006

(hektár)

Megye, régió	Gabona-félék	Ebből				
		búza	kukorica	őszi árpa	tavaszi árpa	triticale
Bács-Kiskun	245 860	80 910	96 891	27 808	3 745	23 250
Békés	256 910	113 290	103 830	13 760	8 950	3 550
Csongrád	170 765	69 504	62 596	15 434	4 623	8 254
<i>Dél-Alföld</i>	673 535	263 704	263 317	57 002	17 318	35 054
Hajdú-Bihar	204 271	69 839	113 887	7 975	1 616	4 538
Jász-Nagykun-Szolnok	191 671	110 193	45 385	14 745	7 328	4 688
Szabolcs-Szatmár-Bereg	164 808	28 216	103 157	2 300	1 120	14 787
<i>Észak-Alföld</i>	560 750	208 248	262 429	25 020	10 064	24 013
Alföld	1 234 285	471 952	525 746	82 022	27 382	59 067
ORSZÁG ÖSSZESEN	2 838 236	1 074 735	1 214 952	171 595	121 009	132 838

A szántóföldi növények betakarított területe, 2006 (folytatás)

(hektár)

Megye, régió	Borsó	Szója	Napraforgó	Repce	Dohány	Cukorrépa
Bács-Kiskun	662	6 265	45 241	8 960	464	1 697
Békés	4 120	2 755	57 800	6 330	2	1 872
Csongrád	2 334	843	23 952	5 021	1 053	1 432
<i>Dél-Alföld</i>	7 116	9 863	126 993	20 311	1 519	5 001
Hajdú-Bihar	1 940	1 110	32 020	2 005	166	10 809
Jász-Nagykun-Szolnok	1 017	105	75 515	8 207	152	3 651
Szabolcs-Szatmár-Bereg	771	205	44 210	2 337	3 954	1 888
<i>Észak-Alföld</i>	3 728	1 420	151 745	12 549	4 272	16 348
Alföld	10 844	11 283	278 738	32 860	5 791	21 349
ORSZÁG ÖSSZESEN	20 148	35 911	534 156	142 056	5 904	46 828

A szántóföldi növények összes termésmennyisége, 2006

(tonna)

Megye, régió	Gabona-félék	Ebből				
		búza	kukorica	őszi árpa	tavaszi árpa	triticale
Bács-Kiskun	1 281 033	379 812	668 138	114 294	12 171	74 373
Békés	1 225 923	419 020	690 032	47 737	29 090	12 800
Csongrád	788 776	265 819	404 375	55 562	14 794	23 937
<i>Dél-Alföld</i>	3 295 732	1 064 651	1 762 545	217 593	56 055	111 110
Hajdú-Bihar	1 136 326	274 529	802 191	23 571	3 520	18 028
Jász-Nagykun-Szolnok	659 678	319 249	237 842	44 483	21 962	14 898
Szabolcs-Szatmár-Bereg	823 513	111 678	616 394	6 946	3 416	44 065
<i>Észak-Alföld</i>	2 619 517	705 456	1 656 427	75 000	28 898	76 991
Alföld	5 915 249	1 770 107	3 418 972	292 593	84 953	188 101
ORSZÁG ÖSSZESEN	14 467 371	4 376 235	8 281 666	662 920	412 230	440 281

A szántóföldi növények összes termésmennyisége, 2006 (folytatás)

(tonna)

Megye, régió	Borsó	Szója	Napraforgó	Repce	Dohány	Cukorrépa
Bács-Kiskun	1 877	14 772	106 278	22 950	1 052	83 548
Békés	9 151	5 722	125 940	13 786	3	101 000
Csongrád	4 960	1 882	53 253	11 664	1 538	81 271
<i>Dél-Alföld</i>	15 988	22 376	285 471	48 400	2 593	265 819
Hajdú-Bihar	4 788	2 423	76 635	3 326	224	583 345
Jász-Nagykun-Szolnok	3 148	225	143 705	17 128	221	196 567
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1 603	453	95 494	5 426	5 940	90 913
<i>Észak-Alföld</i>	9 539	3 101	315 834	25 880	6 385	870 825
Alföld	25 527	25 477	601 305	74 280	8 978	1 136 644
ORSZÁG ÖSSZESEN	49 342	85 035	1 180 659	338 006	9 145	2 454 225

Állatállomány, december 1.

(ezer)

Megye, régió	Szarvas marha	Ebből: tehén	Sertés	Ebből: anyakoca	Juh	Tyúkféle
Bács-Kiskun	51	26	416	33	209	3 266
Békés	49	21	384	28	42	1 206
Csongrád	37	16	363	26	54	1 031
<i>Dél-Alföld</i>	137	63	1 163	87	305	5 503
Hajdú-Bihar	80	38	495	38	262	3 386
Jász-Nagykun-Szolnok	48	22	260	21	60	1 091
Szabolcs-Szatmár-Bereg	36	16	232	15	225	2 698
<i>Észak-Alföld</i>	164	76	987	74	547	7 175
Alföld	301	139	2 150	161	852	12 678
ORSZÁG ÖSSZESEN	702	322	3 987	290	1 298	30 303

Vágóállat és állati termék termelése, 2006

(tonna)					
Megye, régió	Vágó-marha	Vágó-sertés	Vágóló	Vágójuh	Vágónyúl
Bács-Kiskun	7 259	67 645	231	2 884	2 707
Békés	8 944	68 673	100	1 095	342
Csongrád	4 044	51 815	211	1 079	419
<i>Dél-Alföld</i>	20 247	188 133	542	5 058	3 468
Hajdú-Bihar	8 785	78 032	331	2 753	705
Jász-Nagykun-Szolnok	4 782	32 859	150	1 180	256
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4 036	40 874	112	3 075	2 286
<i>Észak-Alföld</i>	17 603	151 765	593	7 008	3 247
Alföld	37 850	339 898	1 135	12 066	6 715
ORSZÁG ÖSSZESEN	83 578	612 889	2 715	19 677	12 300

Vágóállat és állati termék termelése, 2006 (folytatás)

(tonna)						
Megye, régió	Vágótyúk ^{a/}	Vágóliba	Vágó-kacsa	Vágó-pulyka	Kifejt tehéntej ^{b/}	Tyúk-tojás ^{c/}
Bács-Kiskun	51 486	17 451	44 063	25 286	118 380	378 371
Békés	6 306	14 664	5 982	14 357	131 022	211 200
Csongrád	14 040	4 351	4 806	19 699	106 116	81 372
<i>Dél-Alföld</i>	71 832	36 466	54 851	59 342	355 518	670 943
Hajdú-Bihar	35 161	6 104	808	6 452	213 007	243 110
Jász-Nagykun-Szolnok	10 700	2 355	1 237	5 040	141 309	119 043
Szabolcs-Szatmár-Bereg	53 497	1 483	1 541	5 021	93 600	210 000
<i>Észak-Alföld</i>	99 358	9 942	3 586	16 513	447 916	572 153
Alföld	171 190	46 408	58 437	75 855	803 434	1 243 096
ORSZÁG ÖSSZESEN	341 837	50 090	62 574	177 038	1 795 600	2 956 000

a/Gyöngyössel együtt. b/ Ezer liter. c/ Ezer db.

Mezőgazdasági foglalkoztatottak*

Megye, régió	Mezőgazdasági foglalkoztatottak száma				Aránya, %
	1980	1990	2001	2005	
Bács-Kiskun	97 211	75 588	26 244	27 073	13,6
Békés	63 545	47 012	14 385	12 570	9,7
Csongrád	52 529	37 302	18 250	18 795	12,0
<i>Dél-Alföld</i>	213 285	159 902	58 879	58 438	12,0
Hajdú-Bihar	68 720	48 809	15 446	14 656	7,7
Jász-Nagykun-Szolnok	54 842	39 539	11 395	10 130	7,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	75 462	48 818	9 291	8 686	5,0
<i>Észak-Alföld</i>	199 024	137 166	36 132	33 472	6,6
Alföld	412 309	297 068	95 011	91 910	9,3
ORSZÁG ÖSSZESEN	958 369	699 258	203 106	186 821	4,9

Mezőgazdasági foglalkozásúak

Megye, régió	Mezőgazdasági foglalkozásúak száma				Aránya, %
	1980	1990	2001	2005	
Bács-Kiskun	33 928	24 260	18 031	18 641	9,4
Békés	17 496	13 632	8 332	6 146	4,7
Csongrád	21 469	14 874	13 094	15 611	10,0
<i>Dél-Alföld</i>	72 893	52 766	39 457	40 398	8,3
Hajdú-Bihar	19 090	14 337	8 400	8 270	4,3
Jász-Nagykun-Szolnok	15 193	10 179	5 835	4 552	3,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	29 632	13 058	5 446	5 494	3,2
<i>Észak-Alföld</i>	63 915	37 574	19 681	18 316	3,6
Alföld	136 808	90 340	59 138	58 714	5,9
ORSZÁG ÖSSZESEN	273 263	181 019	115 519	111 404	2,9

A regisztrált vállalkozások száma a mezőgazdaságban, 2006

Megye, régió	Össze- sen	Ebből				
		korlátolt felelős- ségű társaság	rész- vénytár- saság	szövet- kezet	betéti társaság	egyéni vállal- kozás
Bács-Kiskun	4 944	616	26	112	408	3 766
Békés	3 037	389	24	80	188	2 348
Csongrád	3 175	237	12	58	143	2 713
<i>Dél-Alföld</i>	11 156	1 242	62	250	739	8 827
Hajdú-Bihar	3 101	409	15	135	252	2 254
Jász-Nagykun-Szolnok	1 810	313	21	74	154	1 230
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4 502	388	9	103	304	3 651
<i>Észak-Alföld</i>	9 413	1 110	45	312	710	7 135
Alföld	20 569	2 352	107	562	1 449	15 962
ORSZÁG ÖSSZESEN	52 769	6 625	331	1 387	4 173	38 954

A külföldi érdekeltségű vállalkozások száma a mezőgazdaságban, 2006

Megye, régió	Vállalkozá- sok száma	Saját tőke, millió Ft		Egy vállalkozásra jutó saját tőke, millió Ft	
		összesen	ebből: kül- földi része- sedés	összesen	ebből: kül- földi része- sedés
Bács-Kiskun	49	8 067	6 243	164,6	127,4
Békés	16	1 388	1 269	86,8	79,3
Csongrád	14	2 367	1 281	169,1	91,5
<i>Dél-Alföld</i>	79	11 822	8 793	149,6	111,3
Hajdú-Bihar	6	1 789	1 774	298,2	295,7
Jász-Nagykun-Szolnok	14	2 027	1 982	144,8	141,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	10	3 950	3 852	395,0	385,2
<i>Észak-Alföld</i>	30	7 766	7 608	258,9	253,6
Alföld	109	19 588	16 401	179,7	150,5
ORSZÁG ÖSSZESEN	683	65 200	55 200	95,5	80,8

Az élelmiszeripar fontosabb adatai, 2006*

Megye/régió	Termelési érték, millió Ft	Értékesítés, millió Ft		
		belföldre	külföldre	összesen
Bács-Kiskun	125 481	67 742	56 197	123 939
Békés	47 086	36 294	12 114	48 408
Csongrád	137 316	102 688	33 147	135 834
<i>Dél-Alföld</i>	309 882	206 724	101 457	308 181
Hajdú-Bihar	120 076	95 829	20 465	116 294
Jász-Nagykun-Szolnok	39 779	37 183	1 959	39 142
Szabolcs-Szatmár-Bereg	81 221	46 737	25 214	71 952
<i>Észak-Alföld</i>	241 076	179 749	47 638	227 387
Alföld	550 958	386 473	149 095	535 568
ORSZÁG ÖSSZESEN	1 715 583	1 251 770	440 235	1 692 005

Az élelmiszeripar fontosabb adatai, 2006* (folytatás)

Megye/régió	Működő vállalkozás	Alkalmazásban állók		Beruházás, millió Ft
		száma	havi bruttó átlagkeresete, Ft	
Bács-Kiskun	889	12 423	111 596	10 482
Békés	346	5 021	105 237	2 684
Csongrád	331	7 266	138 169	5 882
<i>Dél-Alföld</i>	1 566	24 710	117 851	19 048
Hajdú-Bihar	370	6 872	114 075	4 909
Jász-Nagykun-Szolnok	289	3 944	115 651	3 348
Szabolcs-Szatmár-Bereg	484	7 097	99 532	6 615
<i>Észak-Alföld</i>	1 143	17 913	108 693	14 871
Alföld	2 709	42 623	114 002	33 919
ORSZÁG ÖSSZESEN	8 204	111 474	132 037	108 823

* A termelési, értékesítési adatok a 49 fő felett foglalkoztató vállalkozások székhelye szerinti, a működő vállalkozások száma a székhely szerinti, a foglalkoztatási és beruházási adatok a vállalkozások telephelye szerinti számbavétel alapján.

Az élelmiszeripar súlya megyénként, régióként, 2006*

Ország összesen=100,0

Megye/régió	Termelési érték, millió Ft	Értékesítés, millió Ft		
		belföldre	külföldre	összesen
Bács-Kiskun	7,3	5,4	12,8	7,3
Békés	2,7	2,9	2,8	2,9
Csongrád	8,0	8,2	7,5	8,0
<i>Dél-Alföld</i>	18,1	16,5	23,0	18,2
Hajdú-Bihar	7,0	7,7	4,6	6,9
Jász-Nagykun-Szolnok	2,3	3,0	0,4	2,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4,7	3,7	5,7	4,3
<i>Észak-Alföld</i>	14,1	14,4	10,8	13,4
Alföld	32,1	30,9	33,9	31,7

Az élelmiszeripar súlya megyénként, régióként, 2006* (folytatás)

Ország összesen=100,0

Megye/régió	Működő vállalkozás	Alkalmazásban állók		Beruházás, millió Ft
		száma	havi bruttó átlagkeresete, Ft	
Bács-Kiskun	10,8	11,1	84,5	9,6
Békés	4,2	4,5	79,7	2,5
Csongrád	4,0	6,5	104,6	5,4
<i>Dél-Alföld</i>	19,1	22,2	89,3	17,5
Hajdú-Bihar	4,5	6,2	86,4	4,5
Jász-Nagykun-Szolnok	3,5	3,5	87,6	3,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5,9	6,4	75,4	6,1
<i>Észak-Alföld</i>	13,9	16,1	82,3	13,7
Alföld	33,0	38,2	86,3	31,2

* A termelési, értékesítési adatok a 49 fő felett foglalkoztató vállalkozások székhelye szerinti, a működő vállalkozások száma a székhely szerinti, a foglalkoztatási és beruházási adatok a vállalkozások telephelye szerinti számbavétel alapján.

A húsipar főbb termelési adatai, 2006*

Megye/régió	Termelési érték, millió Ft	Értékesítés, millió Ft		
		belföldre	külföldre	összesen
Bács-Kiskun	54 506	17 463	37 226	54 690
Békés	37 515	29 469	9 390	38 859
Csongrád	84 354	56 162	27 014	83 175
<i>Dél-Alföld</i>	176 375	103 095	73 630	176 724
Hajdú-Bihar	25 395	21 494	3 541	25 035
Jász-Nagykun-Szolnok	20 504	19 663	416	20 079
Szabolcs-Szatmár-Bereg	25 565	18 035	7 735	25 770
<i>Észak-Alföld</i>	71 464	59 192	11 691	70 884
Alföld	247 839	162 287	85 321	247 608
ORSZÁG ÖSSZESEN	464 640	324 777	139 357	464 134

Ország összesen = 100,0

Bács-Kiskun	11,7	5,4	26,7	11,8
Békés	8,1	9,1	6,7	8,4
Csongrád	18,2	17,3	19,4	17,9
<i>Dél-Alföld</i>	38,0	31,7	52,8	38,1
Hajdú-Bihar	5,5	6,6	2,5	5,4
Jász-Nagykun-Szolnok	4,4	6,1	0,3	4,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5,5	5,6	5,6	5,6
<i>Észak-Alföld</i>	15,4	18,2	8,4	15,3
Alföld	53,3	50,0	61,2	53,3

* A 49 fő felett foglalkoztató vállalkozások székhelye szerinti számbavétel alapján.

Működő vállalkozások, foglalkoztatottság, beruházás alágazatok szerint, 2006

Megye/régió	Működő vállalkozás	Alkalmazásban állók		Beruházás, millió Ft
		száma	havi bruttó átlagkeresete, Ft	
Húsfeldolgozás				
Bács-Kiskun	86	3 959	126 086	1 196
Békés	42	2 246	115 121	892
Csongrád	61	3 885	128 371	2 489
<i>Dél-Alföld</i>	189	10 090	124 264	4 577
Hajdú-Bihar	45	1 569	93 925	496
Jász-Nagykun-Szolnok	44	976	83 208	899
Szabolcs-Szatmár-Bereg	37	1 917	80 247	2 930
<i>Észak-Alföld</i>	126	4 462	85 794	4 326
Alföld	315	14 552	112 468	8 903
ORSZÁG ÖSSZESEN	864	30 626	111 032	21 204
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás				
Bács-Kiskun	69	925	131 259	1 096
Békés	24	401	119 341	657
Csongrád	40	261	93 824	237
<i>Dél-Alföld</i>	133	1 587	122 094	1 991
Hajdú-Bihar	54	1 356	129 732	1 769
Jász-Nagykun-Szolnok	18	90	86 303	158
Szabolcs-Szatmár-Bereg	122	1 824	105 933	1 959
<i>Észak-Alföld</i>	194	3 270	115 587	3 886
Alföld	327	4 857	117 713	5 876
ORSZÁG ÖSSZESEN	701	8 928	123 897	9 105
Növényi, állati olaj gyártása				
Bács-Kiskun	9	83	..	51
Békés	5	–	--	–
Csongrád	3	192	222 317	1 300
<i>Dél-Alföld</i>	17	275	160 893	1 351
Hajdú-Bihar	9	–	–	-
Jász-Nagykun-Szolnok	6	218	306 664	952
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3	187	264 080	479
<i>Észak-Alföld</i>	18	405	286 855	1 431
Alföld	35	680	235 914	2 782
ORSZÁG ÖSSZESEN	124	1 591	351 547	3 839
Tejfeldolgozás				
Bács-Kiskun	13	344	92 629	264
Békés	4	279	138 799	334
Csongrád	6	883	146 040	592
<i>Dél-Alföld</i>	23	1 506	133 134	1 191
Hajdú-Bihar	6	837	141 107	590
Jász-Nagykun-Szolnok	6	417	120 402	145
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5	305	138 752	431
<i>Észak-Alföld</i>	17	1 559	135 082	1 167
Alföld	40	3 065	134 125	2 357
ORSZÁG ÖSSZESEN	141	8 170	158 711	10 756

**Működő vállalkozások, foglalkoztatottság, beruházás alágazatok szerint,
2006*(folytatás)**

Megye/régió	Működő vállalkozás	Alkalmazásban állók		Beruházás, millió Ft
		száma	havi bruttó átlagkeresete, Ft	
Malomipari termékek, keményítő gyártása				
Bács-Kiskun	18	262	134 806	608
Békés	16	80	121 915	62
Csongrád	16	65	139 899	15
<i>Dél-Alföld</i>	50	407	133 252	685
Hajdú-Bihar	13	361	107 482	722
Jász-Nagykun-Szolnok	14	251	88 914	103
Szabolcs-Szatmár-Bereg	10	246	145 197	26
<i>Észak-Alföld</i>	37	858	112 954	850
Alföld	87	1 265	119 485	1 535
ORSZÁG ÖSSZESEN	212	3 777	152 894	12 265
Takarmány gyártása				
Bács-Kiskun	32	240	100 498	150
Békés	17	316	115 580	457
Csongrád	8	655	246 479	848
<i>Dél-Alföld</i>	57	1 211	185 562	1 455
Hajdú-Bihar	21	239	153 119	274
Jász-Nagykun-Szolnok	11	266	159 449	285
Szabolcs-Szatmár-Bereg	16	254	126 430	125
<i>Észak-Alföld</i>	48	759	146 668	684
Alföld	105	1 970	170 577	2 139
ORSZÁG ÖSSZESEN	249	4 296	172 467	4 172
Egyéb élelmiszerek gyártása				
Bács-Kiskun	252	4 474	103 965	3 629
Békés	164	1 494	73 673	227
Csongrád	118	1 092	78 056	269
<i>Dél-Alföld</i>	534	7 060	94 053	4 124
Hajdú-Bihar	134	2 247	103 150	649
Jász-Nagykun-Szolnok	120	1 480	92 891	371
Szabolcs-Szatmár-Bereg	173	1 889	77 861	494
<i>Észak-Alföld</i>	427	5 616	91 954	1 514
Alföld	961	12 676	93 123	5 638
ORSZÁG ÖSSZESEN	3 315	40 052	110 384	20 315
Italgyártás				
Bács-Kiskun	410	2 136	98 214	3 487
Békés	74	176	102 893	54
Csongrád	79	233	167 331	134
<i>Dél-Alföld</i>	563	2 545	104 826	3 675
Hajdú-Bihar	88	263	128 024	409
Jász-Nagykun-Szolnok	70	246	172 167	434
Szabolcs-Szatmár-Bereg	118	475	101 267	171
<i>Észak-Alföld</i>	276	984	126 869	1 013
Alföld	839	3 529	110 972	4 688
ORSZÁG ÖSSZESEN	2 598	13 976	181 201	27 167

*A vállalkozások száma székhely szerinti, a foglalkoztatási és beruházási adatok telephely szerinti számbavétel alapján.

